

Joanna Aksman, Jolanta Gabzdyl

Innowacyjny model wczesnoszkolnej edukacji plastycznej

Klasa II

Joanna Aksman, Jolanta Gabzdyl

Innowacyjny model wczesnoszkolnej edukacji plastycznej

Klasa II

Metodyczne opracowania i materiały dla nauczycieli i studentów
do realizacji modelu Nauka – Sztuka – Edukacja

Kraków 2016

Publikacja powstała w ramach zadania badawczego
Efektywność modelu pracy z dzieckiem zdolnym plastycznie „Nauka – Sztuka – Edukacja”
w trzyletnim cyklu zajęć szkolnych
nr WPiNH/DS/5/2015
Kierownik zadania: dr Joanna Aksman

Recenzja:
ks. prof. zw. dr hab. Piotr Maniurka,
mgr Katarzyna Piętka

Projekt okładki, wkładek i ikon do konspektów warsztatów plastycznych:
Janusz Krajewski

Cytowane fotografie zaprezentowano zgodnie z treścią art. 29 ust. 1 Ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych

Publikacja nie jest przeznaczona do sprzedaży

Nakład: 120 egzemplarzy

ISBN 978-83-65208-56-9 (książka)
ISBN 978-83-65208-57-6 (płyta CD)
ISBN 978-83-65208-58-3 (zestaw)

Copyright© by Krakowska Akademia im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego
Kraków 2016

Żadna część tej publikacji nie może być powielana ani magazynowana w sposób umożliwiający ponowne wykorzystanie,
ani też rozpowszechniana w jakiegokolwiek formie za pomocą środków elektronicznych, mechanicznych, kopiujących, nagrywających
i innych, bez uprzedniej pisemnej zgody właściciela praw autorskich

Na zlecenie:

Krakowskiej Akademii
im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego
www.ka.edu.pl

Wydawca:
Oficyna Wydawnicza AFM,
Kraków 2016

Skład:
Oleg Aleksejczuk

Spis treści

Wprowadzenie	7
Załącznik nr 1: Program edukacji plastycznej modelu NSE (autorstwa Stanisława Hrynia)	9
Załącznik nr 2: Tematy ogólne i propozycje szczegółowych tematów zajęć warsztatowych – plastycznych w klasie II szkoły podstawowej określone w modelu NSE	10
Konspekty zajęć lekcyjnych dla klasy II	13
Temat I. Wybrane techniki plastyczne: warsztat rysownika, malarza i grafika	15
Temat II. Kolorystyka obrazu – budowa formy kolorem	35
Temat III. Rzeźba, architektura i sztuki użytkowe	53
Temat IV. Kompozycja w malarstwie i rysunku	69
Temat V. Przykłady kompozycji w rzeźbie i sztuce dekoracyjnej	83
Techniki plastyczne wprowadzone w klasie II i ich tematy	101
Słownik pojęć plastycznych wprowadzonych w klasie II	111
Literatura wykorzystana i związana z edukacją plastyczną dzieci.....	117

Oddajemy w ręce Państwa drugą część z cyklu publikacji metodycznych opisujących innowacyjny model wczesnoszkolnej edukacji plastycznej, przeznaczony dla klasy drugiej. Tym Czytelnikom, którzy nie znają części pierwszej wyjaśniamy, że niniejsza publikacja [książka + płytka] ma charakter praktyczny, ale oparta została na zrębach teoretycznych innowacyjnego modelu Nauka – Sztuka – Edukacja, który powstał dzięki współpracy naukowców i praktyków z czterech państw: Polski, Słowacji, Słowenii i Ukrainy. Struktura tego modelu, lista umiejętności interpersonalnych, budowania samoświadomości, podejmowania decyzji, radzenia sobie ze stresem oraz całościowy program edukacji wczesnoszkolnej, jak też założenia realizacji metodycznej tego projektu znajdują się w publikacji omawiającej model¹ i w części I opracowań metodycznych niniejszego cyklu².

Przypominamy, że innowacyjność modelu wyraża się przede wszystkim w prezentowaniu dzieciom sztuki rodzimej oraz światowej przy okazji realizacji tematów wynikających z programu edukacji plastycznej. Wyraża się także w powtarzalności wątków metodycznych w prezentowanych konspektach. Te elementy konspektu warsztatów plastycznych to niezmiennie, tak jak w klasie I: relaksacja i motywacja, inicjacja, realizacja zadań cz. 1 (pod okiem nauczyciela), wizualizacja, realizacja zadań cz. 2 (przez samych uczniów), afirmacja i ewaluacja z powtórzeniem treści wprowadzanych na warsztatach. Nadal na szczególne uznanie zasługuje część warsztatów nazwana afirmacją, podczas której oddajemy głos dzieciom ćwicząc zarówno umiejętność radzenia sobie ze stresem – wypowiedzią przed zespołem klasowym, jak też samoświadomość i zdolności interpersonalne. To ogromnie ważny dla realizacji modelu moment warsztatów, zatem należy podjąć wszelkie starania, aby był przeprowadzony nie w pośpiechu, a z poszanowaniem czasu każdego dziecka.

Program edukacji plastycznej zbudowany jest na zasadzie spirali, czyli na wyższych poziomach wraca się do tych samych treści, starając się rozszerzać ich zakres. Tak też dzieje się w trakcie realizacji tematów warsztatów plastycznych w klasie II, powracamy zarówno do technik rysowania, jak i malowania, do tematyki barwy, zwracamy dużą uwagę na układy kompozycyjne w dziełach sztuki, poświęcamy także czas na rzeźbę, płaskorzeźbę oraz sztukę dekoracyjną i ludową.

Prezentując te tematy, które są rozszerzeniem treści prezentowanych w klasie I, prosimy o przypomnienie pojęć i prac stworzonych w poprzednim cyklu zajęć.

Staramy się pisać o tych odniesieniach w konspektach niniejszej części i przypominać numer warsztatów i pojęcia ze słownika znajdującego się w części pierwszej, będącej początkową fazą wprowadzania danego zagadnienia plastycznego.

W drugiej części opracowań metodycznych, przedstawiając poszczególne tematy plastyczne, odnosimy się do następujących twórców sztuki rodzimej: architekta i rysownika Wiktora Zina, malarzy: Józefa Chełmońskiego, Stanisława Ignacego Witkiewicza, grafików: Władysława Skoczylasa, Edmunda Bartłomiejczyka oraz Tadeusza Kulisiewicza, rzeźbiarzy: Władysława Hasiora, Wita Stwosza, niemieckiego twórcy, pracującego w Krakowie, a także projektanta ogrodów: Rafała Kochanowicza, natomiast ze sztuki ludowej wybraliśmy fenomen małopolskiej wsi Zalipie. Odpowiednie zagadnienia plastyczne zainspirowały nas także do prezen-

1 J. Aksman (red.), *Nauka – Sztuka – Edukacja, Innowacyjny model diagnozy, metod, form pracy i opieki nad uczeniem zdolnym plastycznie*, Kraków 2013.

2 J. Aksman, J. Gabzdyl, *Innowacyjny model wczesnoszkolnej edukacji plastycznej. Klasa I. Metodyczne opracowania i materiały dla nauczycieli i studentów do realizacji modelu Nauka – Sztuka – Edukacja*, Kraków 2015.

tacji w konspektach przykładów sztuki światowej. W klasie drugiej są to: malarze: Salvador Dali, Vincent van Gogh, Jan Vermeer, Giacomo Ball i Richard Long. Wspomnieliśmy także o twórczości buddyjskich mnichów tworzących mandale oraz o nowojorskich architektach projektujących „drapacze chmur”.

Jak wynika z powyższej listy sztuka rodzima wygrywa z przykładami ze sztuki światowej. To zabieg przemyślany, bowiem program dla dzieci w wieku wczesnoszkolnym powinien charakteryzować się właśnie taką dysproporcją.

Namawiamy także nauczycieli, aby zapoznawszy się z mieszkającymi w regionie artystami zapraszali ich na warsztaty z dziećmi i tworzyli według znanego już schematu działań własne konspekty.

Na koniec warto przedstawić zakres tematów przewidzianych do realizacji w klasie II (załącznik nr 1) oraz szczegółowy opis tematów warsztatów plastycznych (załącznik nr 2).

Prezentowana część II opracowań metodycznych składa się z czterech działań:

- 1) wprowadzenia do realizacji warsztatów w klasie II, zakresu tematów przewidzianych w programie edukacji plastycznej stworzonych w modelu NSE, szczegółowego opisu poszczególnych tematów do obszarów tematycznych,
- 2) konspektów warsztatów plastycznych dla pięciu obszarów tematycznych programu,
- 3) słownika pojęć plastycznych wprowadzonych w klasie II
- 4) technik plastycznych wprowadzonych w klasie II i ich tematów.

Podobnie jak w części pierwszej do książki dołączona jest płyta CD z materiałami dla nauczyciela służąca do przeprowadzenia warsztatów oraz do prezentacji poszczególnych dzieł sztuki na zajęciach z dziećmi.

Życzymy Państwu i dzieciom inspirującej przygody ze sztuką rodzimą i światową.

Joanna Aksman

Załącznik nr 1: Program edukacji plastycznej modelu NSE (autorstwa Stanisława Hrynia)

Klasa druga. Tematy i zajęcia praktyczne

Wiedza o sztukach plastycznych, artystach i ich dziełach, środki artystycznego wyrazu, forma i kolor, zdobywanie nowych umiejętności w zakresie kompozycji obrazu i kompozycji przestrzennej.

Temat I. Wybrane techniki plastyczne: warsztat rysownika, malarza i grafika

Podstawowe informacje o grafice i warsztacie grafika, podstawowa wiedza dotycząca warsztatu malarza i rysownika.

Zadania tematyczne do wyboru: ilustracje rysunkowe wykonywane ołówkiem i tuszem (czerń – biel, światło – cień, tonacja chromatyczna), ilustracje barwne wykonywane kredkami, farbami wodnymi, kolorowymi papierami (wydzieranka).

Temat II. Kolorystyka obrazu – budowa formy kolorem. Pojęcie temperatury barw, relacje barw, harmonia – dysharmonia.

Zadania tematyczne do wyboru: Ilustracje na proponowane tematy z natury i wyobraźni komponowane i malowane bez wstępnego rysowania.

Temat III. Rzeźba, architektura i sztuki użytkowe

- Podstawowe pojęcia dotyczące rzeźby jako dyscypliny sztuki; warsztat i materiały, pojęcie bryły i faktury, płaskorzeźba,
- Podstawowe pojęcia dotyczące architektury jako sztuki, zapoznanie się z elementami obiektów architektonicznych,
- Zjawisko przestrzeni w tworzeniu obiektów architektury,
- Podstawowa wiedza z zakresu sztuki użytkowej (forma, funkcja),

Zadania tematyczne do wyboru: (przestrzenne) za pomocą prostych materiałów zbudować: formy inspirowane naturą, proste układy z kilku brył, prostą formę użytkową (np. naczynie, przedmiot, itp.).

Temat IV. Kompozycja w malarstwie i rysunku:

- zwarta – rozczłonkowana,
- otwarta – zamknięta,
- centralna – peryferyjna,
- harmonijna – dysharmonijna,
- rytmiczna – arytmiczna,
- statyczna – dynamiczna.

Zadania tematyczne do wyboru:

pejzaż, martwa natura, zadania z natury i wyobraźni, itp., wykonywane różnymi technikami.

Temat V. Przykłady kompozycji w rzeźbie i sztuce dekoracyjnej:

- Tworzenie bryły płaskiej i przestrzennej, statycznej i dynamicznej,
- Charakterystyka proporcji ciała człowieka i zwierzęcia, stylizacja formy rośliny, ptaka, zwierzęcia,
- Techniki zdobienia; elementy powtarzalne (tradycja, symbolika),

Zadania tematyczne do wyboru: zaprojektować motyw, wykonać szablon lub pieczętkę i powielić w układach kompozycyjnych, wykonać relief z elementów powtarzalnych,

- układanka z prostych brył – kompozycja równoważna, dynamiczna, asymetryczna, itp.

Uwagi: Zadania mogą być realizowane w dowolnej kolejności wybranej przez prowadzącego zajęcia.

Załącznik nr 2: Tematy ogólne i propozycje szczegółowych tematów zajęć warsztatowych – plastycznych w klasie II szkoły podstawowej określone w modelu NSE

Tematy i zajęcia praktyczne w kl. 2 – określone w modelu Nauka – Sztuka – Edukacja	Propozycje tematów zajęć plastycznych w kl. 2
Tematy i zajęcia praktyczne	
Wiedza o sztukach plastycznych, artystach i ich dziełach, środki artystycznego wyrazu, forma i kolor, zdobywanie nowych umiejętności w zakresie kompozycji obrazu i kompozycji przestrzennej	
Temat I. Wybrane techniki plastyczne: warsztat rysownika, malarza i grafika. Podstawowe informacje o grafice i warsztacie grafika, podstawowa wiedza dotycząca warsztatu malarza i rysownika. Zadania tematyczne do wyboru: ilustracje rysunkowe wykonywane ołówkiem i tuszem (czerń – biel, światło – cień, tonacja chromatyczna), ilustracje barwne wykonywane kredkami, farbami wodnymi, kolorowymi papierami (wydzieranka).	1. Moje ulubione lub zadziwiające miejsca, węglem rysowane – inspiracje twórczością Wiktora Zina 2. Świat naszych snów – surrealistyczna ściana dekoracyjna. Malujemy jak Salvador Dali (kompozycja zwarta – rozczłonkowana) 3. Nasze mandale – malowane według szablonu (kompozycja centralna i zamknięta) 4. Zabawa w grafika: plastelino-rytnika
Temat II. Kolorystyka obrazu – budowa formy kolorem. Pojęcie temperatury barw, relacje barw, harmonia – dysharmonia. Zadania tematyczne do wyboru: Ilustracje na proponowane tematy z natury i wyobraźni komponowane i malowane bez wstępnego rysowania.	1. Barwny świat motyli jak u Salvadora Dali – kompozycja symetryczna i asymetryczna 2. Czaruję kulkami dysharmonijną kompozycję barw – inspirowaną twórczością W. Kandinsky’ego i S. I. Witkiewicza (Witkacego) 3. Gwieździste niebo Van Gogha – temperatura barw
Temat III. Rzeźba, architektura i sztuki użytkowe. Podstawowe pojęcia dotyczące rzeźby jako dyscypliny sztuki; warsztat i materiały, pojęcie bryły i faktury, płaskorzeźba, podstawowe pojęcia dotyczące architektury jako sztuki, zapoznanie się z elementami obiektów architektonicznych, zjawisko przestrzeni w tworzeniu obiektów architektury, podstawowa wiedza z zakresu sztuki użytkowej (forma, funkcja). Zadania tematyczne do wyboru: za pomocą prostych materiałów zbudować: formy inspirowane naturą, proste układy z kilku brył, prostą formę użytkową (np. naczynie, przedmiot itp.).	1. Piękno wokół nas – kompozycje ogrodów przydomowych – kompozycja zwarta i rozproszona 2. Kolczyki dla mojej Mamy – prosta forma użytkowa 3. Szopka w cieniu i świetle wielkiego miasta – przestrzeń w tworzeniu obiektów architektury
Temat IV. Kompozycja w malarstwie i rysunku: • zwarta – rozczłonkowana, • otwarta – zamknięta, • centralna – peryferyjna, • harmonijna – dysharmonijna, • rytmiczna – arytmiczna, • statyczna – dynamiczna. Zadania tematyczne do wyboru: pejzaż, martwa natura, zadania z natury i wyobraźni itp., wykonywane różnymi technikami.	1. Śniegiem malowane – pejzaż z moich wspomnień (kompozycja otwarta – zamknięta) w obrazach Józefa Chełmońskiego 2. Futurystycznie o moim ulubionym zwierzątku – kompozycja statyczna i dynamiczna na przykładzie pracy Giacomo Balla 3. Tworzę kompozycję jak Richard Long (kompozycja rytmiczna i arytmiczna)
Temat V. Przykłady kompozycji w rzeźbie i sztuce dekoracyjnej: Tworzenie bryły płaskiej i przestrzennej, statycznej i dynamicznej, charakterystyka proporcji ciała człowieka i zwierzęcia, stylizacja formy; rośliny, ptaka, zwierzęcia, techniki zdobienia; elementy powtarzalne (tradycja, symbolika). Zadania tematyczne do wyboru: zaprojektować motyw, wykonać szablon lub pieczętkę i powielić w układach kompozycyjnych, wykonać relief z elementów powtarzalnych, układanka z prostych brył – kompozycja równoważna, dynamiczna, asymetryczna itp.	1. <i>Z kogutem na czele – wielkanocne życzenia</i> – projekt motywu na kartkę świąteczną – elementy powtarzalne – tradycja i symbolika w sztuce dekoracyjnej 2. <i>„Takiej szafy nie miał nikt na świecie”</i>* – człowiek w rzeźbach Wita Stwosza – proporcja ciała człowieka i zwierzęcia 3. <i>Ogniste i płonące ptaki Władysława Hasióra</i> – stylizacja formy zwierzęcia

Uwagi:

Zadania w programie mogą być realizowane w kolejności wybranej przez prowadzącego zajęcia.

Struktura zajęć plastycznych:

1. Relaksacja i motywacja
2. Inicjacja i w jej ramach realizacja
3. Wizualizacja, a następnie jej realizacja
4. Afirmacja i ewaluacja
5. Informacje o realizacji; uwagi, spostrzeżenia, przemyślenia nauczyciela

* Tytuł artykułu omawiający wspomnienia prof. Karola Estreichera: <http://www.polskieradio.pl/39/156/Artykul-/852001,Oltarz-Wita-Stwosza-takiej-szafy-nie-ma-nikt-na-swiecie>.

**KONSPEKTY ZAJĘĆ
LEKCYJNYCH
DLA KLASY II**

Temat I

Wybrane techniki plastyczne: warsztat rysownika, malarza i grafika

TEMATY I ZAJĘCIA PRAKTYCZNE W KL. 2. – OKREŚLONE W MODELU NAUKA – SZTUKA – EDUKACJA

PROPOZYCJE TEMATÓW ZAJĘĆ PLASTYCZNYCH W KL. 2

Temat I. Wybrane techniki plastyczne: warsztat rysownika, malarza i grafika

Podstawowe informacje o grafice i warsztacie grafika, podstawowa wiedza dotycząca warsztatu malarza i rysownika.

Zadania tematyczne do wyboru:

ilustracje rysunkowe wykonywane ołówkiem i tuszem (czerń – biel, światło – cień, tonacja chromatyczna), ilustracje barwne wykonywane kredkami, farbami wodnymi, kolorowymi papierami (wydzieranka).

1. Moje ulubione lub zadziwiające miejsca, węglem rysowane – inspiracje twórczością Wiktora Zina
 2. Świat naszych snów – surrealistyczna ściana dekoracyjna. Malujemy jak Salvador Dali (kompozycja zwarta – rozczłonkowana)
 3. Nasze mandale – malowane według szablonu (kompozycja centralna i zamknięta)
 4. Zabawa w grafika: plastelino-rytnika
-

Temat I / Warsztat plastyczny I

Scenariusz ogólny

1. Temat: Moje ulubione lub zadziwiające miejsca, węglem rysowane – inspiracje twórczością Wiktora Zina

2. Zagadnienia plastyczne:

- Ilustracja rysunkowa wykonana węglem drzewnym na białym papierze (czerni – biel, tonacja chromatyczna).
- Technika rysunku węglem: kreska o różnych walorach, od jasnoszarej do czarnej; omawianie twórczości Wiktora Zina w zakresie stosowanej techniki – rysowania węglem ciekawych architektonicznie i związanych z tzw. *genius loci* miejsc naszych wspomnień lub miejsc, które nas zadziwiły (warsztat rysownika na podstawie wybranego odcinka programu telewizyjnego „Piórkiem i węglem”).

3. Działalność plastyczna:

- Eksperymentowanie z węglem rysunkowym: rysowanie linii i plam różnorodnych w kształcie i barwie intensywnoczarnej i jasnoszarej.
- Kreowanie szkicu, rysunku w oparciu o wyobraźnię zainspirowaną twórczością Wiktora Zina.

4. Metody kształcenia:

- Podające.
- Problemowe.
- Waloryzacyjne.
- Praktyczne.

5. Formy kształcenia:

- Zbiorowa.
- Jednostkowa.

6. Technika plastyczna:

- Technika rysunkowa – rysowanie węglem

7. Środki dydaktyczne:

- Materiały filmowe dostępne na stronach: <http://www.wiktorzin.pl/>; <https://youtu.be/yHgvT0dT7nE?list=PLEAD44A1377132CFA>; <http://wiktorzin.pl/ritv.php>.
- film pt: Archiwum Profesora W. Zina, odc. 9, pierwsza część malowanie węglem domu z płótnem i malwami.
- Reprodukcje prac rysunkowych Wiktora Zina.
- Kartki z bloku rysunkowego białego, większego formatu.
- Węgiel drzewny rysunkowy.
- Komputer z podłączeniem do Internetu; tablica interaktywna bądź rzutnik multimedialny.

8. Czas realizacji:

45 minut

9. Informacje o realizacji, uwagi itp.:

Temat może być realizowany zarówno po wakacjach letnich i zimowych lub po wycieczkach szkolnych.

Scenariusz szczegółowy

1) Relaksacja i motywacja

- a) Nauczyciel inicjuje swobodne wypowiedzi dzieci wokół pytań i poleceń typu:
- Do jakich miejsc tęsknimy?
 - Czym te miejsca się wyróżniają?
 - Dlaczego czujemy się tam dobrze?
 - Co to oznacza, że miejsce ma swojego dobrego „ducha”?
 - Jakie miejsca, powodują, że na chwilę się przy nich zatrzymujemy?
 - Jakie miejsca i czym nas zadziwiły?
- Wyjaśniamy dzieciom, co oznacza pojęcie *genius loci*.
- b) Następnie nauczyciel informuje dzieci, że dziś znajdują się w warsztacie bardzo znanego rysownika Profesora Wiktora Zina, podziwianego za wykonywanie na żywo podczas prowadzenia programów telewizyjnych rysunków węglem.

2) Inicjacja/wprowadzenie

- a) Nauczyciel przedstawia dzieciom fragment filmu pt: *Archiwum Profesora W. Zina*, odc. 9, pierwszą część filmu przedstawiającą malowanie węglem domu z płótnem i malwami: <https://youtu.be/yHgvT0dT7nE?list=PLEAD44A1377132CFA>, <http://wiktorzin.pl/ritv.php>.
Podczas projekcji nauczyciel przybliży dzieciom informacje związane z warsztatem rysownika. Nazywa przedmioty potrzebne do rysowania: sztaluga, blok rysunkowy, ołówek, kredka, piórko, węgiel, kreda. Przypomina dzieciom, że one także zaczynały swoje rysunki od **linii i kresek**, najpierw bezkształtnych, które z czasem zaczęły stanowić konkretne przedmioty i postaci. Patrząc jak rysuje Wiktor Zin warto zwrócić uwagę dzieciom, że kreska może być prosta, krzywa, falista, długa bądź krótka oraz mocna, słaba, delikatna, gruba. Jedną z kresek, która otacza rysowany przedmiot lub postać, jest **kontur**. Patrząc na rysowany dom (lub przedstawiane prace rysunkowe Wiktora Zina) warto także pokazać dzieciom, że słabe i delikatne kreski pojawiają się tam, gdzie światła jest bardzo dużo, a tam gdzie jest cień rysownik rysuje ciemne i mocne kreski.
- b) Nauczyciel przedstawia dzieciom reprodukcje prac, wykonanych techniką rysunku wyjaśniając, że przedstawiają one ulubione miejsca (Kraków, Brama Floriańska) znanego krakowskiego Profesora Wiktora Zina oraz zadziwiające miejsca (Wilcze Uroczysko). Pokazując prace rysownika opowiada ciekawą historię miejsca, w którym umiejscowiona jest kapliczka z główną postacią św. Mikołaja, patrona podróżnych, obok niego kłęczą aniołki i rzeźba z innego znacznie wcześniejszego czasu, która stoi po prawej stronie głównej postaci. To rzeźba wilka. Legenda mówi, że w drugiej połowie XX wieku było to najsłynniejsze sanktuarium Chełmowszczyzny, Zamojszczyzny i Wołynia. Miejsce znane z uzdrowień.

1.

2.

3.

4.

5.

1. Wiktor Zin, *Brama Floriańska*. Źródło: allearchiwum.pl/wiktor_zin_brama_florianska_kredka_2007r-662392069.

2, 3. Rysunki Wiktora Zina Kapliczki w Kryłowej.

4, 5. Zdjęcia detali kapliczki w Kryłowej, Wiktor Zin, *Wilcze Uroczysko pod Kryłowem*. Zdjęcia 2-5 pochodzą z publikacji: Wiktor Zin, *Piórkiem i węglem. Opowieści o polskich kapliczkach, Dzieła zebrane Wiktora Zina*, WZ-Film Kraków 2004 (opis opowieści s. 26–32, rysunki i zdjęcia z publikacji).

- c) Nauczyciel proponuje dzieciom zabawę w artystów – rysowników, podczas której przedstawia swoje wizje ulubionych miejsc. Zwraca uwagę na **technikę rysunku, szkicu**, jako typową dla sporządzanych projektów. Pyta dzieci, jakie słowa kojarzą im się ze słowem „rysunek”, „szkic”? Dzieci wymieniają: projekt, papier biały i szary, tablica i kreda, tablica multimedialna i rysik, ściana, podłoga, ołówki, kredki, flamastry, pisaki, kreda, węgiel, linie, kreski itp.

3) Realizacja zadań cz. 1

- a) Nauczyciel prosi dzieci, aby na kartce, spróbowały narysować różne rodzaje linii węglem, grube, cienkie, przyciskając mocno lub słabo, rozcierając – kładąc kawałek węgla na kartce i posuwając nim tworząc płaszczyzny szare i czarne w zależności od siły przyciskania węgla.

- b) Po skończonym zadaniu dzieci układają wszystkie prace na jednej przestrzeni – na połączonych ławkach lub na podłodze. Nauczyciel zadaje pytania i przekazuje polecenia:
- Wskażcie linie: grube, cienkie; proste, faliste.
 - *Na której* kartce narysowanych zostało najwięcej linii: grubych, cienkich; prostych, falistych.
 - Wskażcie linie: poziome, tj. narysowane od lewej do prawej strony; pionowe, tj. narysowane od góry do dołu; ukośne; krzyżujące się; krzywe (pierzaste).
 - Na której kartce narysowanych zostało najwięcej płaszczyzn szarych i czarnych wynikających z nacisku węglem

- Wskażcie linie: poziome, tj. narysowane od lewej do prawej strony; pionowe, tj. narysowane od góry do dołu; ukośne; krzyżujące się; krzywe (pierzaste).
- Na której kartce narysowanych zostało najwięcej linii: poziomych, pionowych, ukośnych, krzyżujących się, krzywych?

4) Wizualizacja

- a) Nauczyciel prosi, aby dzieci usiadły w kole na dywanie, zamknęły oczy i przeniosły się do miejsca, które zrobiło na nich duże wrażenie, które jest tajemnicze i ciekawe lub w którym czujemy się dobrze, do którego tęsknimy.
- b) Nauczyciel prosi, aby dzieci pojedynczo wypowiadały się na zadany temat. Zwraca uwagę na wybór najbardziej charakterystycznych cech tego miejsca, które będą dzieci przedstawiać w szkicu, rysunku. Tak jak Wiktor Zin przedstawił kapliczkę, jej wybrane elementy: schody, drzewa, postać św. Mikołaja i wilka.

5) Realizacja zadań cz. 2

Nauczyciel ustala z dziećmi sposób wykonania szkicu, projektu. Dzieci stosują technikę rysunku – przy użyciu węgla i różnych rodzajów linii: cienkich i grubych; prostych i falistych; pionowych, poziomych, ukośnych, krzyżujących się i krzywych, rozcierania węgla z większą lub słabszą siłą nacisku.

Nauczyciel informuje dzieci, aby początkowe szkice dzieci rysowały bardzo lekko, wtedy ewentualnie niepotrzebne linie można usunąć miękką szmatką flanelową lub miękkim papierem ręcznikowym.

Po wykonaniu prac nauczyciel informuje dzieci o potrzebie utrwalenia rysunków. Najprostszy sposób to rozpylanie przegotowanego (bez kożuchów) mleka. Nauczyciel rozpyla z odległości 1 metra mleko na każdą pracę ustawioną pionowo, należy uważać, aby mleko nie spływało po rysunku, szkicu.

6) Afirmacja

Nauczyciel prosi, aby każde dziecko powiedziało coś pozytywnego o stworzonym przez siebie rysunku, szkicu. Jakie miejsce przedstawiło i dlaczego? Z czego najbardziej jest zadowolone, jakiego rodzaju linie i plamy zastosowało, w jakim kształcie i z jakim nasileniem, ile jest elementów czarnych i białych w rysunku? Czy jest to szkic czy rysunek? A czego nie udało się oddać?

Należy zachęcać dzieci do wyszukiwania ciekawych elementów rysunku, szkicu u swojego kolegi i koleżanki.

7) Ewaluacja

- a) Dzieci mają za zadanie poukładać wszystkie prace na jednej przestrzeni – np. podłodze. Jeśli nie ma miejsca, to eksponują je w postaci wystawy, w miejscu do tego przeznaczonym, np. na ścianie.
- b) Nauczyciel prowadzi z dziećmi rozmowę na temat walorów ich prac, realizacji własnych, odmiennych pomysłów, charakterystycznych motywów wybranych przez dzieci miejsc. W rozmowie tej używa określeń związanych z realizowaną przez dzieci techniką rysunku, szkicu węglem tj. rodzajami zastosowanych linii i kształtów, proporcji pokrytych czarnymi i szarymi plamami miejsc w odniesieniu do bieli kartki itp.; wartości kreacyjnej rysunków ich oryginalności i staranności wykonania.

8) Informacje o realizacji

Przykładowa praca dziecka wykonana węglem rysunkowym:
Fasada domu (mój genius loci)

Fot. J. Aksman

Przykładowe prace studentek pedagogiki Krakowskiej Akademii im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego wykonane techniką rysunku węglem.

Fot. J. Gabzdyl

9) Uwagi, spostrzeżenia, przemyślenia nauczyciela

Temat 1 / Warsztat plastyczny 2

Scenariusz ogólny

1. Temat: Świat naszych snów – surrealistyczna ściana dekoracyjna. Malujemy jak Salvador Dali

2. Zagadnienia plastyczne:

- Analiza dzieł sztuki autorstwa Salvadora Dalego: charakterystyka przedstawionych treści, snu i jego postaci, marzeń sennych, wyobrażeń, metamorfoz.
- Rozróżnianie kompozycji: otwarta zwarta – otwarta rozczłonkowana.

3. Działalność plastyczna:

- Budowa wspólnego dzieła, ściany dekoracyjnej w klasie lub na korytarzu. Ściany naszych marzeń i wyobrażeń także tych sennych.

4. Metody kształcenia:

- Podające.
- Poszukujące.
- Waloryzacyjne.
- Praktyczne.

5. Formy kształcenia:

- Zbiorowa jednolita, grupowa.
- Jednostkowa.

6. Technika plastyczna:

- Malowanie z wyklejanką (materiały gładkie, wzorzyste, lśniące, matowe różnokolorowe; klej z mąki, farby akwarelowe).

7. Środki dydaktyczne:

- Reprodukcje obrazów Salvadora Dali: *Sen*, *Słonie*, *Trwałość pamięci*, *Motyle i wiatraki*.
- Komputer z połączeniem do Internetu; tablica interaktywna bądź rzutnik multimedialny.
- Farby akwarelowe, pędzle, kubki z wodą.
- Materiały o różnych wzorach, klej z mąki.

8. Czas realizacji:

2 x 45 minut

9. Informacje o realizacji, uwagi itp.:

- Przed rozpoczęciem zajęć nauczyciel sprawdza, czy wszystkie dzieci, w ramach pracy domowej, przyniosły do szkoły materiały. Wszelkie braki, stosownie uzupełnia.

Scenariusz szczegółowy

1) Relaksacja i motywacja

- a) Nauczyciel inicjuje pogadankę z dziećmi na temat snu, jego potrzeby, tym co dzieje się z nami, kiedy zasypiamy, o naszych snach, o ich realnych i nierealnych wyobrażeniach, o sposobach ich interpretacji np. sennikach. Nauczyciel dopytuje dzieci: Czy sny mogą także mieć zwierzęta? Co może im się śnić? Nauczyciel informuje dzieci, że nauka, która zajmuje się snami to m.in. medycyna i psychologia.
- b) Nauczyciel informuje dzieci, że w dalszej części warsztatów dzieci samodzielnie a potem w grupach stworzą ścianę dekoracyjną jak z obrazów artysty znanego w ubiegłym wieku Salvadora Dali.

2) Inicjacja/wprowadzenie

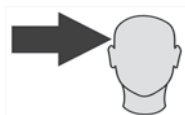
- a) Nauczyciel przedstawia dzieciom postać wszechstronnego artysty **Salvadora Dalego**, jednego z najwybitniejszych malarzy prądu, jaki narodził się we Francji w 20. latach XX wieku. Pokazuje jego zdjęcie, z charakterystycznym wąsikiem i opowiada ciekawostki o artyście tworzącym w **nurcie surrealizmu**. Wyjaśnia dzieciom, że to bunt artystów przeciwko temu co realne, to życie w świecie fantazji, marzeń, wyobrażeń sennych, czyli tego co charakterystyczne jest i znane dzieciom. Przedstawia jego dzieła (więcej patrz płyta CD Temat I/2) i snuje opowieść:

1

2

3

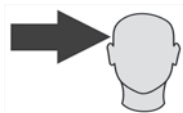

4

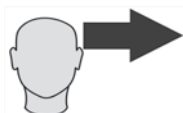
5

1. Salvador Dalí, Sen. Źródło: <http://pi-senni.blogspot.com>.
2. Salvador Dalí, Sen. Źródło: <http://pi-senni.blogspot.com>.
3. Salvador Dalí, *Trwałość pamięci*. Źródło: <http://zychlin.lento.pl/kopia-obrazu-salvador-dali-trwalosc,1531554.html>.
4. Salvador Dalí, *Słonie*, Salvador Dalí, *Słonie*. Źródło: <http://zadane.pl/zadanie/6248295>.
5. Reprodukcja: Salvador Dalí, *Motyle i wiatraki*. Źródło: <http://obrazy-malowane.pl/pl/kategorie/reprodukcje/salvadoredali>.

- b) Nauczyciel pokazując dzieciom kolejno obrazy, opowiada o czym mógł myśleć Salvador Dali. Może myślał o śnie i przypominały mu się, skały w Katalonii, krainie jego dzieciństwa szczególnie jedna skała, którą rybacy zwali „Snem”, była jak zawieszona w próżni i podtrzymywana przez drewniane protezy. Postanowił tą skałę „uczłowieczyć” (zantropomorfizować) i przedstawił ją w postaci ludzkiego oblicza, śniącej twarzy (obraz „Sen”). Wtedy nie liczył się czas i uległy plastyczności, odkształceniu, wszystkie zegary, zrobiło się bardzo spokojnie (obraz „Trwałość pamięci”). Pojawił się sen, jeden o słoniach o niebываłych pajęczych nogach (obraz „Słonie”), a drugi o pięknych wiatrakach (obraz „Motyle i wiatraki”) z motylami. Nauczyciel kończy opowieść. Pyta dzieci jak zatytułowały był ostatni obraz?
- c) Dzieci jeszcze raz oglądają obrazy. Następuje część poświęcona analizie kompozycji w przedstawionych dziełach plastycznych. Nauczyciel przekazuje wiadomości o kompozycji otwartej zwartej i otwartej rozczłonkowanej. **Kompozycja otwarta zwarta** – elementy kompozycji znajdują się w centralnym punkcie (tj. na obrazie „Sen” S. Dalego), tylko niektóre przedmioty pozostają na obrzeżach i są ucięte. **Kompozycja otwarta rozczłonkowana** – elementy kompozycji znajdują się w postaci rozproszonej na przestrzeni obrazu i część z nich pozostaje ucięta (tj. na obrazie „Trwałość pamięci” i „Motyle i wiatraki”).
- d) Nauczyciel wyjaśnia dzieciom, że zadaniem realizowanym podczas warsztatu będzie przedstawienie naszych nierealnych snów, tak jak to czynili surrealiści, najpierw każdy samodzielnie, a potem grupowo na brystolu, tak aby powstała ściana naszych snów. Będzie można ją zawiesić w klasie lub na korytarzu, aby i inne dzieci mogły dorysować podczas przerwy międzylekcyjnej swoje sny. Dzieci będą mogły wykorzystać farby akwarelowe i różnego typu materiały do wyklejania wybranych przez siebie kształtów oraz przygotowany przez nauczyciela klej z mąki (przepisy: patrz płyta CD) – najprostsza wersja 1/1 woda i mąka.

3) Realizacja zadań cz. 1

- a) Pod kierunkiem nauczyciela dzieci wykonują ćwiczenie – przedstawiają na kartkach A4 swoje sny. Nauczyciel pokazuje, jak najpierw ułożyć materiały, potem wykleić i dorysować farbami tło.
- b) W wyznaczonym miejscu, np. na podłodze, dzieci układają przedstawienia własnych snów. Nauczyciel wraz z dziećmi próbuje klasyfikować tematycznie przedstawione sny, np. dziwne zwierzęta, bajkowe pejzaże, wielkie budowle itp. Nauczyciel grupuje dzieci według przedstawionych tematów, np. dzieci, które przedstawiły zwierzęta lub fantastyczne postaci itd.

4) Wizualizacja

Nauczyciel prosi dzieci, aby usiadły wygodnie w ciszy, zamknęły oczy. Dzieci siadają w wyznaczonych grupach. Nauczyciel prosi, aby wyobraziły sobie sen na wybrany temat. Dzieci opowiadają, konsultując w grupie możliwą wizualizację snu.

5) Realizacja zadań cz. 2

- a) Nauczyciel z dziećmi przypomina, co należało przynieść na dzisiejsze zajęcia plastyki. Materiały, nożyczki, farby akwarelowe. Nauczyciel zachęca dzieci do wzajemnego użyczenia sobie tychże materiałów podczas działań plastycznych, przypominając jednocześnie zasady bezpiecznego korzystania z nożyczek (wycinamy siedząc; nie odwracamy się na boki i nie spacerujemy po sali trzymając w ręce nożyczki; nożyczki użyczamy koleżance/koleździe trzymając ostrze skierowane w swoją stronę). Nauczyciel gromadzi dzieci w grupy tematyczne przy stolikach, dzieci wybierają lidera (najlepiej poprzez losowanie), opracowują projekt swojego dzieła i przystępują do pracy. Podchodzą do przyszłej ściany dekoracyjnej (rozwieszony wcześniej na ścianie brystol), nauczyciel wskazuje miejsce dla każdej grupy.
- b) Nauczyciel przypomina dzieciom o wyborze kompozycji ich wspólnego obrazu – rozczłonkowana czy zwarta?

6) Afirmacja

Nauczyciel prosi każdą grupę, aby wypowiedziała się na temat wspólnej pracy, pozytywnych aspektów pracy, z czego dzieci są najbardziej zadowolone, co im się najbardziej podoba, co ewentualnie chciałoby zmienić bądź poprawić.

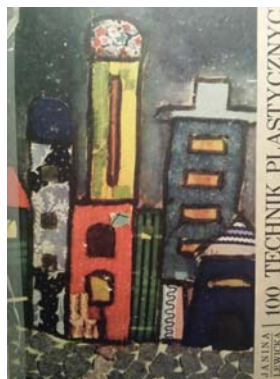
7) Ewaluacja

- a) Dzieci oddalają się od ściany dekoracyjnej i przyglądają się swoim wyobrażeniom o snach. Przewodzą luźne rozmowy.
- b) Nauczyciel wraz z dziećmi próbuje ocenić kompozycje przyjęte w dziełach dzieci (skupiając się na kompozycjach nowo poznanych: otwartej zwartej i otwartej rozczłonkowanej).

8) Informacje o realizacji

Okładka publikacji: J. Lewicka, *100 technik plastycznych*, Nasza Księgarnia, Warszawa 1973. (praca Marioli Małkowskiej) malowanie z wyklejanką.

Fot. J. Aksman

Postać fantastyczna podczas realizacji cz. I – przygotowanie do wyklejania. Praca studentki pedagogiki Krakowskiej Akademii im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego.

Fot. J. Gabzyl

9) Uwagi, spostrzeżenia, przemyślenia nauczyciela

Temat I / Warsztat plastyczny 3

Scenariusz ogólny

1. Temat: Nasze mandale malowane według szablonu – kompozycja centralna i zamknięta

2. Zagadnienia plastyczne:

- Mandala, jej pochodzenie, istota, właściwości i sposoby tworzenia.
- Kompozycja centralna i zamknięta – analiza rodzajów kompozycji występujących w wybranych przykładach mandali; zastosowanych w nich linii i plam barwnych.

3. Działalność plastyczna:

- Eksperymentowanie z materiałami sypkimi: rysowanie linii i plam różnorodnych w kształcie i barwie.
- Tworzenie form dekoracyjnych w płaszczyźnie: kreowanie wielobarwnych mandali w oparciu o spontaniczną wyobraźnię, zainspirowaną twórczością buddyjskich mnichów i z wykorzystaniem materiałów sypkich.

4. Metody kształcenia:

- Podające.
- Problemowe.
- Waloryzacyjne.
- Praktyczne.

5. Formy kształcenia:

- Zbiorowa.
- Jednostkowa.

6. Technika plastyczna:

- Wielobarwna kompozycja na płaszczyźnie z użyciem wybranych przez poszczególne dzieci narzędzi i materiałów, w tym sypkich.

7. Środki dydaktyczne:

- Utwory muzyczne (na YouTube), pt.: 1. *El Mejor Mantra – Om Mani Padme Hum – Monjes Tibetanos*; 2. *Muzyka uzdrawiająca ciało i duszę Dźwięki natury + muzyka*; 3. *Muzyka relaksacyjna – przepiękna* (patrz płyta CD, temat I/3).
- Filmy (na YouTube) pt.: 1. *Krótko o tworzeniu mandali z piasku przez buddyjskich mnichów*; 2. *Sand Mandala*; 3. *Tajemnice mandali* (patrz płyta CD, temat I/3).
- Fotografie pt. *Buddyjska mandala* (patrz płyta CD, temat I/3).
- Komputer z nagłośnieniem i podłączeniem do Internetu; tablica interaktywna bądź rzutnik multimedialny.
- Kartki z bloku rysunkowego – dla każdego dziecka po 2 sztuki, w tym jedna z nadrukiem „szkieletu” mandali (dla przykładu – patrz płyta CD, temat I/3).
- Materiały sypkie: (1) naturalne-spożywcze, takie jak ryż, słonecznik, różne rodzaje kasz, mak, sól, itd.; (2) pochodzące z natury, np. piasek, żwir, drobne kamyczki, muszelki; (3) specjalnie przygotowane, np. kulki z kolorowej bibuły, krepy, styropianu, plasteliny. Jednorazowe kubeczki plastikowe (na każdy materiał sypki z osobna), klej magik, farby plakatowe, pastele suche i /lub tłuste, plastelina, itp.

8. Czas realizacji:

2 x 45 minut

9. Informacje o realizacji, uwagi itp.:

Scenariusz szczegółowy

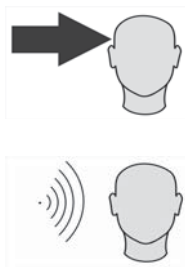
1) Relaksacja i motywacja

- a) Nauczyciel prosi dzieci, aby usiadły wygodnie i wysłuchały fragmentów utworu muzycznego. Nauczyciel włącza wybrane przez siebie fragmenty utworu muzycznego, pt. „El Mejer Mantra – Om Mani Padme Hum – Monjes Tibetanos” (na YouTube: <https://www.youtube.com/watch?v=uxc-qR7sxoU> najlepiej od momentu 1:10).
- b) Po wysłuchaniu dzieci prowadzą swobodną rozmowę o tym, co usłyszały, jakie dźwięki, co czuły słuchając muzyki. Nauczyciel, informuje dzieci, że był to utwór nazywany „mantrą”, w którym buddyjscy mnisi powtarzali określone, np. formuły, czy też sylaby, i to w taki sposób, aby się zrelaksować, wyciszyć, uspokoić. Dzieci samorzutnie próbują tworzyć własne dźwięczne mantry.

2) Inicjacja/wprowadzenie

- a) Nauczyciel informuje dzieci, iż oprócz tej charakterystycznej muzyki, buddyjscy mnisi znani są z tworzenia specyficznych dzieł plastycznych – nazywanych „mandalami”. Informacje dotyczące mandali dzieci otrzymają oglądając dwa krótkie filmy. Nauczyciel włącza filmy (na YouTube), pt.: „Krótko o tworzeniu mandali z piasku przez buddyjskich mnichów” (<https://www.youtube.com/watch?v=dlxsV3-PLII>) oraz „Sand Mandala” (<https://www.youtube.com/watch?v=EjBXi-SkyWqs>).
- b) Po obejrzeniu filmów, dzieci relacjonują, czego dowiedziały się odnośnie istoty mandali, ich właściwości, sposobu tworzenia, występujących w nich kształtów i barw. Nauczyciel podkreśla, że harmonijne połączenie koła i kwadratu (trwające wiele dni, a często wiele tygodni) pracy, tworzy się z tysięcy ziaren piasku. Niedługo po tym, jak zostanie ukończona praca nad mandalą, niszczy się ją. Symbolizuje to ulotność życia. Zwraca uwagę dzieci na to, że kompozycje w mandalach, które oglądały, stworzone na bazie kół, a szczególnie kwadratów (z wykorzystaniem poziomych i pionowych linii, wielobarwnych plam) – można nazwać centralnymi, a przy tym zamkniętymi. Dodatkowo nauczyciel wyświetla parę fotografii ukazujących etapy tworzenia mandali z tego typu kompozycją, wskazując na odpowiednie fragmenty jej kompozycji, które aktualnie z dziećmi omawia.

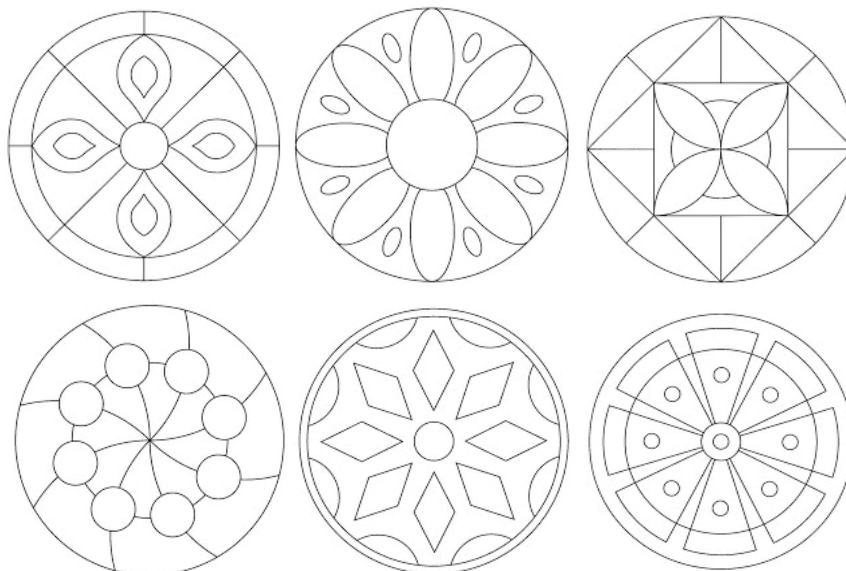
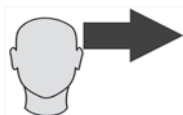
Buddyjska mandala

Źródło: <http://www.example.pl/buddyjskie-mandale-33352.htm>

- c) Nauczyciel uzupełnia zgromadzone przez dzieci informacje odnośnie pochodzenia mandali (szereżej zobacz płyta CD, temat I/3), a także odnośnie nieco innych sposobów ich wykonywania – np. przy użyciu pastelii, zamiast piasku. W tym celu wyświetla wybrane fragmenty kolejnego krótkiego filmu (na YouTube), prezentującego relację dotyczącą współczesnej wystawy plastycznej (pt. „Tajemnice mandali”, <https://www.youtube.com/watch?v=O58TJTU6-W4>), prezentującej ich odmienne wartości wyrazowe (tj. mandali bardziej swobodnych w formie, nie tak skomplikowanych, pracochłonnych), niż te, które dzieci dotąd poznały (tj. buddyjskich mandali).

3) Realizacja zadań cz. 1

- a) Nauczyciel proponuje dzieciom zabawę w tworzenie prostych mandali. Po akceptacji tej propozycji, nauczyciel i dzieci ustalają ogólny plan pracy – określają główne czynności (w tym niezbędne materiały i narzędzia) oraz kolejność ich zastosowania.
- b) Do sporządzenia „szkieletu” mandali każde dziecko wybiera wzór mandali (szablon do odrysowania) spośród kilku podanych przez nauczyciela. Wykorzystuje sposób odwzorowanie na swojej kartce papieru rysunkowego wybranego wzoru mandali z użyciem ołówka bądź kredki przez szybę okna w klasie, odwzorowanie przez kalkę (tzw. maszynową – do sporządzania odbitek na papierach) bądź też stosując inny sposób.

Wzory mandali (szablony do odrysowania)

Źródło: <https://plus.google.com/photos/114640514813418544923/albums/5417448131611737233>

4) Wizualizacja

- a) Nauczyciel prosi dzieci, aby usiadły wygodnie i dokładnie obejrzały odwzorowane przez siebie „szkielety” mandali.
- b) Włącza muzykę relaksacyjną (na YouTube: „Muzyka uzdrawiająca ciało i duszę Dźwięki natury + muzyka” <https://www.youtube.com/watch?v=TCzWJcC8kl>). Dzieci zachowują milczenie, zamykają oczy, wsłuchują się w muzykę o niczym nie myśląc – w ten sposób się relaksują, wewnętrznie wyciszają. Po chwili nauczyciel wyłącza muzykę, a dzieci otwierają oczy.

5) Realizacja zadań cz. 2

- a) Nauczyciel włącza muzykę relaksacyjną (z YouTube, pt. „Muzyka relaksacyjna – przepiękna” https://www.youtube.com/watch?v=g7Cimm_mwRl), która przez cały czas (cichutko) towarzyszy dzieciom podczas pracy nad mandalami.

- b) Dzieci tworzą różnobarwne mandale z wykorzystaniem wybranych i odwzorowanych „szkieletów” mandali. Stosują dowolną technikę malarską, rysunku, wyklejanki, wydzieranki itp. – z istotnym założeniem, że powinny przy tym wykorzystać dowolnie wybrane materiały tzw. sypkie. Tak więc, do pracy nad mandalą dzieci w dowolny sposób wykorzystują wiele materiałów: począwszy od kredek i farb, poprzez bibułę, styropian, plastelinę, kolorowy papier i gazety, a skończywszy na różnego rodzaju ziarenkach (ryżu, słonecznika, kaszy, maku, piasku itd.) – przyklejając je do powierzchni kartek. Stosują różnorodne linie i plamy barwne. Dbają o staranność, dokładność i czystość wykonania swoich mandali.

6) Afirmacja

Nauczyciel prosi, aby każde dziecko opowiedziało o swoich przeżyciach towarzyszących wykonywaniu mandali. Ponadto, z czego najbardziej jest zadowolone, jakiego rodzaju linie i plamy zastosowało w swojej mandali, o jakim kształcie, barwie i kompozycji.

7) Ewaluacja

- a) Dzieci mają za zadanie poukładać wszystkie prace na jednej przestrzeni – np. podłodze, złączonych stolikach. Mogą też wyeksponować je w postaci wystawy, w miejscu do tego przeznaczonym na ścianie, na rozciągniętym w klasie sznurku itp.
- b) Nauczyciel prowadzi z dziećmi rozmowę na temat walorów ich mandali. Chwali różnorodność zastosowanych technik plastycznych (w tym ich połączeń) oraz różnorodność linii i plam barwnych tworzących kompozycje centralne i zamknięte. Podkreśla staranność i dokładność wykonania. W rozmowie tej używa określeń związanych z realizowanymi przez dzieci technikami plastycznymi; rodzajami zastosowanych linii i wynikających stąd kształtów, kompozycji, jak też związanych z kolorystyką i środkami wyrazu: wielobarwności, różnorodności, kontrastowości, jasności itp.; wartości kreacyjnej: dokładności, czystości, staranności wykonania itp.

8) Informacje o realizacji

Prace studentek kierunku Pedagogika, powstałe na warsztatach plastycznych w Krakowskiej Akademii im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego.

Fot. J. Gabzdyl

9) Uwagi, spostrzeżenia, przemyślenia nauczyciela

Temat I / Warsztat plastyczny 4

Scenariusz ogólny

1. Temat: Zabawa w grafika: plastelino-rytnika

2. Zagadnienia plastyczne:

- Grafika: pojęcie, wybrane rodzaje; warsztat pracy grafika – podstawowe narzędzia i materiały; linoryt jako przykład techniki graficznej wypukłej.
- Wartości wyrazowe, kreacyjne grafiki artystycznej (warsztatowej) i użytkowej na przykładzie wybranych dzieł (drzeworytów) grafików polskich: W. Skoczylasa, E. Bartłomiejczyka i T. Kulisiewicza.
- Technika druku wypukłego w aspekcie procedury i wytworów: linorytu oraz „plastelino-rytu”.

3. Działalność plastyczna:

- Tworzenie „plastelino-rytu”, w tym planowanie stosownej (z uwagi na posiadane materiały i narzędzia) procedury pracy: inspirowane twórczością wybranych przedstawicieli grafiki polskiej (W. Skoczylasa, E. Bartłomiejczyka i T. Kulisiewicza), realizowaną za pomocą techniki druku wypukłego; oraz treścią filmu ujmującą procedurę realizacji linorytu.

4. Metody kształcenia:

- Podające.
- Problemowe.
- Waloryzacyjne.
- Praktyczne.

5. Formy kształcenia:

- Zbiorowa.
- Jednostkowa.

6. Technika plastyczna:

- Grafika – technika druku wypukłego: „plastelino-ryt” (opis procedury, w tym stosowne fotografie – patrz poniżej).

7. Środki dydaktyczne:

- Reprodukcje: (1) dzieł grafiki artystycznej W. Skoczylasa: *Pochód zbójników* (drzeworyt), *Głowa juhasa*; E. Bartłomiejczyka: *Hucul z koniem* (*Burza*); T. Kulisiewicza: *Orkiestra* (drzeworyt); (2) oraz grafiki użytkowej w postaci znaczków pocztowych: *Głowa juhasa* Władysława Skoczylasa; *Muzykanci* (*Orkiestra*) Tadeusza Kulisiewicza; *Muzykanci* (*Orkiestra*) Tadeusza Kulisiewicza. Ponadto: (1) rysunki przedstawiające: „Technikę druku wypukłego”; (2) fotografie dot. „Warsztatu pracy grafika” (patrz Płyta CD, temat I/4).
- Film (na YouTube) pt. *Making a linocut* (źródło: <https://www.youtube.com/watch?v=ZhtnSlmHauA>) (patrz płyta CD, temat I/4).
- Komputer z podłączeniem do Internetu; tablica interaktywna bądź rzutnik multimedialny.
- Tekturka z gładką powierzchnią, plastelina, drewniany patyczek, nożyk i szpatułka, farby, pędzel, pojemnik z wodą, ołówek bądź kredka, kartki papieru rysunkowego i/lub kolorowego, słoik o gładkiej powierzchni.

8. Czas realizacji:

90 minut

9. Informacje o realizacji, uwagi itp.:

Scenariusz szczegółowy

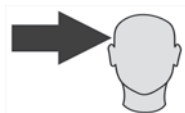
1) Relaksacja i motywacja

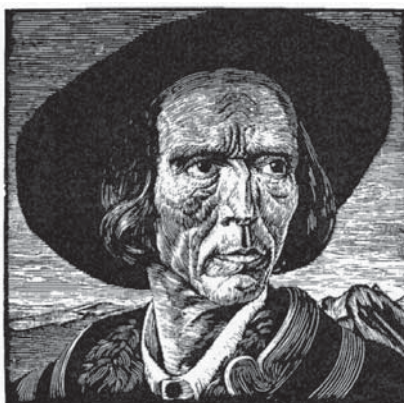
- a) Nauczyciel zadaje dzieciom pytanie: co to jest grafika? Dzieci podają własne propozycje odpowiedzi. W razie konieczności, nauczyciel prowokuje wypowiedzi dzieci o ich dotychczasowych doświadczeniach w posługiwaniu się „pieczętkami”. Informuje następnie dzieci, że obecne zajęcia poświęcone zostaną grafice, a najstarsze grafiki wywodzą się właśnie ze sztuki odciskania pieczęci na tkaninach, glinie i wosku.

2) Inicjacja/wprowadzenie

- a) Nauczyciel podaje dzieciom wstępne informacje dot. grafiki. Wyróżnia dwa jej rodzaje. Grafikę użytkową, tj. dziedzinę grafiki i drukarstwa służącą celom użytkowym i obejmującą (wielokrotnie odbijane): plakaty, ilustracje (np. w książkach, druki okolicznościowe, znaczki pocztowe, banknoty, itp. – które sporządzane są z udziałem wielu ludzi (projektanta i wykonawców projektu). Grafikę artystyczną, w ramach której powstają dzieła realizowane wyłącznie przez jednego człowieka: artystę grafika. Realizuje on wszystkie czynności samodzielnie: od powstania projektu, wykonania tzw. matrycy, do wykonania odbitek – rycin, które mają wartość oryginalnych dzieł sztuki. Liczba odbitek uzyskanych z jednej płyty zależy od techniki. Prezentuje dzieła W. Skoczylasa, E. Bartłomiejczyka i T. Kulisiewicza – w tym przykłady zastosowania ich dzieł w ramach grafiki użytkowej (tj. w procesie produkcji znaczków pocztowych).

1

2.

3.

1. Władysław Skoczylas, *Pochód zbójników* (drzeworyt). Źródło: <http://muzeum.wieliczka.pl/skoczylas-wladyslaw>.
2. Władysław Skoczylas, *Głowa juhasa*. Źródło: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Skoczylas-G%C5%82owa_junaka.jpg.
3. Głowa juhasa Władysława Skoczylasa. Źródło: <http://katalogznaczkow.net/index.php?pokaz=znaczki/znaczk2&rok=1979>.

4.

5.

4. Edmund Bartłomiejczyk, *Hucul z koniem (Burza)* (drzeworyt). Źródło: <https://desa.pl/pl/auctions/325/object/33021/edmund-ludwik-bartlomiejczyk-hucul-z-koniem-burza>.

5. *Błyskawice (Burza)* Edmunda Bartłomiejczyka. Źródło: <http://katalogznaczkow.net/index.php?pokaz=znaczkiznaczkiz2&rok=1979>.

6.

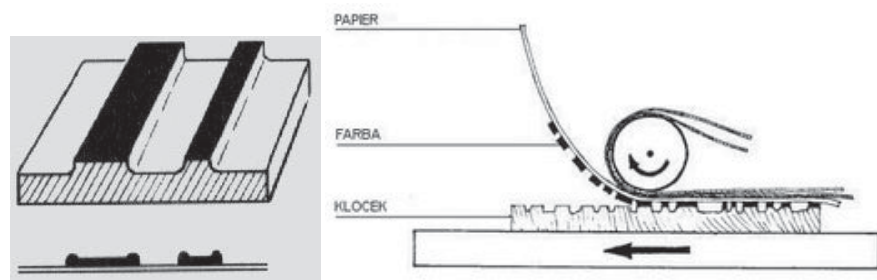
7.

6. Tadeusz Kulisiewicz, *Orkiestra* (drzeworyt). Źródło: <https://desa.pl/pl/auctions/255/object/29003/tadeusz-kulisiewicz-orkiestra-1929-r>

7. *Muzykanci (Orkiestra)* Tadeusza Kulisiewicza. Źródło: <http://katalogznaczkow.net/index.php?pokaz=znaczkiznaczkiz2&rok=1979>

Nauczyciel wyjaśnia dzieciom, że przedstawione im dzieła grafików (z wyłączeniem pokazanych przykładów znaczków) to drzeworyty, które należą do tzw. techniki druku wypukłego. Istnieją jeszcze inne rodzaje technik graficznych, jak np. w odniesieniu do pokazanych dzieciom znaczków – o których obecnie nauczyciel nie będzie mówić. Technika druku wypukłego, jaką obecnie dzieci poznają, polega na żłobieniu w tzw. matrycy linii i płaszczyzn, które mają pozostać niewydrukowane – na odbitce ślad pozostawią wypukłe części formy drukowej. Nauczyciel prezentuje i objaśnia stosowne fragmenty poniższych rysunków.

Technika druku wypukłego

c) Źródła: <https://pl-static.z-dn.net/files/dfd/fb1f2e2fb2f6ed87604cc12e362f33fe.jpg> oraz <http://olciahame.republika.pl/oferta.html>

Nauczyciel podkreśla, że w technice druku wypukłego, zamiast klocka z drewna, stosuje się też inne (np. bardziej miękkie) materiały do sporządzania matryc, jak, np. linoleum (rysunek zamiast w drewnie żłobi się w linoleum) – stąd mówi się „linoryt” (zamiast „drzeworyt”). Proponuje dzieciom obejrzenie krótkiego filmu pokazującego procedurę wykonywania linorytu, w tym warsztat pracy grafika. Dzieci oglądają film, pt. *Making a linocut* (źródło: <https://www.youtube.com/watch?v=ZhtnSImHauA>), a następnie relacjonują, co widziały i zapamiętały. Nauczyciel wyświetla i słownie opisuje wraz z dziećmi i niezbędne materiały i narzędzia w technice druku wypukłego, zwłaszcza linorycie (patrz płyta CD, temat 1/2).

1. Tusze do linorytu

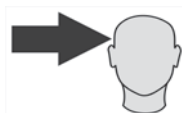
2. Tusze dekoracyjne

3. Farby drukarskie (do odbijania tekstu/obrazu)

4. Ręczna prasa do drukowania

5. Płyty z linoleum (przykład podstawy matrycy)

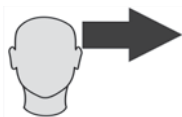
6. Dłuta

7. Wałki

Warsztat pracy grafika

Źródła: http://www.szal-art.pl/grafika_1683 (rys. 3–4) oraz http://www.szal-art.pl/linoryt_616/ (rys. pozostałe)

3) Realizacja zadań cz. 1

Nauczyciel proponując dzieciom zabawę w grafika, podkreśla, że nie posiadają one fachowych materiałów i narzędzi. Jeśli więc dzieci chcą podjąć tę zabawę powinny wymyślić, w jaki sposób mogłaby ona przebiegać. Stawia problem: W jaki sposób można wykonać grafikę techniką druku wypukłego mając: tekturkę o gładkiej powierzchni, plastelinę, drewniany patyczek, nożyk i szpatułkę, farby, pędzel, pojemnik z wodą, ołówek bądź kredkę, kartki papieru rysunkowego i/lub kolorowego, stoik o gładkiej powierzchni. Dzieci akceptują propozycję nauczyciela i podają pomysły rozwiązań, co do sposobu realizacji własnej grafiki z użyciem ww. przedmiotów. Nauczyciel chwali poszczególne propozycje dzieci. Ostatecznie (wykorzystując niektóre z podanych propozycji) ustala z dziećmi obowiązującą ich, np. następującą procedurę działań plastycznych do ogólnego tematu *Zabawa w grafika: plastelino-rytnika*:

- 1) sporządzić podstawę matrycy pokrywając plasteliną gładką powierzchnię tekturki – można np. rozwałkować plastelinę na powierzchni tekturki za pomocą stoika; w razie konieczności można wygładzić ją też przy użyciu drewnianej szpatułki;
- 2) na powierzchni matrycy z plasteliny sporządzić rysunek do wcześniej wybranego przez siebie tematu: rysunek można wykonać bezpośrednio na matrycy z plasteliny; bądź najpierw wykonać go na papierze, a następnie przenieść na matrycę za pomocą drewnianego patyczka (odciskając kontury rysunku, np. poprzez nakłuwanie, potem za pomocą tego samego patyczka można pogłębić do postaci reliefów powstałe w ten sposób ślady);
- 3) usunąć zbędną część plasteliny z powierzchni tekturki za pomocą drewnianego patyczka i nożyka;
- 4) pokryć farbą powierzchnię matrycy (pozostały na tekturce wypukły rysunek z plasteliny);
- 5) przyłożyć do matrycy czystą kartkę papieru (białą lub kolorową);
- 6) docisnąć kartkę papieru do matrycy używając, najlepiej, palców dłoni (należy to robić z wyczuciem, w miarę delikatnie – z uwagi na plastelinę, czyli miękki materiał, z którego sporządzono matrycę).
- 7) powtórzyć co najmniej drugi raz czynność nr 4 do 6;
- 8) porównać swoje grafiki, tj. odbitki, sporządzone na co najmniej dwóch kartkach papieru.

4) Wizualizacja

- a) Nauczyciel pozostawia dzieciom czas na przeprowadzenie swobodnych rozmów dotyczących wyboru tematu. Sugeruje dzieciom wybory tematów powodujące wykonanie prostych rysunków.
- b) Dzieci siadają wygodnie, zamykają oczy i wyobrażają sobie rysunek związany z wybranym przez siebie tematem.

5) Realizacja zadań cz. 2

Dzieci realizują *Zabawę w grafika: plastelino-rytnika* – zgodnie z wcześniej ustaloną procedurą. Nauczyciel zachęca dzieci do wzajemnego pomagania sobie w ramach poszczególnych etapów pracy nad grafiką.

6) Afirmacja

Nauczyciel prosi, aby każde dziecko powiedziało coś pozytywnego o stworzonych przez siebie grafikach (co najmniej 2 egzemplarzach – odbitkach). Z czego najbardziej jest zadowolone? Jakiego rodzaju temat zrealizowało? Jakie przy tym napotkało trudności? Z jakimi etapami pracy były one związane? Czy i w jakim zakresie wykonane odbitki są do siebie podobne? Należy zwrócić uwagę, iż dziecko powiedziało coś o sobie, o swoich pozytywnych przeżyciach związanych z wykonywaniem pracy, uzyskanej od koleżanek/kolegów pomocy.

7) Ewaluacja

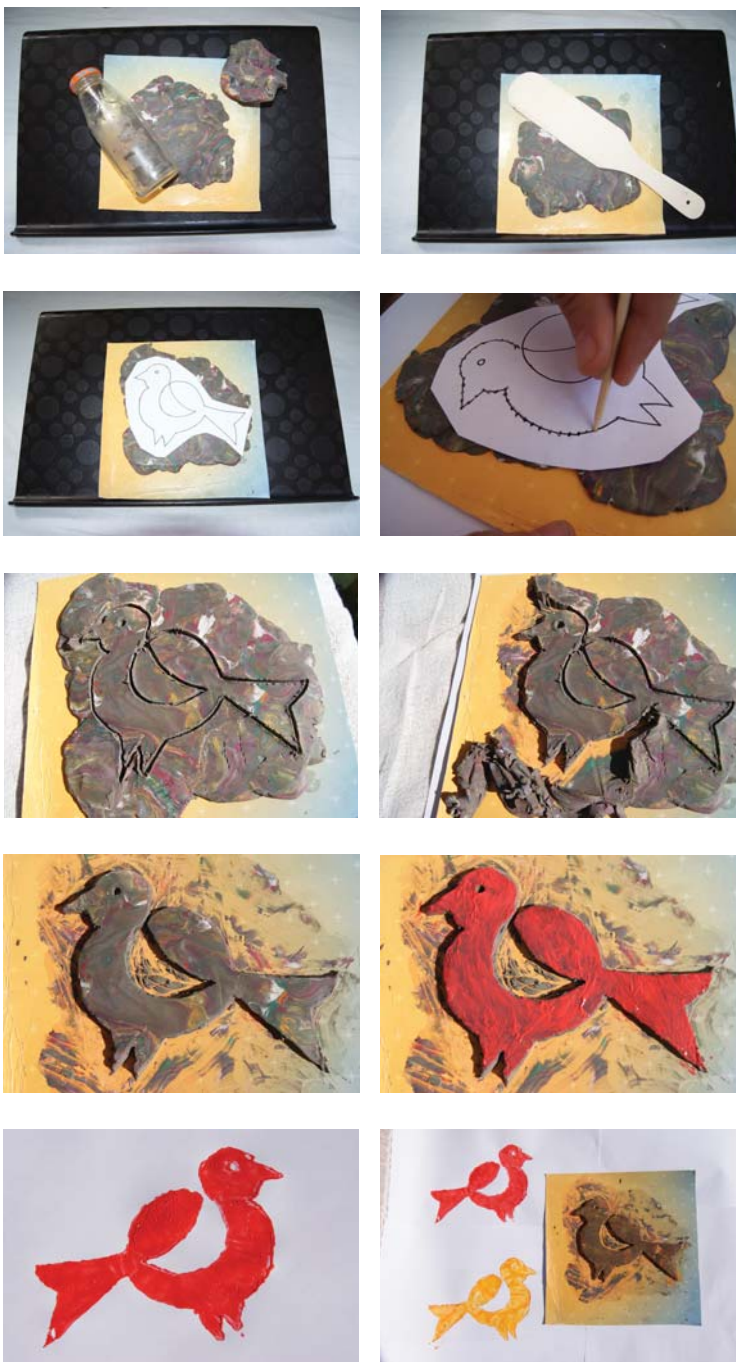
- a) Dzieci mają za zadanie poukładać wszystkie prace na jednej przestrzeni – np. podłodze, złączonych stolikach. Mogą też wyeksponować je w postaci wystawy, w miejscu do tego przeznaczonym na ścianie, na rozciągniętym w klasie sznurku itp.

- b) Nauczyciel prowadzi z dziećmi rozmowę na temat walorów ich prac, realizacji własnych, odmiennych pomysłów oraz efektów końcowych pracy. W rozmowie tej używa określeń związanych z realizowaną przez dzieci techniką druku wypukłego, tj. rodzajami zastosowanych linii i wynikających stąd kształtów, wzorów wypukłych, ich podobieństw i różnic w kolejnych powieleniach (odbitkach); wartości kreacyjnej grafik: oryginalności, pomysłowości, dokładności i staranności wykonania, identyczności uzyskiwanych egzemplarzy grafiki itp.

8) Informacje o realizacji

Przykładowa praca autorstwa Oleksandra Blyakharsky'ego (Skoczów, sierpień 2016).

Fot. J. Gabzdyl

9) Uwagi, spostrzeżenia, przemyślenia nauczyciela

Temat II

Kolorystyka obrazu — budowa formy kolorem

TEMATY I ZAJĘCIA PRAKTYCZNE W KL. 2.
– OKREŚLONE W MODELU NAUKA – SZTUKA – EDUKACJA

PROPOZYCJE TEMATÓW
ZAJĘĆ PLASTYCZNYCH W KL. 2

Temat I. Kolorystyka obrazu – budowa formy kolorem

Pojęcie temperatury barw, relacje barw, harmonia –
dysharmonia.

Zadania tematyczne do wyboru:

Ilustracje na proponowane tematy z natury i wyobraźni
komponowane i malowane bez wstępnego rysowania.

1. Barwny świat motyli jak u Salvadora Dali –
kompozycja symetryczna i asymetryczna
 2. Czaruję kulkami dysharmonijną kompozycję
barw – inspirowaną twórczością W.
Kandinskiego i S. I. Witkiewicza (Witkacego)
 3. Gwiazdziste niebo Van Gogha– temperatura
barw
-

Temat II / Warsztat plastyczny 1

Scenariusz ogólny

1. Temat: Barwny świat motyli – jak u Salvadora Dali – kompozycja symetryczna i asymetryczna

2. Zagadnienia plastyczne:

- Wypowiedzi na temat twórczości Salvadora Dali – przedstawiciela *surrealizmu*.
- Rozróżnianie kompozycji *symetrycznej* (jednoosiowej) vs. *asymetrycznej* w aspekcie dzieł Salvadora Dali oraz wykonanego przez dzieci wizerunku motyla.

3. Działalność plastyczna:

- Poszukiwanie sposobu uzyskiwania symetrycznych plam barwnych.
- Komponowanie symetrycznych plam barwnych w realizacji tematu „motyl” – inspirowanego twórczością Salvadora Dali.

4. Metody kształcenia:

- Podające.
- Problemowe.
- Waloryzacyjne.
- Praktyczne.

5. Formy kształcenia:

- Zbiorowa.
- Jednostkowa.

6. Technika plastyczna:

- Malowanie farbami plakatowymi.

7. Środki dydaktyczne:

- Nagranie wideo piosenki w wykonaniu I. Jarockiej *Motylem jestem* (A. Korzyński – A. Tylczyński) (patrz płyta CD, temat II/2).
- Reprodukcje dzieł Salvadora Dali: *Pejzaż z motylami*; *Statek z motylami*; *Wiatraki i motyle* (patrz płyta CD, temat II/1).
- Komputer z podłączeniem do Internetu; tablica interaktywna bądź rzutnik multimedialny.
- Kartki z bloku rysunkowego – duże, białe bądź kolorowe, farby plakatowe, naczynia na wodę, pędzle, podkładki, np. gazety, zabezpieczające stoliki przed zabrudzeniem.

8. Czas realizacji:

90 minut

9. Informacje o realizacji, uwagi itp.:

- Zajęcia warto przeprowadzić po szeregu zajęć z edukacji przyrodniczej, związanych z łąką i jej mieszkańcami, w tym motylami.

Scenariusz szczegółowy

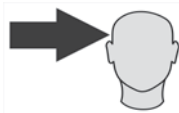
1) Relaksacja i motywacja

- a) Nauczyciel prosi dzieci, aby usiadły wygodnie i obejrzały i wysłuchały fragmentu piosenki – ukryte są w niej ważne słowa; słowa, które określają to, o czym dzieci będą mówić i co będą robić podczas dzisiejszych zajęć plastycznych. Bez podania dzieciom tytułu piosenki, nauczyciel włącza wideo (z piosenką pt. „Motylem jestem”).
- b) Po obejrzeniu i wysłuchaniu dzieci prowadzą swobodną rozmowę nt. piosenki, eksponując słowo „motyl”, domyślają się jej tytułu. Nauczyciel, w przypadku braku trafności, informuje dzieci, że tytuł piosenki brzmi: *Motylem jestem*.

2) Inicjacja/wprowadzenie

- a) Nauczyciel i dzieci w swobodny sposób rozmawiają o walorach wizualnych motyli oraz o różnych formach przedstawiania ich pięknych wizerunków; za pomocą nie tylko piosenki, ale też słów, sztuk wizualnych, zwłaszcza wypowiedzi malarskich, itp.
- b) Nauczyciel prezentuje dzieciom reprodukcje dzieł malarskich Salvadora Dali: *Pejzaż z motylami*; *Wiatraki i motyle*; *Statek z motylami*. Podaje ich tytuły, opowiada krótko o autorze (patrz płyta CD, temat II/1). Prosi o przyglądnięcie się obrazom autorstwa Salvadora Dali. Omawia z dziećmi kolorystykę tych obrazów: występujące relacje wielu różnych barw ciepłych i zimnych; wielobarwność, różnorodność, kontrastowość, jasność itp. Analizuje z dziećmi powiązanie kolorystyki obrazów z ich treścią. Zachęca dzieci do przedstawiania przy tym szerszych własnych interpretacji słownych treści tych obrazów.

1.

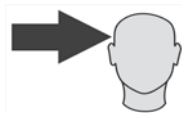
2.

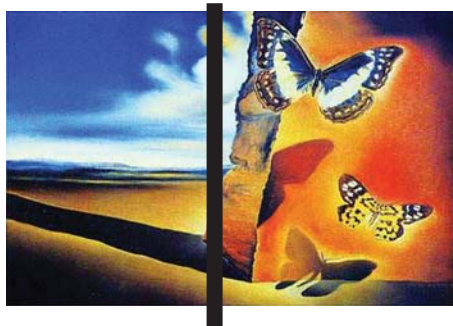
3.

1. Salvador Dali, *Pejzaż z motylami*. Źródło: http://surrealismo.blogspot.com/2002_12_15_surrealismo_archive.html.
2. Salvador Dali, *Wiatraki i motyle*. Źródło: http://obrazy.org/obraz-salvador_dali_wiatraki_i_motyle-304.html
3. Salvador Dali, *Statek z motylami*. Źródło: <http://danpodan.weebly.com/11-1084aj.html>

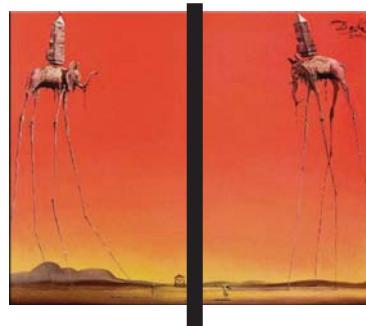
- c) Dodatkowo wyjaśnia, że sposób prezentacji malarskiej, który dzieci określały jako dziwny, nietypowy, nierealny, jak z marzeń sennych – nazywany jest „surrealizmem”. Ponownie prezentuje reprodukcję dzieła S. Dali *Pejzaż z motylami* w zestawieniu z dotąd nie prezentowanym dzieciom jego innym dziełem: *Słonie* – rysuje (bądź inaczej zaznacza) na nich linie pionowe, dzielące obrazy na dwie równe części. Prosi dzieci, aby teraz powiedziały, co widzą na poszczególnych częściach obrazów – przy tym nauczyciel może zastaniać raz pierwsze, a raz drugie części obrazów; czy i w jakim zakresie kolorystyka i treść tych części obrazów różnią się; czy każda z części obrazu pierwszego i drugiego istnieć by mogła jako odrębne dzieło – jeśli tak, to: jak dzieci by je zatytułowały? Dlaczego dzieci proponują inne tytuły części do pierwszego obrazu, a do drugiego nie?

- d) Nauczyciel konkluduje, że kreski na obrazach są elementem domyślnym, nazywa się je „osiami”. Dzielą one obraz na części, które stanowią względem siebie (lub też nie) lustrzane odbicie. Takie lustrzane odbicie widoczne jest w dziele S. Dali, np. pt. *Słonie* – stąd można powiedzieć, że ma ono „kompozycję symetryczną” (jednoosiową). Z kolei w dziele S. Dali, pt. *Pejzaż z motylami*, nie sposób doszukać się „lustrzanego odbicia” (po obu stronach osi) – stąd możemy powiedzieć, że zawiera on „kompozycję asymetryczną”.

1.

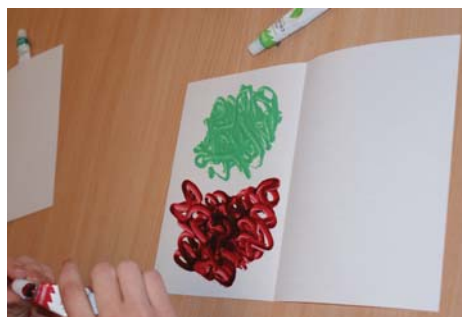
4.

4. Salvador Dali, *Słonie*. Źródło: <http://zadane.pl/zadanie/6248295>

3) Realizacja zadań cz. 1

- a) Pod kierunkiem nauczyciela dzieci wykonują ćwiczenie – za pomocą kredek próbują narysować „szkielet” motyla w kompozycji symetrycznej. Wymieniają się doświadczeniami w tym zakresie, zwłaszcza trudnościami.
- b) Widząc trudności dzieci w symetrycznym przedstawieniu zarysu postaci motyla, nauczyciel może podpowiedzieć uwzględnienie procedury podobnej do tej, przedstawionej na fotografiach. Wyświetla kolejno wszystkie fotografie. Zadanie dzieci polega na „odczytaniu” i słownym zrelacjonowaniu podpatrzonej procedury oraz ujęciu jej w postaci planu działania (który nauczyciel może też zapisać na tablicy), np. następującego:

1. Zgięcie kartki na dwie części.
2. Rozłożenie kartki.
3. Umieszczenie na jednej części kartki plam barwnych za pomocą farb.
4. Ponowne złożenie kartki i odcisnięcie plam barwnych na drugiej części kartki.
5. Rozłożenie kartki z symetrycznie rozmieszczonymi plamami barwnymi.
6. Uzupełnianie, domalowywanie, dorysowywanie itp. plam barwnych w taki sposób, aby powstała symetryczna postać motyla.

Fot. J. Gabzdyl

Procedura pracy nad postacią motyla zrealizowana przez studentkę kierunku Pedagogika, na warsztatach plastycznych w Krakowskiej Akademii im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego

4) Wizualizacja

Nauczyciel prosi dzieci, aby usiadły wygodnie w ciszy, zamknęły oczy i wyobraziły sobie, jak przedstawiają własne wielobarwne motyle, stosując kompozycję symetryczną.

5) Realizacja zadań cz. 2

Zadanie dzieci polega na namalowaniu wielobarwnego motyla o niecodziennym, niespotykanym (surrealistycznym) wizerunku oraz w kompozycji symetrycznej. W tym celu mogą wykorzystać zaproponowaną wcześniej procedurę pracy. Stosują przy tym farby plakatowe i czyste kartki białe lub kolorowe. Nauczyciel przypomina dzieciom o zapewnianiu różnobarwnymi plamami, symetrycznie rozłożonymi, całych powierzchni kartek.

6) Afirmacja

Nauczyciel prosi, aby każde dziecko opowiedziało o swoich przeżyciach towarzyszących wykonywaniu motyla. Ponadto, z czego najbardziej jest zadowolone, jakiego rodzaju linie i plamy zastosowało – o jakim kształcie, barwie i kompozycji symetrycznej.

7) Ewaluacja

- a) Dzieci mają za zadanie poukładać wszystkie prace na jednej przestrzeni – np. podłodze, złączonych stolikach. Mogą też wyeksponować je w postaci wystawy, w miejscu do tego przeznaczonym na ścianie, na rozciągniętym w klasie sznurku itp.
- b) Nauczyciel prowadzi z dziećmi rozmowę na temat walorów ich prac, realizacji własnych, odmiennych pomysłów, przyjętego sposobu pracy i uzyskanych efektów – w postaci surrealistycznych wizerunków motyli. W rozmowie tej używa określeń związanych z realizowaną przez dzieci kompozycją symetryczną (jednoosiową); form surrealistycznych wizerunków motyli; techniką plastyczną, tj. rodzajami zastosowanych linii, plam i wynikających stąd kształtów; jak też kolorystyki i środków wyrazu: wielobarwności, różnorodności, kontrastowości, jasności itp.; wartości kreatywnej surrealistycznie przedstawionych motyli: oryginalności, pomysłowości, staranności wykonania itp.

8) Informacje o realizacji

Prace studentek kierunku Pedagogika, wykonane na warsztatach plastycznych w Krakowskiej Akademii im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego.

Fot. J. Gabzdyl

9) Uwagi, spostrzeżenia, przemyślenia nauczyciela

Temat II / Warsztat plastyczny 2

Scenariusz ogólny

1. Temat: Czaruję kulkami dysharmonijną kompozycję barw – inspirowaną twórczością W. Kandinsky’ego i S. I. Witkiewicza (Witkacego)

2. Zagadnienia plastyczne:

- Utrwalenie: (1) pojęć: malarstwo abstrakcyjne; (2) wizerunków wybranych dzieł: S. Wyspiańskiego, C. Monet i W. Kandinsky’ego; (3) wiadomości o barwach podstawowych i pochodnych, ciepłych i zimnych.
- *Harmonia vs dysharmonia* w dziedzinie sztuki – na przykładzie wybranych utworów muzycznych; wybranych dzieł plastycznych, ujmujących: (1) harmonijne kompozycje barw (w tym ich temperaturę i relacje), S. Wyspiańskiego i C. Monet; (2) dysharmonijne kompozycje barw: W. Kandinsky’ego i S. I. Witkiewicza (Witkacego).
- Malowanie kulką (kulkami) – technika pozwalająca tworzyć wielobarwne barwne kompozycje abstrakcyjne.

3. Działalność plastyczna:

- Doświadczenie możliwości wyrazowych w dziedzinie abstrakcji – tworzenie dysharmonijnej kompozycji barw (o odmiennych temperaturach i relacjach) z zastosowaniem nowopoznanej techniki malowania kulką (kulkami).

4. Metody kształcenia:

- Podające.
- Waloryzacyjne.
- Praktyczne.

5. Formy kształcenia:

- Zbiorowa.
- Jednostkowa.

6. Technika plastyczna:

- Malowanie kulką (szerzej zobacz: M. Jąder, *Techniki plastyczne rozwijające wyobraźnię*, Kraków 2005, s. 21–22 (+ płyta CD).

7. Środki dydaktyczne:

- Krótkie fragmenty utworów muzycznych o kompozycji harmonijnej i dysharmonijnej: *Muzyka spa* – GŁĘBOKA RELAKSACJA oraz *Sun Ra All Stars and the Sun Ra Arkestra with Archie Shepp Berlin 10/29/1983* (patrz płyta CD, temat II/2).
- Reprodukcje dzieł: C. Monet *Impresja, wschód słońca*; S. Wyspiański *Śpiący Staś*; W. Kandinsky: *Żółty – czerwony – niebieski i Małe przyjemności*; S. I. Witkiewicz (Witkacy) *Nowa Aurigae*; ponadto „Koło barw Ittena” (patrz płyta CD, temat II/2).
- Komputer z podłączeniem do Internetu; tablica interaktywna bądź rzutnik multimedialny.
- Kartki z bloku rysunkowego – 2 białe bądź kolorowe, tekturowe pudełka – np. po czekoladkach, małe kulki (plastikowe, ze szkła, itp.), farby plakatowe (bądź płynne farby: plakatowe, akrylowe oraz tzw. klaster – sporządzony z mąki i wody), naczynia na wodę, pędzle, podkładki, np. gazety, zabezpieczające stoliki przed zabrudzeniem.

8. Czas realizacji:

45 minut

9. Informacje o realizacji, uwagi itp.:

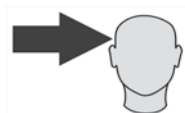
Scenariusz szczegółowy

1) Relaksacja i motywacja

- a) Nauczyciel prosi dzieci by usiadły wygodnie, zamknęły oczy i wysłuchały krótkich fragmentów muzyki, po czym je prezentuje: Muzyka spa – GŁĘBOKA RELAKSACJA (<https://www.youtube.com/watch?v=tlykBBaq4VY>; od 0:00 do 2:00). Sun Ra All Stars and the Sun Ra Arkestra with Archie Shepp Berlin 10/291983 (<https://www.youtube.com/watch?v=vAVXGWEumUc>; od ścieżki 5:0);
- b) Dzieci w swobodnej rozmowie próbują opisać wrażenia i uczucia, jakie towarzyszyły im w trakcie słuchania utworów muzycznych; atmosferę pierwszego utworu (spokój, harmonię) oraz uczucia towarzyszące drugiemu fragmentowi (niezgodne współbrzmienie dźwięków, przejmująca, wywołująca niepokój, dysharmonia).

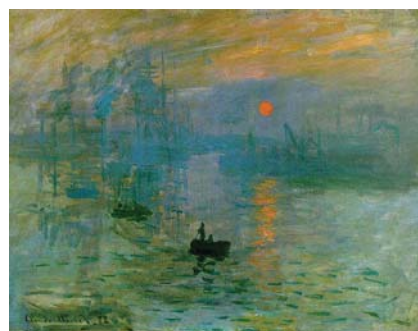
2) Inicjacja/wprowadzenie

- a) Nauczyciel wprowadza pojęcie „harmonii” i „dysharmonii” w nawiązaniu do utworów muzycznych oraz tłumaczy ich znaczenie.
- b) Pyta dzieci: Czy w dziedzinie malarstwa również można wyrazić te dwa rodzaje uczuć? Jeśli tak, to czy potrafią sobie przypomnieć jakieś oglądane przez siebie obrazy, np. w klasie pierwszej, które można by podać tu jako przykłady ilustrujące omawiane uczucia harmonii i dysharmonii? Dzieci podają własne propozycje.
W razie potrzeby nauczyciel podpowiada dzieciom obrazy, np. S. Wyspiańskiego *Śpiący Staś*, C. Monet *Impresja, wschód słońca* oraz obrazy W. Kandinskiego: *Żółty – czerwony – niebieski* i *Małe przyjemności*. Dzieci przypominają, w ramach jakich tematów plastycznych je poznały (temat: *Wesołe i smutne portrety...*, *Magia chłodnych wschodów słońca* – dot. barw ciepłych i zimnych; *Moje fantastyczne plamy* – dot. malarstwa abstrakcyjnego i barw podstawowych; oraz *Świat wielu barw – barwy tęczy: barw pochodnych*).
Nauczyciel podkreśla, że emocje w sztukach plastycznych – np. harmonię bądź dysharmonię – można odzwierciedlać za pomocą bardzo różnych zabiegów: od koloru, poprzez rozmieszczenie elementów na obrazie, deformacje (zniekształcenia), aż po temat przedstawień. Dzieci zwracają będą tu uwagę przede wszystkim na barwy.
Nauczyciel wyświetla wspomniane dzieła S. Wyspiańskiego, C. Monet i W. Kandinskiego – w kontekście *Koła barw Ittena* – z pytaniem skierowanym do dzieci: *Które z tych dzieł i dlaczego można określić jako ujmujące harmonię bądź dysharmonię barw?*
Dzieci przedstawiają swoje propozycje odpowiedzi, w tym uzasadnienia. W razie potrzeby, pod kierunkiem nauczyciela wskazują na *Kole barw Ittena* zakresy barw występujące w poszczególnych dziełach. Zwracają uwagę, że dobór barw, który pozwala stworzyć jednorodną kompozycję barw; barw, które są do siebie podobne pod względem odcieni i kontrastów, np. gama barw ciepłych, gama barw zimnych – odznaczają się „harmonią” i odwrotnie – niejednorodna kompozycja barw, przy tym oddalonych od siebie (zwłaszcza leżących naprzeciw siebie) na kole barw sprawia wrażenie „dysharmonii”.

1.

2.

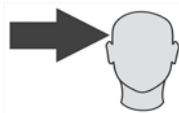
3.

4.

5.

1. S. Wyspiański, *Śpiący Staś*. Źródło: <http://www.pinakoteka.zascianek.pl/Wyspianski>
2. C. Monet, *Impresja, wschód słońca*. Źródło: <http://eszkola.pl/jezyk-polski/impresja-wschod-slonca-1341.html>
3. Koło barw Ittena. Źródło: <http://www.forumkwiatowe.pl/forumk/printview.php?t=2767&start=0>
4. W. Kandinsky, *Żółty – Czerwony – Niebieski*. Źródło: http://obrazy.org/obraz-wassily_kandinsky_zolty_czerwony_niebieski-430.html
5. W. Kandinsky, *Małe przyjemności*. Źródło: <http://www.ibiblio.org/wm/paint/auth/kandinsky/pleasures>

- c) Nauczyciel informuje dzieci, że obecnie zajmować się będą występującymi w dziełach plastycznych dysharmoniami barw. Oprócz poznanych przez dzieci dzieł W. Kandynskiego, cechujących się abstrakcyjnymi barwnymi kompozycjami, znany jest także inny, polski malarz, Stanisław Ignacy Witkiewicz, o pseudonimie Witkacy. Krótko omawia postać i twórczość Witkacego (patrz płyta CD, temat II/1).
- d) Jednocześnie prezentuje dzieciom dwie reprodukcje dzieł: W. Kandynskiego *Żółty — Czerwony — Niebieski* i Witkacego *Nowa Aurigae* z prośbą o dokonanie ich interpretacji. Dzieci zwracają uwagę przede wszystkim na dysharmonijny dobór i układ plam barwnych. Nauczyciel zachęca je też do poczynienia domysłów: *W jaki sposób dzieci mogłyby tworzyć tego typu kompozycje plam barwnych (oprócz sposobu poznanego w klasie pierwszej – w ramach tematu: „Moje fantazyjne plamy”)?*

1.

2.

1. W. Kandinsky, *Żółty – Czerwony – Niebieski*. Źródło: jak powyżej
2. S.I. Witkiewicz (Witkacy), *Nowa Aurigae*. Źródło: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/e/ef/Witkacy_Nova_Aurigae.jpg

- 3) Dzieci podają własne propozycje sposobów tworzenia tego typu kompozycji plam barwnych. Nauczyciel chwali pomysły dzieci. Proponuje też obejrzenie krótkiego fragmentu filmu dotyczącego, m. in. technik malarskich – może ten film dzieciom coś jeszcze podpowie odnośnie omawianej kwestii technik plastycznych. Nauczyciel przedstawia film (wyłącznie jego ścieżkę: od 7:40 do 10:15): *Tajemnice malarstwa / Kultura od kuchni* (<https://www.youtube.com/watch?v=jNTE0qN-hPc>).
- f) Wykorzystując zainteresowanie dzieci przedstawioną w filmie techniką malowania za pomocą wrotek, czy rolek (dzieł o dużych powierzchniach) – nauczyciel proponuje w dalszej części lekcji zabawę w Kandinskiego i Witkacego – tj. w tworzenie barwnych kompozycji dysharmonijnych za pomocą specjalnej, nieznannej dotąd dzieciom techniki plastycznej. Przy akceptacji tej propozycji ze strony dzieci i z uwagi na niewielkie powierzchnie kartek rysunkowych, nauczyciel proponuje technikę dającą podobne efekty, a możliwą do zastosowania na niewielkich powierzchniach kartek, mianowicie malowanie za pomocą kulek (małych, najlepiej plastikowych, ewentualnie ze szkła). Wyjaśnia następnie dzieciom sposób realizacji tej techniki plastycznej (szerzej zobacz w książce: M. Jąder, *Techniki plastyczne rozwijające wyobraźnię*, Kraków 2005, s. 21–22 / + płyta CD).

3) Realizacja zadań cz. 1

Pod kierunkiem nauczyciela dzieci podejmują pierwsze próby pracy nowopoznaną techniką plastyczną. Kładą kartkę do pudełka tekturowego po czekoladkach. Malują kulkę plastikową dowolnym kolorem farby i umieszczają ją na kartce znajdującej się w pudełku. Następnie przechylają pudełko w różne strony, powodując w ten sposób przemieszczanie się kulki pozostawiającej na kartce barwne linie i plamy. Następnie pokrywają kulkę farbą innego koloru i postępują tak, jak poprzednio. Nauczyciel podpowiada też dzieciom, że mogą sposób posługiwania się tą techniką nieco zmieniać, np. pokrywając najpierw kartkę klejem sporządzonym z mąki i wody (tzw. kłajstrem), z użyciem płynnych farb plakatowych (bądź też akrylowych) i nieco cięższej kulki (bądź kulek) ze szkła (zobacz poniżej materiał zdjęciowy – w części „informacje o realizacji”).

4) Wizualizacja

- a) Dzieci przyglądają się *Kole barw Ittena*. Zastanawiają się, jakie powinny wybrać barwy, aby na ich podstawie móc stworzyć barwną kompozycję dysharmonijną.
- b) Nauczyciel prosi dzieci, aby usiadły wygodnie w ciszy, zamknęły oczy i wyobraziły sobie wzajemne przenikanie, dysharmonijne połączenia wybranych przez siebie rodzajów barw.

5) Realizacja zadań cz. 2

Dzieci „Czarują kulkami dysharmonijną kompozycję barw” – na podstawie samodzielnego wyboru barw i sposobu przedstawienia ich dysharmonii. Korzystają przy tym z umieszczonego w widocznym miejscu w klasie – *Koła barw Ittena*. Podejmują decyzje dotyczące doboru materiałów: jednoczesnego stosowania jednej lub większej liczby kulek; płynnych bądź niepłynnych farb plakatowych itd.

6) Afirmacja

Nauczyciel prosi, aby każde dziecko powiedziało coś pozytywnego o stworzonej przez siebie wielobarwnej kompozycji. Jakie plamy i linie w niej występują, w jakim kształcie, barwie i zestawieniu? Jakie emocje są w nich ukryte? Czy są to emocje wywołujące dysharmonię, a może jednak harmonię? Z czego najbardziej jest zadowolone? Co mu się w tym wytworze najbardziej podoba, a co, ewentualnie, chciałoby zmienić? Należy zwrócić uwagę, że dziecko ma powiedzieć o sobie i o swoich pozytywnych przeżyciach związanych z wykonywaniem pracy.

7) Ewaluacja

- a) Dzieci mają za zadanie poukładać wszystkie prace na jednej przestrzeni – np. podłodze. Jeśli nie ma miejsca, to eksponują je w postaci wystawy, w miejscu do tego przeznaczonym na ścianie.
- b) Nauczyciel prowadzi z dziećmi rozmowę na temat walorów ich prac. W rozmowie tej używa określeń związanych z realizowanymi przez dzieci dysharmonijnymi kompozycjami barw oraz techniką ich uzyskania, tj. rodzajami zastosowanych linii i wynikających stąd kształtów, jak też kolorystyki i środków wyrazu: wielobarwności, różnorodności, kontrastowości, jasności itp. Zwraca też uwagę na staranność, dokładność, ciekawe rozwiązania kompozycyjne. Wskazuje ewentualne błędy wynikające, np. z nieprzemyślanego doboru barw (tj. harmonijnych; wyłącznie ciepłych lub zimnych).

8) Informacje o realizacji

Prace studentek kierunku Pedagogika, powstałe na warsztatach plastycznych w Krakowskiej Akademii im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego

Foto: J. Gabzdyl

9) Uwagi, spostrzeżenia, przemyślenia nauczyciela

Temat II / Warsztat plastyczny 3

Scenariusz ogólny

1. Temat: Gwiaździste niebo Van Gogha – temperatura barw

2. Zagadnienia plastyczne:

- Elementy warsztatu pracy rysownika i malarza – podstawowe narzędzia i materiały, z których zazwyczaj korzysta.
- Kontrast barw na przykładzie dzieła Vincenta van Gogha *Gwiaździsta noc* oraz plastycznych wytworów dzieci.
- Wartości wyrazowe, kreacyjne pasteli pokrywających podłoże papieru ściernego o zróżnicowanej fakturze.

3. Działalność plastyczna:

- Eksperymentowanie z narzędziami plastycznymi: linie i plamy z użyciem pasteli, na podłożu z papieru ściernego o zróżnicowanej fakturze.
- Przedstawienie tematu *Gwiaździsta noc*, zainspirowanego dziełem Vincenta van Gogha *Gwiaździsta noc* oraz fragmentami filmów obrazujących podniebne zjawiska; środki wyrazu: pastele i papier ścierny jako podłoże wytworu plastycznego.

4. Metody kształcenia:

- Podające.
- Problemowe.
- Waloryzacyjne.
- Praktyczne.

5. Formy kształcenia:

- Zbiorowa.
- Jednostkowa.

6. Technika plastyczna:

- Pastele (na papierze ściernym).

7. Środki dydaktyczne:

- Fragmenty filmów (na YouTube), pt.: 1. *Pracownia Rysunku i Malarstwa*; 2. *ESOcast 85: Chile Chill 7 – „Visitors to the Desert”*; 3. *Mgławice film dokumentalny. Lektor PL* (patrz płyta CD, temat II/3).
- Wizerunki: sztalug; kredek, ołówków, węgla i pasteli; pędzli i szpachelek (patrz płyta CD, temat II/3).
- Reprodukacja dzieła Vincenta van Gogha *Gwiaździsta noc* (patrz płyta CD, temat II/3).
- Komputer z podłączeniem do Internetu; tablica interaktywna bądź rzutnik multimedialny.
- Arkusze papieru ściernego o zróżnicowanej strukturze i barwie, pastele, pojemniki z wodą, pędzle.

8. Czas realizacji:

90 minut

9. Informacje o realizacji, uwagi itp.:

Scenariusz szczegółowy

1) Relaksacja i motywacja

Nauczyciel prosi dzieci, aby usiadły wygodnie i obejrzały film przedstawiający pracownię rysunku i malarstwa. Prosi dzieci, aby postarały się jak najwięcej zapamiętać, co zobaczą, np. jak wyglądało pomieszczenie i wyposażenie pracowni, jakie techniki plastyczne stosowano, jakich narzędzi i materiałów używano, itp. Nauczyciel włącza film (na YouTube), pt. *Pracownia Rysunku i Malarstwa* (źródło: <https://www.youtube.com/watch?v=hzQDJLjULyE>).

2) Inicjacja/wprowadzenie

- a) Po obejrzeniu filmu dzieci prowadzą swobodną rozmowę o tym, co w nim dostrzegły. Nauczyciel uzupełnia wypowiedzi dzieci przedstawiając wizerunki: sztalugi, narzędzi rysunkowych i malarzskich jednocześnie je z dziećmi omawiając (patrz płyta CD, temat I/1).

b)

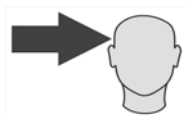

sztalugi: studyjna,

trójnoga.

Źródło: http://www.szal-art.pl/sztalugi_35

kredki akwarelowe

pastele w kredce

pastele suche i olejne

ołówki i grafity

węgiel

media i werniksy

Kredki, ołówki, węgiel, pastele. Źródło: http://www.szal-art.pl/kredki-olowki-wegiel-pastele_28

pędzle syntetyczne

pędzle naturalne

gumowe pędzle

pędzle i wałki gąbkowe szpachelki malarskie łopatki malarskie

Pędzle i szpachelki. Źródło: http://www.szal-art.pl/pedzle-i-szpachelki_33

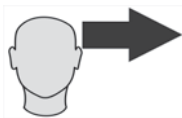
- b) Nauczyciel prezentuje dzieciom reprodukcję dzieła Vincenta van Gogha *Gwiaździsta noc*. Oglądając go, dzieci samorzutnie wypowiadają się na jego temat, w tym opowiadają też o własnych doświadczeniach z obserwacji nieba, tj. o tym, kiedy, w jakich miejscach i okolicznościach oraz jak przedstawiało się obserwowane przez nich gwiaździste niebo.

Vincent van Gogh, *Gwiaździsta noc*. Źródło: <http://ciekawe.org/2015/05/11/10-faktow-na-temat-gwiazdzistej-nocy-van-gogha>

- c) Nauczyciel prosi dzieci, aby słownie opisały, jak van Gogh wyraził jedną z gwiaździstych nocy, zwłaszcza odpowiedziały na pytania: Jakie obiekty namalował, za pomocą jakich rodzajów barw (w tym barwnych plam, kresek) je przedstawił i jaki daje to efekt, wrażenie? Nauczyciel uzupełnia wypowiedzi dzieci własną interpretacją *Gwiaździstej nocy* van Gogha, podkreślając: kontrastowość użytych przez van Gogha barw (błękitu; żółci – ulubionej barwy van Gogha); ich ostrość, intensywność, żywość i świetlistość; zawartą w obrazie ekspresję gwiaździstej nocy – dodając przy tym nieco faktów z życia i twórczości van Gogha (patrz płyta CD, temat I/1).
- d) Nauczyciel proponuje dzieciom zabawę w malarza posługującego się pastelami, zmierzającego do stworzenia własnego wizerunku gwiaździstego nieba – za pomocą pastelów kładzionych na papierze ściernym. Po akceptacji tej propozycji przez dzieci, omawia niezbędne materiały, narzędzia i sposoby ich zastosowania. Zwraca szczególną uwagę na różną fakturę papierów ściernych: mniej lub bardziej ziarnistą, chropowatą – co może wiązać się z uzyskiwaniem odmiennych właściwości wyrazowych wytworów plastycznych dzieci.

3) Realizacja zadań cz. 1

Dzieci wstępnie zapoznają się z właściwościami techniki plastycznej zaproponowanej przez nauczyciela. Pod jego kierunkiem wykonują pierwsze próby pokrywania papierów ściernych o różnej fakturze pastelami: na sucho i mokro; porównują właściwości wyrazowe tak sporządzonych kresek i plam. Ostatecznie wybierają wielkość, barwę i rodzaj faktury papieru ściernego, na którym przedstawią własny wizerunek *Gwiaździstego nieba*.

4) Wizualizacja

- a) Nauczyciel podkreśla, że van Gogh żył dawno temu, w XIX wieku. Wówczas nie było jeszcze możliwości tak dokładnego – jak obecnie za pomocą teleskopu Hubble’a – obejrzenia nie tylko gwiazd, ale i przestrzeni kosmicznych, w tym galaktyk. Mimo tego, w interesujący sposób van Gogh namalował nie tylko gwiazdy, ale też drogę mleczną. Obecnie więcej wiadomo o podniebnych zjawiskach, np. nazywanych mgławicami, czarnymi dziurami. Stąd też, przed wyobrażeniem sobie własnego wizerunku gwiaździstego nieba, nauczyciel proponuje dzieciom obejrzenie niedługich fragmentów filmów, dokładniej prezentujących niektóre podniebne zjawiska. Dzieci z zainteresowaniem oglądają krótkie fragmenty następujących filmów (na YouTube), pt.: *ESO-cast 85: Chile Chill 7 – “Visitors to the Desert”* (od momentu 0:21 – 3:18) (źródło: https://www.youtube.com/watch?v=CVZLQxNhc_Y); *Mgławice film dokumentalny. Lektor PL* (od 0:00 – co najmniej do 3:30; źródło: https://www.youtube.com/watch?v=c0t0S_RnHPs).
- b) Nauczyciel pozostawia dzieciom czas na swobodne rozmowy i wymianę wrażeń, wywołanych przez zaprezentowane im fragmenty filmów.
- c) Dzieci siadają wygodnie, zamykają oczy i wyobrażają sobie, że znajdują się na dachu swojego domu i obserwują, co dzieje się – w sposób dynamiczny – na niebie w bezchmurną, gwiaździstą noc.

5) Realizacja zadań cz. 2

Nauczyciel ustala z dziećmi szczegóły dotyczące sposobu realizacji zadania. Dzieci realizują własną wizję ekspresyjnego przedstawienia *Gwiaździstego nieba*. Jako narzędzia wykorzystują pastele, którymi (na sucho i/lub mokro) pokrywają podłoże w postaci papieru ściernego, o wybranej przez siebie fakturze i wymiarze. Starają się stosować plamy i linie barwne (zwłaszcza ukośne, faliste, krzyżujące się) – sprawiające wrażenie kontrastowości, ruchu, dynamiki.

6) Afirmacja

Nauczyciel prosi, aby każde dziecko powiedziało coś pozytywnego o stworzonym przez siebie *Gwiaździstym niebie*. Z czego najbardziej jest zadowolone, jakiego rodzaju linie i plamy zastosowało, w jakim kształcie i barwie, czy sprawiają one wrażenie kontrastowości, a także ruchu, dynamiki. Należy zwrócić uwagę, iż dziecko ma powiedzieć o sobie i o swoich pozytywnych przeżyciach związanych z wykonywaniem pracy.

7) Ewaluacja

- a) Dzieci mają za zadanie poukładać wszystkie prace na jednej przestrzeni – np. podłodze, złączonych stolikach. Mogą też wyeksponować je w postaci wystawy, w miejscu do tego przeznaczonym na ścianie, na rozciągniętym w klasie sznurku itp.
- b) Nauczyciel prowadzi z dziećmi rozmowę na temat walorów ich prac, realizacji własnych, odmiennych pomysłów w ramach przedstawienia tematu *Gwiaździste niebo*. W rozmowie tej używa określeń związanych z realizowaną przez dzieci techniką pastelii (na sucho i mokro), tj. rodzajami zastosowanych linii i plam barwnych, jak też kolorystyki i środków wyrazu: kontrastowości, różnorodności, jasności, itp.; wartości kreacyjnej projektów: oryginalności, pomysłowości, itp. Wskazuje błędy kompozycyjne – braki w zakomponowaniu całej powierzchni papieru ściernego.

8) Informacje o realizacji

Przykładowe prace autorstwa Oleksandra Blyakharsky'ego (Skoczów, sierpień 2016).

Fot. J. Gabzdyl

9) Uwagi, spostrzeżenia, przemyślenia nauczyciela

Temat III

Rzeźba, architektura i sztuki użytkowe

TEMATY I ZAJĘCIA PRAKTYCZNE W KL. 2. – OKREŚLONE W MODELU NAUKA – SZTUKA – EDUKACJA

PROPOZYCJE TEMATÓW ZAJĘĆ PLASTYCZNYCH W KL. 2

Temat I. Rzeźba, architektura i sztuki użytkowe

Podstawowe pojęcia dotyczące rzeźby jako dyscypliny sztuki; warsztat i materiały, pojęcie bryły i faktury, płaskorzeźba, podstawowe pojęcia dotyczące architektury jako sztuki, zapoznanie się z elementami obiektów architektonicznych, zjawisko przestrzeni w tworzeniu obiektów architektury, podstawowa wiedza z zakresu sztuki użytkowej (forma, funkcja).

Zadania tematyczne do wyboru:

za pomocą prostych materiałów zbudować: formy inspirowane naturą, proste układy z kilku brył, prostą formę użytkową (np. naczynie, przedmiot itp.).

1. Piękno wokół nas – kompozycje ogrodów przydomowych – kompozycja zwarta i rozproszona
 2. Kolczyki dla mojej Mamy – prosta forma użytkowa
 3. Szopka w cieniu i świetle wielkiego miasta – przestrzeń w tworzeniu obiektów architektury
-

Temat III / Warsztat plastyczny I

Scenariusz ogólny

1. Temat: Piękno wokół nas – kompozycje ogrodów przydomowych

2. Zagadnienia plastyczne:

- Ogród w architekturze krajobrazu (zieleni). Istota, rodzaje i funkcje ogrodów, sposoby ich kształtowania, w tym planowania – wyróżnianie i określanie.
- Kompozycja „zwarta” vs „rozproszona (rozcłonkowana)” w aspekcie architektury ogrodów przydomowych.

3. Działalność plastyczna:

- Kształtowanie wybranego obiektu architektury zieleni: stworzenie planu ogrodu przydomowego z uwzględnieniem przyjętego rodzaju kompozycji – zwartej bądź rozproszonej.

4. Metody kształcenia:

- Podające.
- Problemowe.
- Waloryzacyjne.
- Praktyczne.

5. Formy kształcenia:

- Zbiorowa.
- Jednostkowa.

6. Technika plastyczna:

- Technika mieszana, np. collage, rysunek, elementy papieroplastyki (wg uznania autora).

7. Środki dydaktyczne:

- Obserwacje i doświadczenia zdobyte przez dzieci podczas wycieczki po mieście, dzielnicy, osiedlu bądź wsi. Fotografie, pocztówki itp. wizerunki ogrodów – przyniesione przez dzieci w ramach zadania domowego.
- Projekt ogrodu przydomowego autorstwa R. Kochanowicza (patrz płyta CD, temat III/1) oraz komputer z połączeniem do Internetu; tablica interaktywna bądź rzutnik multimedialny.
- Film R. Kochanowicza, pt. *Projektowanie ogrodów – R.K. Architektura Krajobrazu* (patrz płyta CD, temat III/1) i urządzenie multimedialne do jego odtworzenia.
- Napisy i magnesy, szpilki itp. (do zawieszenia na tablicy): „Kompozycja zwarta”; „Kompozycja rozproszona”.
- Narzędzia i różne materiały: nożyczki, flamastry, kredki, farby, pędzle, pojemniki z wodą, plastelina, klej magik, kartki z bloku rysunkowego, kolorowe czasopisma ze zdjęciami, rysunkami kwiatów, krzewów itp., ozdobne papiery, włóczka, tkaniny, guziki, sznurek itd.

8. Czas realizacji:

90 minut

9. Informacje o realizacji, uwagi itp.:

Niniejsze zajęcia plastyczne poprzedzić powinna wycieczka po mieście, dzielnicy, osiedlu bądź wsi, podczas której nauczyciel odpowiednio ukierunkowuje uwagę dzieci na poszczególne ogrody, tj. określanie i nazywanie rodzajów ogrodów i ich części składowych; roli, jaką spełniają w życiu mieszkańców; porównywanie barw, kształtów, wielkości oraz otoczenia, jak też położenia i oddalenia względem siebie i dzieci (widzów) poszczególnych części składowych (głównie roślin) znajdujących się w ramach danych ogrodów.

Scenariusz szczegółowy

1) Relaksacja i motywacja

Nauczyciel informuje dzieci, że podczas obecnych zajęć plastycznych zajmować się będą ogrodami, zwłaszcza przydomowymi, które spotkać można w dużych i małych miastach, wielkomiejskich dzielnicach, małomiasteczkowych osiedlach, na wsiach. Prosi, aby powiedziały wszystko, co o nich wiedzą, np. w wyniku własnych doświadczeń, odbytych wycieczek, z telewizji, Internetu, jak też ilustracji, zdjęć itp. wizerunków ogrodów, które przyniosły do szkoły. Dzieci w swobodny sposób określają i nazywają rodzaje ogrodów i ich elementy składowe (głównie rośliny: trawa, kwiaty, pnącza, zioła, krzewy, drzewa itd.); ich barwy, kształty, wielkości, usytuowanie w terenie; role spełniane w życiu ludzi.

2) Inicjacja/wprowadzenie

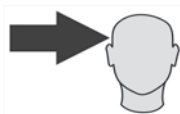
- a) Dzieci kolejno przedstawiają przyniesione fotografie, pocztówki itp. wizerunki ogrodów. Pozostałe mówią, co na nich widzą; jakie elementy ogrodu – z czego zostały one skomponowane; jakie mają barwy, kształty, faktury i wielkości; gdzie są usytuowane; jakie jest ich przeznaczenie – jakie pełnią funkcje, komu służą.
- b) Na prośbę nauczyciela, dzieci układają swoje fotografie, pocztówki itp. wizerunki ogrodów na jednej przestrzeni – np. na tablicy (najlepiej), na podłodze. Nauczyciel prowokuje dyskusję, w jaki sposób można podzielić te wizerunki ogrodów, aby uwzględnić ich odmienne rodzaje. Dzieci proponują przyjęcie określonych kryteriów podziału, np. okres ich powstania (dawne i współczesne); umiejscowienie (wiejskie, miejskie); określone barwy (różnokolorowe, wyłącznie w odcieniach zieleni itp.), fakturę, wielkość, kształt i umiejscowienie w terenie (rośliny o różnych fakturach i wielkości usytuowane na określonym terenie; na bazie prostokąta, koła itp. oraz na bazie kształtów trudnych do określenia). Zgodnie z kilkoma wybranymi kryteriami (spośród ww. propozycji) dzieci porządkują swoje fotografie, pocztówki itp. wizerunki ogrodów – tworząc stosowne podgrupy.
- c) Nauczyciel zwraca uwagę, że każda stworzona przez dzieci klasyfikacja ogrodów ujmowała ważne kwestie: „Komu służą i jakie jest ich przeznaczenie?” Stąd prosi dzieci o dokonanie jeszcze jednej klasyfikacji ich fotografii, pocztówek itp. wizerunków ogrodów – z uwzględnieniem wymienionych kryteriów i stworzenia podgrup:
 - służące ludziom do własnego, indywidualnego użytkowania, ich prywatnych celów, np. uprawy roślin, wypoczynku, relaksu, zdrowia i rekreacji, zaspokojenia potrzeb estetycznych itp. – stąd nazwa (kategoria): „prywatne”;
 - służące wielu ludziom w realizacji różnych celów, np. wypoczynku, zdrowia i rekreacji, zaspokajanie potrzeb estetycznych itp. – stąd nazwa: „użyteczności publicznej”;
 - ważne dla ludzi jako dobra ich kultury – stąd nazwa „zabytki zieleni”.
- d) Nauczyciel i dzieci analizują stworzoną w ten sposób klasyfikację, eliminując ewentualne błędy. Następnie nauczyciel prosi dzieci o zabranie tych fotografii, pocztówek itp. wizerunków ogrodów, które zaliczone zostały do grupy drugiej i trzeciej, a pozostawienie wyłącznie tych, które znalazły się w grupie pierwszej (tj. „prywatne”). Podkreśla, że pozostające na miejscu fotografie, pocztówki itp. wizerunki przedstawiają ogrody tzw. przydomowe – nazwa ta pochodzi stąd, że znajdują się one w bezpośrednim sąsiedztwie domów, w tym domów wielorodzinnych („przy domach”, w tym: „wokół, obok itp. domów”).
- e) Nauczyciel wyjaśnia dzieciom, że ogrody przydomowe projektują nie tylko ich właściciele, ale także „architekci krajobrazu (zieleni)”. Wykonują oni projekty (w tym plany ukazujące ogród w płaszczyźnie), tzw. koncepcyjne w formie ręcznych szkiców, jak i dopracowanych wizualizacji komputerowych, w tym trójwymiarowych wizualizacji pozwalających na wirtualny spacer po przyszłym ogrodzie. Wymienione formy projektów koncepcyjnych nauczyciel wskazuje na zaprezentowanym przykładzie projektu ogrodu geometrycznego. Podkreśla różnice występujące w sposobach prezentacji projektów ogrodów (w tym ich elementów: drzew, krzewów, kwiatów, altan, alejek itp.): w przestrzeni (w trójwymiarze) i płaszczyźnie (dwuwymiarze).

Projekt ogrodu przydomowego autorstwa R. Kochanowicza. Źródło: <http://rafalkochanowicz.eu/projekty-ogrodow>.

- f) Nauczyciel proponuje dzieciom obejrzenie krótkiego filmu opracowanego przez autora prezentowanego przed chwilą przykładu projektu ogrodu. Prosi, aby zwróciły uwagę zwłaszcza na plany ogrodów (tj. rysunki prezentujące rozmieszczenie elementów ogrodu w płaszczyźnie – od góry, z punktu widzenia „lotu ptaka”). Dzieci oglądają film R. Kochanowicza, pt. *Projektowanie ogrodów – R.K. Architektura Krajobrazu* (źródło: <http://rafalkochanowicz.eu/>). Nauczyciel zatrzymuje film na kadrach prezentujących plany ogrodów (przedstawione w płaszczyźnie; dwuwymiarze) i omawia je z dziećmi.

- g) Nauczyciel zwraca też uwagę dzieci, że w filmie zaprezentowane zostały odmienne kompozycje ogrodów, czyli ułożenie poszczególnych elementów składowych ogrodów względem siebie w przestrzeni w jakieś przemyślane, uporządkowane sposoby. Nie ma dwóch ogrodów skomponowanych jednakowo, ale istnieją pewne ogólne zasady ich komponowania. Wiedza o nich służy właściwemu, zaprojektowaniu ogrodu. Stąd nauczyciel proponuje, aby dzieci spróbowały odgadnąć: „Jakie kompozycje widoczne są na ich fotografiach, pocztówkach itp. wizerunkach ogrodów przydomowych?”. Dlatego nauczyciel umieszcza na tablicy napisy: „kompozycja zwarta”, „kompozycja rozproszona (rozczłonkowana)”. Prosi, aby dzieci odpowiednio dopasowały do tych napisów swoje fotografie, pocztówki itp. wizerunki ogrodów przydomowych (poniżej podano przykład takiej dziecięcej klasyfikacji). Dzieci budując omawianą klasyfikację, uzasadniają podjęte decyzje dotyczące zaklasyfikowania poszczególnych fotografii, pocztówek itp. wizerunków ogrodów przydomowych. Nauczyciel podkreśla, że przy właściwym dokonywaniu klasyfikacji pomocne jest zwracanie uwagi na dominujące rozproszenie bądź skupienie elementów zielonych w wizerunkach ogrodów przydomowych.

Przykład klasyfikacji (podano wyłącznie do wiadomości nauczycieli – patrz płyta CD, temat III/1): „Kompozycja zwarta”

1.

2.

3.

4.

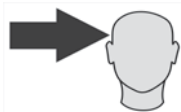
„Kompozycja rozproszona (rozcłonkowana)”

5.

6.

7.

8.

9.

10.

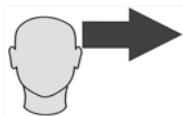
1. Dwa poziomy ogrody. Źródło: <http://wpina.pl/pin/19830>

2. Projekt małego ogrodu autorstwa M. Hejny. Źródło: <http://info.e-ogrody.pl/szukaj/ogrody/projekty-ma%C5%82ych+ogrod%C3%B3w>

3.–4. Projekt „Rabata – kolorowy polski ogródek” autorstwa G. Rodziewicz. Źródła: <http://ladnydom.pl/Ogrody/51,113380,5655628.html?i=0> oraz <http://ladnydom.pl/Ogrody/51,113380,5655628.html?i=1>

5. Nowoczesny ogród przydomowy (fot. M. Harpur). Źródło: <http://www.greenthinking.pl/7-bledow-w-urzedzaniu-ogrodu-cz-1>
6. Ogród śródziemnomorski w Courteron we Francji. Źródło: <http://www.tuin.pl/portfolio.html>
- 7.–8. Projekt rabaty „Swobodne krzewy” autorstwa G. Rodziewicz. Źródło: <http://ladnydom.pl/Ogrody/51,113380,10852129.html> oraz <http://ladnydom.pl/Ogrody/51,113380,10852129.html?i=1>
9. Przykład projektu ogrodu (autorstwa M. Świątczak). Źródło: <http://ladnydom.pl/Ogrody/1,113380,5114054.html>
10. Przytulny dom na wsi. Źródło: <http://www.gardena.com/pl/garden-life/my-garden/example-garden-s/?gclid=CImp8Oj8yM4CFcgGcwodvfoMLA>

3) Realizacja zadań cz. 1

- a) Nauczyciel proponuje dzieciom zabawę w architektów krajobrazu (zieleni), podczas której wykonają plan (na płaszczyźnie) ogrodu przydomowego, w którym chciałyby spędzać czas wolny. Koncepcja ogrodu powinna uwzględniać wybrany przez dzieci rodzaj kompozycji: zwartą, bądź rozproszoną. Po akceptacji tej propozycji, nauczyciel i dzieci ustalają ogólny plan pracy – określają główne czynności (w tym materiały i narzędzia) oraz kolejność ich zastosowania.
- b) W zależności od indywidualnie podjętej decyzji co do zastosowania techniki plastycznej, dzieci realizują czynności pomocnicze, np. wycinają z czasopism obrazki, zdjęcia itp. kwiatów, klombów, krzewów itd.; uzupełniają braki innych materiałów i narzędzi – np. wzajemnie je sobie pożyczając.

4) Wizualizacja

- a) Dzieci przyglądają się zgromadzonym przez siebie materiałom i narzędziom, zastanawiają się, jak je mogą wykorzystać podczas tworzenia planu ogrodu przydomowego, w którym chciałyby spędzać swój czas wolny.
- b) Nauczyciel prosi dzieci, aby zamknęły oczy i wyobraziły sobie, jak przedstawia własną koncepcję ogrodu przydomowego, w którym chciałyby spędzać czas wolny. Koncepcja ta powinna być przedstawiona w postaci planu zawierającego kompozycję zwartą bądź rozproszoną.

5) Realizacja zadań cz. 2

Dzieci realizują zadanie polegające na stworzeniu własnej koncepcji ogrodu przydomowego, w którym pragnęłyby spędzać czas wolny. Przy tym, powinny uwzględnić następujące kryteria realizacji:

- 1) koncepcja ta powinna przyjąć formę planu;
- 2) plan powinien ujmować: elementy ogrodu przydomowego; zwartą bądź rozproszoną kompozycję tych elementów; całą powierzchnię kartki należy odpowiednio zakomponować;
- 3) stosują wybraną przez siebie technikę, np. technika collage; domalowywanie farbami plakatywnymi, dorysowywanie kredkami, flamastrami itp. narzędziami, wycinanie i doklejanie poszczególnych elementów itd.

6) Afirmacja

Nauczyciel prosi, aby każde dziecko powiedziało coś pozytywnego o stworzonej przez siebie kompozycji ogrodu przydomowego, o swoich pozytywnych przeżyciach związanych z wykonywaniem pracy, z czego najbardziej jest zadowolone. Powinno także określić rodzaj zastosowanej kompozycji (zwartej bądź rozproszonej). Może także słownie opisać poszczególne elementy, które ujęło w swoim planie – np. podać nazwy kwiatów, krzewów, alejek itd., określić ich barwy, kształty, faktury, położenie względem siebie itp.

7) Ewaluacja

- a) Dzieci mają za zadanie poukładać wszystkie prace obok siebie – np. podłódze. Jeśli nie ma miejsca, to eksponują je w postaci wystawy, w miejscu do tego przeznaczonym na ścianie.

- b) Nauczyciel prowadzi z dziećmi rozmowę na temat walorów ich prac, realizacji własnych, odmiennych tematów, w tym pomysłów. W rozmowie tej używa określeń dotyczących zastosowanych przez dzieci:
- rodzajów kompozycji (zwartej bądź rozproszonej; zakomponowania powierzchni kartek;
 - technik plastycznych i ich ewentualnych połączeń, np. collage; malowanie za pomocą różnych narzędzi wraz z dorysowywaniem, bądź doklejaniem niektórych elementów kompozycji itd.;
 - rodzajów zastosowanych kształtów, jak też kolorystyki i środków wyrazu: wielobarwności, różnorodności, kontrastowości, jasności itp.;
 - wartości kreatywnej projektów: oryginalności, pomysłowości, staranności wykonania itp.

8) Informacje o realizacji

Prace studentek kierunku Pedagogika, powstałe na warsztatach plastycznych w Krakowskiej Akademii im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego.

Fot. J. Gabzdyl

9) Uwagi, spostrzeżenia, przemyślenia nauczyciela

Temat III / Warsztat plastyczny 2

Scenariusz ogólny

1. Temat: Kolczyki dla mojej Mamy – prosta forma użytkowa

2. Zagadnienia plastyczne:

- Budowanie przestrzennych form z modeliny – prosta forma użytkowa, biżuteria dla mamy inspirowana sztuką różnych epok.

3. Działalność plastyczna:

- Dziecko zna pojęcie biżuteria.
- Dziecko tworzy prostą formę użytkową – wzór do kolczyka (patrz płyta CD do tematu III/2).
- Dziecko zainspirowane sztuką użytkową różnych epok tworzy wzór kolczyka, może wykorzystać wiedzę z klasy I (I stworzyć wzór w postaci reliefu wklęsłego lub wypukłego).

4. Metody kształcenia:

- Waloryzujące.
- Praktyczne.
- Podające.

5. Formy kształcenia:

- Zbiorowa.
- Jednostkowa.

6. Technika plastyczna:

- Modelowanie w modelinie.

7. Środki dydaktyczne:

- Fotografie kolczyków z różnych epok: szczegół z obrazu „Portret kobiety” Jacob Ferdinand Voet (1639–1700), kolczyki z różnych epok Cesarstwo Rzymskie, ok. III–IV w. i kultura Mochica, Peru, IV –VIII w.; kolczyki liguryjskie Włochy, III–II w. p.n.e; zdjęcia ze strony: <http://www.weranda.pl/sztuka/kolekcje/14798-kolczyki>;
- Obraz Jana Vermeera, „Dziewczyna z perłą”, ok. 1664 rok (źródło: pl.wikipedia.org/wiki/Dziewczyna_z_perłą)
- Modelina, wykałaczki, podkładki tekturowe, bigle, lakier do włosów.
- Komputer z podłączeniem do Internetu; tablica interaktywna bądź rzutnik multimedialny

8. Czas realizacji:

45 minut (bez wypiekania)

9. Informacje o realizacji, uwagi itp.:

- Zajęcia warto przeprowadzić przed Dniem Matki
- Dzieci mogą wykorzystać kolczyki jako prezent dla Mam.

Scenariusz szczegółowy

1) Relaksacja i motywacja

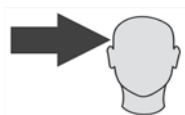

Rozmowa nauczyciela z dziećmi na temat ich pozytywnych przeżyć nawiązujących do tematu pracy zapisanego przez nauczyciela na tablicy.

Nauczyciel zapisuje na tablicy słowo MAMA – pyta dzieci, jakie skojarzenia budzi to słowo – metodą słoneczka zapisuje odpowiedzi dzieci wokół słowa Mama – podsumowuje razem z dziećmi, kiedy okrąg atrybutów się zamknie.

2) Inicjacja/wprowadzenie

- a) Do realizacji zadań – wyjaśnienie pojęć, instruktaż, ustalenie planu działania
- b) Nauczyciel przybliży uczniom historię biżuterii na przykładzie kolczyków (patrz płyta CD temat III/2).
Nauczyciel nawiązuje do tematu warsztatów i pyta dzieci, gdzie widziały biżuterię z dawnych czasów? Na dłużej zatrzymuje się przy kolczykach, opowiadając dzieciom, że dawniej nosili je zarówno mężczyźni jak i kobiety, że stanowiły o statusie majątkowym danej osoby. Prosi dzieci o oglądnięcie zdjęć obrazujących biżuterię z różnych epok aż po czasy współczesne i przedstawia możliwości, jakie mamy, aby samemu wykonać biżuterię w domu czy w szkole.

1

2

3

4

5

1. Szczegół z obrazu „Portret kobiety” Jacob Ferdinand Voet (1639–1700)
 2. Z różnych epok Cesarstwo Rzymskie, ok. III–IV w. i (prawa) wojownicy też mogą zdobić. Zrobieni ze złota, lapis-lazuli i muszlowej mozaiki, kultura Mochica, Peru, IV–VIII w.
 3. Liguryjskie, Włochy, III–II w. p.n.e
 4. Henryk III Walezy (pierwszy elekcyjny król Polski i wielki książę litewski w latach 1573–1574)
 5. Jan Vermeer, Dziewczyna z perłą, ok. 1664 rok.
- Zdjęcia 1–4 pochodzą ze strony: <http://www.weranda.pl/sztuka/kolekcje/14798-kolczyki>; zdjęcie 5: pl.wikipedia.org/wiki/Dziewczyna_z_perłą.

c)

Następnie nauczyciel wyjaśnia, jakie czynności wykonają dzieci, aby mogły stworzyć kolczyki dla Mamy:

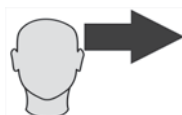
Dzieci będą pracować **techniką modelowania z modeliny** kształtów kolczyków przeznaczonych na – Dzień Mamy.

Kolejność postępowania:

1. Dzieci ogrzewają modelinę w rękach (kolory, które będą używać).
2. Modelują kształty, z którymi kojarzy im się mama (np. pięknie i czule mówi – usta, lubi jeść zielony groszek – groszek, jest lekka i delikatna jak motyl – motyle, itd.).
3. Po ukończeniu modelowania dzieci szpilką (główką) dziurkują oba kolczyki.
4. Nauczyciel wypieka kolczyki (ok. 8–15 min. w temperaturze 110 stop. C).
5. Na kolejnym spotkaniu dzieci zakładają bigle (możliwe do zakupienia np. w pasmanteriach, w Internecie (qnszt.pl, ekoraliki.pl, pasart.pl i w Empiku), kładą kolczyki na papierze a nauczyciele lakieruje (lakierem do włosów) kolczyki celem wydobycia kolorów.

3) Realizacja zadań cz. 1

Pod kierunkiem nauczyciela dzieci wykonują ćwiczenie – w dłoniach rozgrzewają modelinę, dowolny kolor, następnie wraz z nauczycielem dzieci tworzą kulę, kładą na podstawce tekturowej i przygniatają ręką, tworzą obrzeża i wykałaczką próbują wyciąć kształty. Tworzą mniejsze kulki celem ich dolepienia do pozostałej modeliny innego koloru. Nauczyciel przypomina warsztaty z klasy I lepienia medalionów, dzieci powtarzają jego działania i próbują nakleić wypukły wzór na okrągły kolczyk.

Powyższe zdjęcie przypominające dzieciom wykonanie reliefu pochodzi z cz. I: *Metodycznego opracowania i materiałów dla nauczycieli i studentów do realizacji modelu Nauka – Sztuka – Edukacja. Innowacyjny model wczesnoszkolnej edukacji plastycznej. Klasa I, Kraków 2015, s. 92.*

4) Wizualizacja

Nauczyciel prosi dzieci, aby usiadły wygodnie w ciszy, zamknęły oczy i wyobraziły sobie, jak będą wyglądać ich kolczyki dla Mamy. Z czym Mama kojarzy im się najbardziej (z sercem, ustami, które śpiewają, cytryną, którą uwielbia itd.). Dzieci wypowiadają się swobodnie.

5) Realizacja zadań cz. 2

Nauczyciel przypomina dzieciom kolejność działania: dzieci ogrzewają modelinę w rękach (kolory, które będą używać), modelują kształty, z którymi kojarzy im się mama (np. pięknie i czule mówi – usta, lubi jeść zielony groszek – groszek, jest lekka i delikatna jak motyl – motyle, itd.), po ukończeniu modelowania dzieci szpilką (główką) dziurkują oba kolczyki i układają w pudełku podpisanym imieniem i nazwiskiem.

6) Afirmacja

Nauczyciel zaprasza dzieci na dywan, dzieci siedzą w kole. Każde dziecko opowiada o swoich kolczykach, dlaczego użyło takich kształtów, czy zasugerowało się kolczykami pokazanymi na obrazach? Podkreśla, co udało mu się najlepiej, a co mogło być bardziej dopracowane. Warto poprosić, aby i inne dzieci odnalazły w dziełach swoich kolegów i koleżanek pozytywne, charakterystyczne elementy (oryginalne pomysły, ciekawe kształty, staranność wykonania itp.). Szczególnie ważna jest także motywacja dzieci, którym nie udało się stworzyć dzieła do końca lub które nie wierzą w swoje zdolności plastyczne.

7) Ewaluacja

Dzieci gromadzą w pudełkach kolczyki na jednej płaskiej powierzchni, dobrze widocznej wszystkim, Nauczyciel zwraca uwagę na walory kolczyków, używając pojęć wprowadzonych na warsztatach: **forma użytkowa, modelowanie, relief wypukły i wklęsły**. Ocenia sposoby modelowania, chwali za oryginalność w podejściu do tematu plastycznego. Zakończenie zajęć, poskładanie na przeznaczone do tego miejsce używanych przez dzieci pomocy. Posprzątanie miejsca pracy. Pożegnanie.

8) Informacje o realizacji

Dodatkowe informacje o planowanych zajęciach (jeśli jest taka potrzeba) oraz uwagi o przeprowadzonych zajęciach, krótka „refleksja” nauczyciela, co można zrobić na następnych zajęciach, aby np. rozwijać umiejętności, utrwalić pojęcia, itp.

Prace obrazujące kolczyki z modeliny ze strony: <http://cekin.pl/moda-kazdej-z-nas/bizuteria-z-modeliny-1524>

9) Uwagi, spostrzeżenia, przemyślenia nauczyciela

Temat III / Warsztat plastyczny 3

Scenariusz ogólny

1. Temat: Szopka w cieniu i świetle wielkiego miasta – przestrzeń w tworzeniu obiektów architektury

2. Zagadnienia plastyczne:

- Wielkości budynków architektonicznych (największe, średnie, najmniejsze), stosunki przestrzenne (położenie i oddalenie, np. po lewej/prawej stronie, z przodu, z tyłu; blisko, pośrodku, najdalej) – obserwowanie cieni wysokich budynków.
- Architekt – architektura; projekt – makieta architektoniczna – szopka w wielkim mieście.

3. Działalność plastyczna:

- Kształtowanie przestrzenne wybranych obiektów architektonicznych – zespołowe planowanie i realizacja projektu architektonicznego w postaci: projektu – makiety architektonicznej – szopka w wielkim mieście.

4. Metody kształcenia:

- Podające.
- Poszukujące.
- Waloryzacyjne.
- Praktyczne.

5. Formy kształcenia:

- Zbiorowa.
- Grupowa.
- Jednostkowa.

6. Technika plastyczna:

- Kompozycja przestrzenna – modelowanie – formowanie bryły z pudełek tekturowych, rolek tekturowych, kubków papierowych, gazet.

7. Środki dydaktyczne:

- Obserwacje i doświadczenia zdobyte przez dzieci podczas wycieczki po mieście (obserwacja cieni wysokich budynków).
- Fotografie szopek bożonarodzeniowych wzorowanych na szopach oraz szopek tworzonych w danym miejscu, mieście i wzorowanie się twórców na charakterystycznych dla tego miejsca budowlach, tj. w Krakowie kościół Mariacki, fotografie jednej z większych szopek i choinek w świecie (choinka przed Rockefeller Center w Nowym Jorku).
- Fotografie, pocztówki itp. wizerunki obiektów architektonicznych tzw. drapaczy chmur (przyniesione przez dzieci w ramach zadania domowego).
- Materiały: pudełka tekturowe np. po butach, papier gazetowy, klej magik, nożyczki, flamastry, farby, pędzle, pędzle gąbki, pojemniki z wodą, szablony do odrysowania okien w drapaczach chmur itd.

8. Czas realizacji:

2 x 45 minut

9. Informacje o realizacji, uwagi itp.:

Niniejsze warsztaty stanowią utrwalenie wiedzy z zakresu podstawowych pojęć dotyczących architektury. Mile widziana byłaby przed zajęciami wycieczka po mieście, dzielnicy, osiedlu, podczas której nauczyciel odpowiednio ukierunkowałby uwagę dzieci na poszczególne elementy architektury, tj. porównywanie kształtów, wielkości, położenia i oddalenia poszczególnych budynków względem siebie i dzieci (widzów), cieni, jakie występują kiedy obok siebie stoją wysokie budynki.

Scenariusz szczegółowy

1) Relaksacja i motywacja

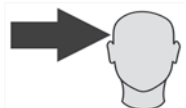
Nauczyciel rozpoczyna pogadankę o Świątach Bożego Narodzenia, o nieodzownym od wielu lat ich atrybucie: szopce i choince. Pyta dzieci: Jak myślą, co było pierwsze: szopka czy choinka? Pyta dzieci o miejsca, gdzie stawia się szopki bożonarodzeniowe i jak one wyglądają? Czy choinki znajdują się w tych samych miejscach, co szopki? Po tych luźnych wypowiedziach dzieci, nauczyciel sprowadza pytaniami pogadankę na temat otoczenia szopek, które znajdują się w wielkich miastach. Dzieci w swobodny sposób określają i nazywają rodzaje budynków, które mogą otaczać szopkę; ich charakterystyczne wielkości (największe, średnie, najmniejsze), jak też umiejscowienie w terenie (położenia i oddalenia, np. blisko, pośrodku, najdalej); materiały, z których zostały wykonane. Nauczyciel pyta dzieci czy otoczenie miejsca wystawienia szopki jest według dzieci ważne?

2) Inicjacja/wprowadzenie

- a) Dzieci przedstawiają fotografie, artykuły z gazet, książki, prezentacje ze zdjęciami, gdzie można zaobserwować otoczenie wystawianych bożonarodzeniowych szopek w mniejszych miejscowościach i w centrach wielkich miast. Nauczyciel pyta dzieci:
- Co buduje otoczenie szopek (jakie elementy przestrzenne)?
 - W jaki sposób umieszczone zostały te budynki, ich usytuowanie oraz otoczenie? (jeden obok drugiego, blisko siebie, w oddaleniu)?
 - Jak wysokie są te budynki? W jakim mieście się znajdują?

- b) Dzieci są proszone, aby stworzyły dwa zbiory swoich przedstawień otoczenia szopek. Budynki niskie oraz budynki wysokie (tzw. drapacze chmur). Dzieci przedstawiają swoje zdjęcia, podchodząc do jednej z ławek, na których gromadzone są jedne i drugie przedstawienia otoczenia szopek. Dzieci korygują trafny wybór zbioru.

- c) Nauczyciel przechodzi do przedstawienia zasadniczej części warsztatów: sposobów **budowania przestrzeni architektonicznej**, na przykładzie otoczenia szopek bożonarodzeniowych. Przedstawia szopkę bez otoczenia (wzorowanie się na historii urodzin Jezusa w szopie wśród pasterzy i zwierząt gospodarstwa domowego) fot. 1, 2. Następnie przedstawia zdjęcie szopki krakowskiej fot. 3. Pyta dzieci czy wiedzą, jaki wysoki kościół w Krakowie znajduje się w tle szopki i w przedstawieniu szopki krakowskiej. Wreszcie przedstawia fotografie szopki z choinką w Nowym Jorku i zatrzymuje się przy tym fotograficznym obrazie (fot. 4–6).

- d) Pyta dzieci o otoczenie tego amerykańskiego przedstawienia świątecznego. Pyta o wysokość budynków, ich ilość i emocje, kiedy człowiek znajduje się wśród tak monumentalnych, wysokich budowli. Informuje, że zadaniem niniejszych warsztatów będzie stworzenie takiego wyobrażenia miejskiego otoczenia szopki.

W tym celu dzieci odliczając do 5 zostaną podzielone na grupy, których zadaniem będzie stworzenie po jednej wysokiej budowli (każda grupa stworzy inny kolor budynku). Bardzo ważne będzie poinformowanie dzieci, że aby cień bardzo wysokich budynków był możliwie jak najmniejszy, zalecało się stosować uskoki na górnych piętrach*. Ich budynki też tak będą wyglądać.

1

2

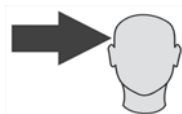
* U. i T. Michalski, *Artysta w przedszkolu i szkole. Techniki plastyczne dla dzieci*, Jedność, Kielce 2014, s. 100–101.

3

4

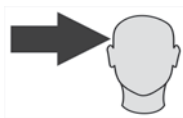

5

6

1. Szopka na siano, <http://kolumber.pl/photos/show/golist:70098/page:59>
2. Szopka rodzima, <http://www.alta-dekor.pl/kategoria/szopki/szopka-rodzima>
3. Szopka krakowska, http://www.gunar.com.pl/szopki_noworoczne_w_krakowie
4. Choinka i szopka w Nowym Jorku, www.usa.se.pl
5. Choinka i szopka w Nowym Jorku, <http://www.tvp.info/3495729/choinka-rozswietlila-nowy-jork>
6. Choinka i szopka w Nowym Jorku, <http://kobietamag.pl/najpiekniejsze-choinki-swiata-zapraszamy-na-witualny-spacer>

- c) Nauczyciel przekazuje instruktaż:
1. Podział klasy na zespoły tworzące po jednym budynku (drapaczu chmur)
 2. Wybór lidera i podział zadań do wykonania (tworzenie poszczególnych części budynku, pamiętanie o uskokach na wyższych piętrach budynku), obklepanie gazetami pudełek, rolek tekturowych, malowanie farbami dyspersyjnymi, odmalowywanie z szablonu pędzlem gąbkowym okien budynku (szablon przygotowuje nauczyciel)
 3. Mocowanie poszczególnych części budynku w jedną całość, nadzorowanie przez lidera grupy
 4. Stworzenie przestrzeni architektonicznej dla otoczenia szopki (za szopkę może posłużyć wykonana wcześniej kwadra do ołtarza Wita Stwosza obrazująca narodziny Jezusa – wykonana na wcześniejszych warsztatach).
 5. Dzieci umiejscawiają drapacze chmur i obserwują cienie, które one powodują, sytuują atrapy budynków tak, aby jak najmniej cienia „niosły” na drugi budynek.

3) Realizacja zadań cz. 1

- a) Nauczyciel proponuje dzieciom zabawę w głównych architektów – lub plastyków miasta i ich zespoły, tworzących projekt otoczenia dla bożonarodzeniowej szopki w wielkim mieście. Dzieci poprzez odliczanie do 5 zostają podzielone na zespoły (jedyńki do jedynek, dwójki do dwójek itd.).
- b) Liderzy grup (wybrani w zespołach) losują zapisane na zagiętych kartkach kolory budynków (drapaczu chmur). Dzieci organizują miejsce wspólnej pracy. Gromadzą materiały i narzędzia konieczne do stworzenia budowli.
- c) Następuje podział pracy: wyznaczone zostają dzieci wykonujące poszczególne elementy budynku, podstawę (1 osoba), kolejne części (2–3 osób), zwieńczenie budowli (1–2 osób).
- d) Dzieci dokonują próby obklepania tekturowego pudełka i malowania okien z szablonu pędzlem gąbkowym.

4) Wizualizacja

Nauczyciel prosi dzieci siedzące w ławkach, w zespołach, aby zamknęły oczy i wyobraziły sobie, jak będzie wyglądał budynek drapacz chmur, jaki mają wykonać. Dzieci wymieniają się spostrzeżeniami z własnych wizualizacji.

5) Realizacja zadań cz. 2

- a) Dzieci w zespołach przystępują do tworzenia poszczególnych części budynku, mierzą uskoki na wyższych piętrach budynku, obklepiają gazetami pudełka, rolki tekturowe, malowaniu farbami dyspersyjnymi, czekają aż farba wyschnie, odmalowują z szablonu pędzlem gąbkowym okna budynku.
- b) Dzieci mocują pod nadzorem lidera poszczególne części budynku w jedną całość.
- c) Następnie tworzą przestrzeń architektoniczną dla otoczenia szopki (za szopkę może posłużyć kwadra do ołtarza Wita Stwosza obrazująca narodziny Jezusa – wykonana na wcześniejszych warsztatach i wybrana z prac dzieci) lub istniejąca już szopka. Dzieci umiejscawiają drapacze chmur i obserwują cienie, które one powodują, sytuują budynki tak, aby jak najmniej cienia „niosły” na sąsiedni budynek.
- d) W trakcie pracy nauczyciel namawia do pożyczania sobie różnych materiałów i narzędzi, przypominając jednocześnie o zasadach bezpiecznego korzystania z ostrych narzędzi (wycinania na siedząco; nie odwracania się na boki i niewstawania z nożyczkami w dłoniach; używania (podawania) nożyczek koleżance/koleździe z ostrzem skierowanym w swoją stronę

6) Afirmacja

Liderzy i członkowie zespołu w swobodny sposób opisują sporządzone przez siebie budowle: ich wielkość (największe, średnie, najmniejsze); umiejscowienie (położenia w terenie i oddalenie, np. blisko, pośrodku, najdalej). Ponadto mówią o swoich przeżyciach związanych z wykonywaniem pracy, w grupie. Informują z czego są najbardziej są zadowolone, a co by poprawiły.

7) Ewaluacja

- a) Dzieci układają wszystkie budynki na jednej przestrzeni, najlepiej na podłodze przy ścianie, tak aby można było zaobserwować cienie, które „rzucają”.
Jeśli zdarzy się, że budynek usytuowany z tyłu jest mocno zacieniony, nauczyciel wraz z uczniami próbują go jeszcze przestawić, obserwując cień.
- b) W rozmowie tej nauczyciel używa odpowiednio dobranych pojęć: architekt, architektura; projekt, **zagospodarowanie przestrzeni architektonicznej**, wielkość budowli: największe, średnie, najmniejsze; stosunki przestrzenne: położenie i oddalenie, np. po lewej/prawej stronie, z przodu, z tyłu; blisko, pośrodku, najdalej (względem siebie i dzieci-widzów).

8) Informacje o realizacji

Warsztaty warto zrealizować w okresie poprzedzającym święta Bożego Narodzenia, po wykonaniu kwadry do ołtarza z kościoła Mariackiego, która mogłaby posłużyć jako szopka usytuowana w wielkim mieście.

Inspiracją do powstania tego tematu warsztatów były informacje z publikacji: U. i T. Michalski, *Artysta w przedszkolu i szkole. Techniki plastyczne dla dzieci*, Jedność, Kielce 2014, s. 100–101 oraz praca uczniów gimnazjum „Nowy Jork wieczorem”

9) Uwagi, spostrzeżenia, przemyślenia nauczyciela

Temat IV

Kompozycja w malarstwie i rysunku

TEMATY I ZAJĘCIA PRAKTYCZNE W KL. 2. – OKREŚLONE W MODELU NAUKA – SZTUKA – EDUKACJA

Temat I. Kompozycja w malarstwie i rysunku

- zwarta – rozczłonkowana,
- otwarta – zamknięta,
- centralna – peryferyjna,
- harmonijna – dysharmonijna,
- rytmiczna – arytmiczna,
- statyczna – dynamiczna.

Zadania tematyczne do wyboru:

pejzaż, martwa natura, zadania z natury i wyobraźni itp., wykonywane różnymi technikami.

PROPOZYCJE TEMATÓW ZAJĘĆ PLASTYCZNYCH W KL. 2

1. Śniegiem malowane – pejzaż z moich wspomnień (kompozycja otwarta – zamknięta) w obrazach Józefa Chełmońskiego
 2. Futurystycznie o moim ulubionym zwierzątku – kompozycja statyczna i dynamiczna na przykładzie pracy Giacomo Balla
 3. Tworzę kompozycję jak Richard Long (kompozycja rytmiczna i arytmiczna)
-

Temat IV / Warsztat plastyczny I

Scenariusz ogólny

1. Temat: Śniegiem malowane – pejzaż z moich wspomnień. Kompozycja otwarta i zamknięta w malarstwie Józefa Chełmońskiego

2. Zagadnienia plastyczne:

- zapoznanie się z techniką malowania – technika malowanie na podkładzie z kaszy.
- zapoznanie z podstawowymi informacjami o kompozycji zamkniętej i otwartej.
- poznanie pojęcia scena rodzajowa w malarstwie realistycznym na przykładzie dzieł Józefa Chełmońskiego.

3. Działalność plastyczna:

- dziecko wypowiada się na temat realistycznego malarstwa, w odniesieniu do dzieł Józefa Chełmońskiego.
- dziecko ilustruje zimową scenę rodzajową inspirowaną twórczością realistów (Józefa Chełmońskiego) zwracając uwagę na kompozycję zamkniętą lub otwartą.

4. Metody kształcenia:

- Waloryzujące.
- Praktyczne.
- Podające.

5. Formy kształcenia:

- Zbiorowa.
- Jednostkowa.

6. Technika plastyczna:

- Malowanie farbami plakatowymi na podkładzie z kaszy.

7. Środki dydaktyczne:

- Reprodukcje dzieł malarskich Józefa Chełmońskiego:
 1. Józef Chełmoński, Czwórka w zaspach, 1885, www.google.pl/search?q=Józef+Chełmoński+zima&espv=2&biw=1366&bih=599&tbm=isch&tbo=u&source=univ&sa=X&ved=0ahUKewjOvquwnLrOAhWDXBQKHYPprANUQ7AkIJw#imgrc=WP-4WbpEJpJ9cM%3A
 2. Józef Chełmoński, Kuropatwy, 1891, <http://whyart.pl/malarstwo/10-najpiekniejszych-krajobrazow-zimowych-w-malarstwie-polskim>
 3. Józef Chełmoński, Noc na Ukrainie zimą, olej na płótnie, 1877, Muzeum Narodowe, Warszawa, <http://www.malarze.com/plobraz.php?id=78>
 4. Józef Chełmoński, Zima, olej na płótnie, Muzeum Śląskie, Katowice, <http://www.malarze.com/plobraz.php?id=78> (patrz płyta CD temat IV/1)
- Komputer z podłączeniem do Internetu; tablica interaktywna bądź rzutnik multimedialny.
- Kartki z bloku rysunkowego A4 lub mniejsze
- Kasza
- Klej z mąki
- Farby plakatowe, kubeczki na wodę, pędzle

8. Czas realizacji:

45 minut

9. Informacje o realizacji, uwagi itp.:

Zajęcia warto przeprowadzić integralnie z treściami z edukacji przyrodniczej do tematów związanych z czwartą porą roku – zimą.

Scenariusz szczegółowy

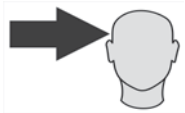
1) Relaksacja i motywacja

rozmowa nauczyciela z dziećmi na temat ich pozytywnych przeżyć nawiązujących do tematu pracy zapisanego przez nauczyciela na tablicy. Tematem rozmowy są pejzaże, które dzieci zapamiętały po zimowych feriach. Nauczyciel pyta: Jaki zimowy widok zrobił na dzieciach wrażenie? Jaka to była pora dnia? Jak świeciło słońce? I jakie sceny dnia codziennego były najprzyjemniejsze? Dzieci wypowiadają się swobodnie.

2) Inicjacja/wprowadzenie

- a) Do realizacji zadań – wyjaśnienie pojęć, instruktaż, ustalenie planu działania
- b) Nauczyciel opowiada o cechach **malarstwa rodzajowego**, którego przedstawicielem był Józef Chełmoński, znany polski malarz. Tłumaczy dzieciom, że ten rodzaj malarstwa obrazuje sceny z życia codziennego. Postacie występujące na obrazach są zawsze w sytuacjach zwykłych zajęć, odpoczynku, zabawy, pracy. Jednocześnie wyświetla obrazy Józefa Chełmońskiego, dzieci odgadują, co mogło być inspiracją (jakie sceny rodzajowe z życia codziennego) do namalowania tych dzieł. Nauczyciel tłumaczy dzieciom, że choć artysta był dobrze wykształcony i pracował w Paryżu ilustrując jeden z tygodników to ostatnie lata swojego życia spędził w Polsce w majątku pod Łowiczem, gdzie powstały najwspanialsze jego dzieła będące pochwałą przyrody, miłością życia objawiającego się prostymi obrazami, ptakami na śniegu, pięknymi pejzażami, czy ludźmi odpoczywającymi w polu po pracy.

1

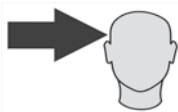
2

3

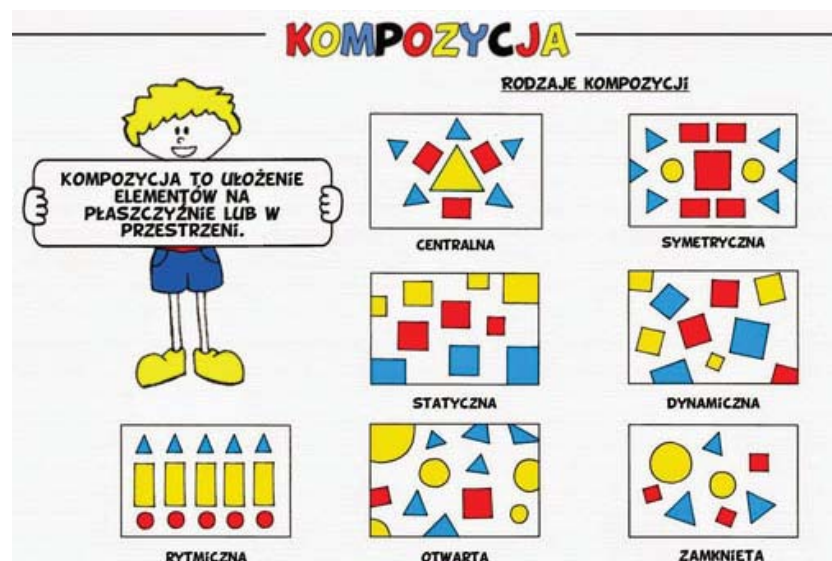

4

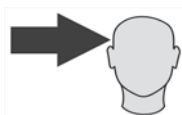

1. Józef Chełmoński, Czwórka w zaspach, 1885. Źródło: www.google.pl/search?q=Józef+Chełmoński+zi+ma&espv=2&biw=1366&bih=599&tbn=isch&tbo=u&source=univ&sa=X&ved=0ahUKEwjOvquwnLrOA hWDXBQKHYP rANUQ7AkIjw#imgsrc=WP-4WbpEjPj9cM%3A
2. Józef Chełmoński, Kuropatwy, 1891. Źródło: <http://whyart.pl/malarstwo/10-najpiekniejszych-krajobrazow-zimowych-w-malarstwie-polskim>
3. Józef Chełmoński, Noc na Ukrainie zimą, olej na płótnie, 1877, Muzeum Narodowe, Warszawa. Źródło: <http://www.malarze.com/plobraz.php?id=78>
4. Józef Chełmoński, Zima, olej na płótnie, Muzeum Śląskie, Katowice. Źródło: <http://www.malarze.com/plobraz.php?id=78>

c) Nauczyciel przedstawia dzieciom informacje dotyczące kompozycji, przypomina o ich wielu rodzajach. Przedstawia ważny dla warsztatów rodzaj kompozycji: kompozycja otwarta-zamknięta. Posiuguje się poniższym schematem, wybierając do pokazania ostatni na schemacie rodzaj kompozycji:

Rodzaje kompozycji w plastyce, Agnieszka Sęccek. Źródło: <http://sp4plastyka.jimdo.com/klasa-6/kompozycje-w-plastyce>

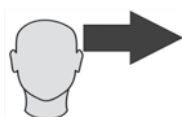
d) Powraca jeszcze raz do dzieł J. Chełmońskiego, dzieci próbują nazwać kompozycję w czterech wyróżnionych pracach (fot.1 i 2 – kompozycja zamknięta), (fot.3 i 4 – kompozycja otwarta).

Wyjaśnia, jakie czynności wykonają dzieci, aby mogły stworzyć podobny (w kompozycji otwartej lub zamkniętej) obraz swojej sceny rodzajowej zapamiętanej z wakacji zimowych.

1. Stworzenie projektu wyglądu pejzażu lub sceny rodzajowej
2. Pomalowanie powierzchni tekturki (nieduża powierzchnia) klejem z mąki i posypanie kaszą, na wierzch położenie drugiej tekturki, dociśnięcie jej. Gdy podkład będzie suchy stworzenie na nim kompozycji otwartej lub zamkniętej wybranego pejzażu lub sceny rodzajowej.

3) Realizacja zadań cz. 1

Nauczyciel pokazuje dzieciom jak zamalować klejem z mąki (który przygotowuje przed zajęciami) całą powierzchnię kartki. Posypuje kartkę kaszą (dowolny rodzaj kaszy), przyciska kolejną kartką i „prasuje” dłonią.

Dzieci wykonują te czynności razem z nauczycielem przygotowując podkład pod swój obraz. Następnie nauczyciel kończy prezentację obrazów.

4) Wizualizacja

Nauczyciel prosi dzieci, aby usiadły wygodnie w ciszy, zamknęły oczy i wyobraziły sobie pejzaż lub wybraną scenę rodzajową z zimowych wakacji. Pejzaż, który ich zachwyił lub sytuację, która była dla nich bardzo przyjemna. Dzieci proszone są o swobodne wypowiedzi na ten temat.

5) Realizacja zadań cz. 2

Nauczyciel informuje dzieci o tym, jakie zadanie mają wykonać. Namalować, podobnie jak Józef Chełmoński pejzaż lub scenę rodzajową, pamiętając o kompozycji swojego obrazu. Przed przystąpieniem do malowania na podkładzie z kaszy dzieci muszą zdecydować czy będzie to kompozycja otwarta czy zamknięta.

6) Afirmacja

Nauczyciel prosi dzieci, aby każde powiedziało coś pozytywnego o wykonaniu swojej pracy. Z czego najbardziej jest zadowolone. Co przedstawiają ich prace, pejzaże czy sceny rodzajowe? Warto poprosić, aby i inne dzieci odnalazły w obrazach swoich kolegów i koleżanek pozytywne, charakterystyczne elementy (jasny wybór kompozycji otwartej czy zamkniętej, oryginalność wybranej sceny rodzajowej, dobór kolorystyki, staranność wykonania itd.). Bardzo ważna jest także motywacja dzieci, którym nie udało się stworzyć dzieła do końca lub które nie wierzą w swoje zdolności plastyczne.

7) Ewaluacja

Dzieci układają wszystkie prace na jednej przestrzeni – np. podłodze lub zawieszają na sznurku na bieliznę przypinając spinaczami. Następuje rozmowa z dziećmi na temat walorów prac, nauczyciel zwraca uwagę na cechy malarstwa rodzajowego w pracach, na jasną rozdzielność kompozycji otwartych i zamkniętych, może razem z dziećmi stworzyć zbiór dzieł o kompozycji otwartej i zbiór o kompozycji zamkniętej. W rozmowie tej nauczyciel używa odpowiednio dobranych pojęć z dziedziny plastyki i estetyki, wprowadzonych na warsztatach (**kompozycja otwarta, zamknięta, malarstwo rodzajowe, malarstwo realistyczne**).

Zakończenie zajęć, poskładanie na przeznaczone do tego miejsce używanych przez dzieci pomocy. Posprzątanie miejsca pracy. Pożegnanie.

8) Informacje o realizacji

Dodatkowe informacje o planowanych zajęciach (jeśli jest taka potrzeba) oraz uwagi o przeprowadzonych zajęciach, krótka „refleksja” nauczyciela, co można zrobić na następnych zajęciach, aby np. rozwijać umiejętności, utrwalić pojęcia, itp.

Prace plastyczne obrazujące technikę malowanie na podkładzie z kaszy i ryżu, kompozycja otwarta i zamknięta, ze zbiorów J. Aksman:

Fot. J. Aksman

9) Uwagi, spostrzeżenia, przemyślenia nauczyciela

Temat IV / Warsztat plastyczny 2

Scenariusz ogólny

1. Temat: Futurystycznie o moim ulubionym zwierzątku – kompozycja statyczna i dynamiczna na przykładzie pracy Giacomo Balla

2. Zagadnienia plastyczne:

- zapoznanie się z techniką malowania – technika malowanie akwarelą z białą pastą do zębów.
- zapoznanie z podstawowymi informacjami o kompozycji statycznej i dynamicznej.
- poznanie cech futurystycznego malarstwa na przykładzie dzieł Giacomo Balla.

3. Działalność plastyczna:

- dziecko wypowiada się na temat futurystycznego malarstwa, w odniesieniu do pracy Giacomo Balla „Dynamizm psa na smyczy”.
- dziecko ilustruje sceny inspirowane twórczością futurystów zwracając uwagę na dynamizm w swoim dziele sztuki oraz kompozycję statyczną lub dynamiczną.

4. Metody kształcenia:

- Waloryzujące.
- Poszukujące.
- Praktyczne.
- Podające.

5. Formy kształcenia:

- Zbiorowa.
- Jednostkowa.

6. Technika plastyczna:

- Malowanie farbami akwarelowymi z białą pastą do zębów.

7. Środki dydaktyczne:

- Reprodukcje dzieł malarskich:
 1. Umberto Boccioni, *Modern idol*, 1911. Źródło: <http://www.magazynsztuki.pl/futuryzm>
 2. Carlo Carra, *Czerwony jeździec*, 1913, czerwony. Źródło: <http://www.magazynsztuki.pl/futuryzm>
 3. Giacomo Balla, *Dynamizm psa na smyczy*, 1912 r. Źródło: <http://butterfield-reignbeau.blogspot.com/2011/03/futuryzm.html> (patrz płyta CD temat IV/2)
- Komputer z połączeniem do Internetu; tablica interaktywna bądź rzutnik multimedialny.
- Kartki z bloku rysunkowego duże, białe.
- Farby akwarelowe, pędzle, kubeczki na wodę.
- Biała pasta do zębów.

8. Czas realizacji:

45 minut

9. Informacje o realizacji, uwagi itp.:

- Zajęcia warto przeprowadzić do zajęć dotyczących treści z edukacji społeczno-przyrodniczej, w odniesieniu do naszych uczuć do zwierząt, form opieki nad nimi oraz towarzyszenia im w codziennych potrzebach, także zabawach.

Scenariusz szczegółowy

1) Relaksacja i motywacja

rozmowa nauczyciela z dziećmi na temat ich pozytywnych przeżyć nawiązujących do tematu pracy zapisanego przez nauczyciela na tablicy. Tematem rozmowy jest przyjaźń ze zwierzętami, najczęściej domowymi, psami, kotami, ptaszkami, rybkami, świnkami morskimi, czy chomikami i innymi. Dzieci wypowiadają się swobodnie.

2) Inicjacja/wprowadzenie

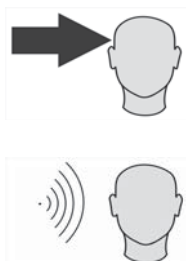
- a) Do realizacji zadań – wyjaśnienie pojęć, instruktaż, ustalenie planu działania
- b) Nauczyciel opowiada o ciekawych cechach malarstwa futurystycznego, o dynamizmie i ruchu wyrażanym w dziełach sztuki twórców tego nurtu artystycznego (Umberto Boccioniego, Carlo Carra i Giacomo Balla). Następnie wyświetla obrazy tych twórców, na dłużej zatrzymuje się przy obrazie G. Balla, bowiem on będzie inspiracją dla dzieci w tworzeniu własnych dzieł. Prosi o przyglądnięcie się obrazom i pyta dzieci: Jak sądzą, co powoduje, że wydaje nam się, że pies biegnie szybko?

1

2

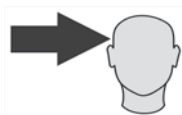

3

1. Umberto Boccioni, *Modern idol*, 1911. Źródło: <http://www.magazynsztuki.pl/futuryzm>
2. Carlo Carra, *Czerwony jeździec*, 1913, czerwony. Źródło: <http://www.magazynsztuki.pl/futuryzm>
3. Giacomo Balla, *Dynamizm psa na smyczy*, 1912 r. Źródło: <http://butterfield-reignbeau.blogspot.com/2011/03/futuryzm.html>

- c) Nauczyciel przedstawia dzieciom informacje dotyczące kompozycji, jej znaczenia dla wyglądu dzieła plastycznego oraz wielości rodzajów kompozycji, ich dychotomiczności. Przedstawia ważny dla warsztatów rodzaj kompozycji: kompozycja dynamiczna-statyczna. Posiłkuje się przykładami prac dzieci:

Źródło: <http://plastykahelwing.blogspot.com/2011/02/kompozycja-statyczna-i-dynamiczna-prace.html>.

- d) Wyjaśnia, jakie czynności wykonają dzieci, aby mogły stworzyć podobny dychotomiczny (dynamiczny i statyczny) obraz swojego ulubionego zwierzęcia.
1. Stworzenie projektu wyglądu swojego zwierzątka w ruchu i w spoczynku
 2. Pomieszanie potrzebnych kolorów farb akwarelowych z białą pastą do zębów
 3. Wykonanie pary obrazów: dynamiczny i statyczny obraz zwierzęcia
 4. Wykonanie ramek, naklejenie ramek.

3) Realizacja zadań cz. 1

Nauczyciel przygotowuje kartę do wpisania przez dzieci krzyżyków pod najbardziej ulubionym zwierzęciem: np. pies, kot, ptak, rybki, koń, świnka morska, chomik i kategoria inne. Wszystkie dzieci uzupełniają swój wybór. Nauczyciel oblicza głosy, które przypadły najchętniej wybieranemu zwierzątku. Oznajmia wybór najpopularniejszego zwierzęcia.

To dla niego nauczyciel wspólnie z dziećmi stworzy obraz statyczny i dynamiczny. Pokaże dzieciom jak miesza wybrane farby i poprzez pytania zgłaszane przez grupę sugestie stworzy na przypiętym do tablicy (na magnesach) papierze obraz wybranego zwierzęcia statycznego, np. śpiącego, pilnującego, leżącego oraz biegnącego, skaczącego.

W tym celu nauczyciel pyta: Kiedy wybrane zwierzę jest spokojne, nieruchome? A kiedy, w jakich sytuacjach jest ruchliwe, aktywne? Dzieci wybierają razem z nauczycielem pozy dla tych dwóch przypadków. Nauczyciel maluje na tablicy wybrane sytuacje statyczne i dynamiczne dotyczące wybranego zwierzęcia.

Następnie nauczyciel kończy prezentację obrazów.

4) Wizualizacja

Nauczyciel prosi dzieci, aby usiadły wygodnie w ciszy, zamknęły oczy i wyobraziły sobie swojego ulubieńca – zwierzę, które chciałoby dziecko przedstawić na dychotomicznych obrazach. Jakie to będą sytuacje? Kiedy to zwierzę zachowuje się spokojnie a kiedy dynamicznie Jak można przedstawić akcję, działanie w obrazie?

Dzieci proszone są o swobodne wypowiedzi na temat tych przedstawień swoich ulubieńców.

5) Realizacja zadań cz. 2

Nauczyciel informuje dzieci o tym, jakie zadanie mają wykonać. Namalować „sposobem” futurystów, zwłaszcza M. Balla dwa obrazy, jeden oddający ruch i dynamikę a drugi – statykę i spokój. Nauczyciel jeszcze raz przypomina o konieczności pomieszania w tym celu potrzebnych kolorów farb akwarelowych z białą pastą do zębów.

Następnie dzieci przystępują do pracy. Nauczyciel naprowadza, aby dzieci rozpoczęły od cech dynamicznych na obrazie, wyobraziły sobie zabawę z ulubionym zwierzęciem, a potem schyłek dnia zmęczenie i sen zwierzęcia.

Na zakończenie dzieci przyklejają przygotowane przez nauczyciela podwójne ramy na obrazy z kompozycją dynamiczną i statyczną.
Po zakończeniu pracy:

6) Afirmacja

Nauczyciel prosi dzieci, aby każde powiedziało coś pozytywnego o wykonaniu swojej pracy. Z czego najbardziej jest zadowolone.

Warto poprosić, aby i inne dzieci odnalazły w obrazach swoich kolegów i koleżanek pozytywne, charakterystyczne elementy (jasne podkreślenie dychotomiczności kompozycji, oryginalność wybranych sytuacji, dobór kolorystyki, staranność wykonania itd.). Szczególnie ważna jest także motywacja dzieci, którym nie udało się stworzyć dzieła do końca lub które nie wierzą w swoje zdolności plastyczne.

7) Ewaluacja

- a) Dzieci układają wszystkie prace na jednej przestrzeni – np. podłoga. Jeśli nie ma miejsca, to wszystkie prace należy wyeksponować w postaci wystawy w miejscu do tego przeznaczonym na ścianie czy przypinając np. do sznurka na białą szpilkami. Następuje rozmowa z dziećmi na temat walorów prac, nauczyciel zwraca uwagę na cechy futurystów w pracach, na jasną rozdzielność cech statycznych i dynamicznych. W rozmowie tej nauczyciel używa odpowiednio dobranych pojęć z dziedziny sztuki i estetyki, wprowadzonych na warsztatach (**kompozycja statyczna, dynamiczna, futurysta, dychotomiczność podziału**).
- b) Zakończenie zajęć, poskładanie na przeznaczone do tego miejsce używanych przez dzieci pomocy. Posprzątanie miejsca pracy. Pożegnanie.

8) Informacje o realizacji

Dodatkowe informacje o planowanych zajęciach (jeśli jest taka potrzeba) oraz uwagi o przeprowadzonych zajęciach, krótka „refleksja” nauczyciela, co można zrobić na następnych zajęciach, aby np. rozwijać umiejętności, utrwalić pojęcia, itp.

Przykładowa praca dziecka wykonana techniką malowania farbami akwarelowymi z pastą do zębów, ze zbiorów J. Aksman)

Fot. J. Aksman

9) Uwagi, spostrzeżenia, przemyślenia nauczyciela

Temat IV / Warsztat plastyczny 3

Scenariusz ogólny

1. Temat: Tworzę kompozycję, jak Richard Long – kompozycja rytmiczna vs arytmiczna

2. Zagadnienia plastyczne:

- Wybrane elementy twórczości Richarda Long (patrz płyta CD, temat IV/4).
- Kompozycja rytmiczna i jej zasada; kompozycja rytmiczna vs arytmiczna.

3. Działalność plastyczna:

- Wypowiedzi na temat wybranych dzieł Richarda Long.
- Na uzgodniony wraz z innymi dziećmi z grupy temat: zaprojektowanie, ułożenie i naklejenie wyciętych z kolorowego papieru dłoni – w postaci kompozycji z układem rytmicznym bądź rytmicznym w powiązaniu z arytmicznym.

4. Metody kształcenia:

- Podające.
- Problemowe.
- Waloryzacyjne.
- Praktyczne.

5. Formy kształcenia:

- Zbiorowa.
- Grupowa.

6. Technika plastyczna:

- Wyklejanka, w tym wycinanka bądź wydzieranka, elementy rysunku itp.

7. Środki dydaktyczne:

- Film pt. *RICHARD LONG, MURAL PAINTING* (patrz płyta CD, temat IV/3) oraz urządzenie multimedialne do jego odtworzenia.
- Fotografie przedstawiające wybrane dzieła Richarda Long (patrz płyta CD, temat IV/3) oraz komputer z połączeniem do Internetu; tablica interaktywna bądź rzutnik multimedialny.
- Kartki rysunkowe co najmniej formatu A3 (dowolnego koloru), karton, kolorowy papier; nożyczki, klej, ołówek, kredki.

8. Czas realizacji:

90 minut

9. Informacje o realizacji, uwagi itp.:

- Przyjęty temat stanowi kontynuację podjętych zagadnień plastycznych w klasie pierwszej nt. *Zwierzę z mojej dłoni*.
- Działania plastyczne dzieci przebiegać będą w grupach 5–6-osobowych, stąd ważnym jest odpowiednie zorganizowanie miejsc pracy – w postaci złączonych paru stolików w odrębnie wydzielonych miejsc pomieszczenia klasy – przed rozpoczęciem zajęć lekcyjnych.

Scenariusz szczegółowy

1) Relaksacja i motywacja

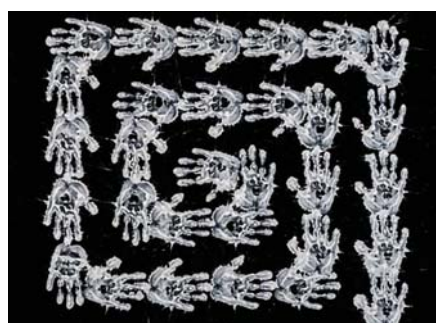
- a) Nauczyciel i dzieci prowadzą rozmowę na temat własnych doświadczeń odnośnie stosowania dłoni jako narzędzia malarskiego. Przypomina poznane przez dzieci w klasie pierwszej znaczenie terminu „pareidolii”; związane z tym terminem działania plastyczne dzieci (nt. *Zwierzę z mojej dłoni*), polegające na dopatrywaniu się, wyobrażaniu sobie, a następnie stworzeniu (poprzez domalowywanie; dorysowywanie itd. stosownych elementów) postaci zwierząt – na kanwie wcześniej sporządzonych odcisków swoich dłoni i/lub palców na kartkach papieru z użyciem wybranych kolorów farb.

2) Inicjacja/wprowadzenie

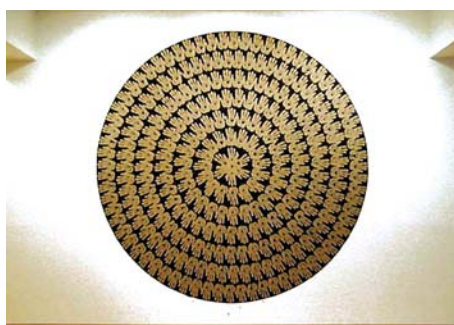
- a) Nauczyciel informuje dzieci, że dzisiaj poznają niektóre dzieła znanego brytyjskiego artysty, który swoje prace malarskie tworzy także z użyciem własnych dłoni jako narzędzi malarskich, w tym również tworząc odciski własnych dłoni – zwłaszcza na murach i z użyciem błota. Nazywa się Richard Long i zajmuje się tzw. sztuką ziemi (*land art*).
- b) Nauczyciel prosi dzieci, aby wygodnie usiadły i obejrzały krótki film pokazujący R. Long w trakcie tworzenia jednego ze swoich dzieł. Nauczyciel włącza film (na You Tube) pt. *RICHARD LONG, MURAL PAINTING* (<https://www.youtube.com/watch?v=qgOXTbGM8vl>).
- c) Po obejrzeniu filmu dzieci prowadzą swobodną rozmowę o tym, co oglądały. Nauczyciel, w przypadku braku trafności, informuje dzieci, że film pokazywał R. Longa w trakcie tworzenia jednego ze swoich dzieł w znanym zagranicznym muzeum. Stworzył pracę z błota, odciskając swoje dłonie bezpośrednio na ścianie muzeum. Nauczyciel podkreśla, że muzeum specjalnie zaplanowało miejsce, w którym artysta mógł wykonać to dzieło. Podobnych prac nie można wykonywać w miejscach do tego nie przeznaczonych, na przykład na ścianach własnego domu bez pozwolenia rodziców.
- d) Nauczyciel wyświetla fotografie wybranych dzieł artysty (bez podawania ich tytułów) prezentowane na różnych wystawach. Prosi dzieci, aby próbowały domyślić się, co one mogą symbolizować. Podkreśla spostrzeżenia dzieci dotyczące zawartej w tych dziełach kompozycji rytmicznej, ujmującej powtarzanie podobnych odcisków dłoni w pewnych określonych odstępach i układach (w tym na bazie linii, prostokąta, koła); ujmującej specyficzną zasadę rytmu.

1.

2.

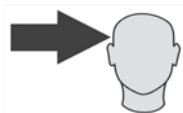

3.

4.

1. Richard Long, *HAND TO HAND. FOUR WAYS SCHOOL BATH* 2007. Źródło: <http://www.richardlong.org/Exhibitions/dec11exupdate/tintinhands.html>
2. Richard Long, *UNTITLED HAND SPIRAL*. HAUNCH OF VENISON LONDON 2011. Źródło: http://www.richardlong.org/Exhibitions/2015/untitled_hand_spiral.html
3. Richard Long, *HAND CIRCLE*. JAMES COHAN GALLERY NEW YORK 2000. Źródło: <http://www.richardlong.org/Exhibitions/2011exhibitupgrades/handcircle.html>.
4. Richard Long, *RIVER AVON MUD SLOW SPIRAL*. HAUNCH OF VENISON LONDON 2005. Źródło: <http://www.richardlong.org/Exhibitions/2011exhibitupgrades/avonspiral.html>

d)

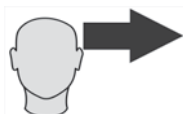
Po obejrzeniu fotografii dzieł R. Longa, nauczyciel proponuje dzieciom zabawę w kilkusobowych zespołach. Każdy zespół dzieci na wspólnym stanowisku pracy (złączonych stolikach) próbuje tak poukładać wzajemnie swoje dłonie, aby odwzorować jeden z wcześniej oglądanych układów rytmicznych Longa. Następnie dzieci w zespołach próbują zastosować własną kompozycję rytmiczną (w tym układ rytmiczny), która będzie niepodobna do tej, jaką widziały oglądając fotografie dzieł Longa.

e)

Nauczyciel wybiera jeden zespół dzieci, tj. jedną z utworzonych grupowych kompozycji dłoni i prosi o jej ponowne zaprezentowanie na forum klasy. Pozostałe dzieci (oglądające tę wybraną kompozycję) udzielają podpowiedzi, jak powinni inaczej ułożyć swoje dłonie niektórzy członkowie grupy, aby powstał w tej kompozycji także układ przeciwny – arytmia (w powiązaniu z wcześniej ułożoną kompozycją rytmiczną).

3) Realizacja zadań cz. 1

- a) W związku z tym, że dzieci nie powinny w żaden sposób ubrudzić pomieszczenia klasy, nauczyciel prosi je, aby spróbowały wymyślić sposób, który pozwoli im zastosować kształty ich dłoni w trakcie tworzenia własnych kompozycji plastycznych. Chwali wysuwane przez dzieci pomysły i uzgadnia z nimi, że powinny wcześniej przygotować kształty własnych dłoni wycinając je bądź wydzierając z kolorowego papieru. Dzieci powinny też wykonać najpierw szablony własnych dłoni.

- b) Za pomocą ołówka, kartonu i nożyczek dzieci sporządzają szablony swoich lewych i prawych dłoni. Nauczyciel zachęca je do współpracy i udzielania sobie wzajemnej pomocy w ramach swojej grupy. Szablony dzieci wykorzystują następnie do sporządzenia około kilkunastu wycinanek bądź wydzieranek dłoni z kolorowego papieru.

- c) Nauczyciel uzgadnia z kolejnymi grupami dzieci temat planowanej przez nich wspólnej kompozycji. Powinna to być kompozycja bardziej realistyczna, nie tak symboliczna jak u R. Longa.

4) Wizualizacja

Nauczyciel prosi dzieci, aby usiadły wygodnie w ciszy, zamknęły oczy i wyobraziły sobie kompozycję na ustalony przez grupę temat, z użyciem wyciętych bądź wydartych z kolorowego papieru dłoni, a także innych, dowolnych kształtów wyciętych bądź wydartych z kolorowego papieru. Kompozycja powinna zawierać układy rytmiczne bądź rytmiczne w powiązaniu z arytmicznymi. Kto chce, może wypowiedzieć się na ten temat.

5) Realizacja zadań cz. 2

Dzieci w ramach każdej grupy wybierają liderów. Lider kieruje dokonywaniem bardziej szczegółowych ustaleń, co do tematu i sposobu jego przedstawienia w formie kompozycji z układem rytmicznym bądź rytmicznym połączonym z arytmicznym. Następnie dzieci współtworzą kompozycję. Stosują technikę wyklejanki, w tym wycinanki bądź wydzieranki – przy użyciu przygotowanych wcześniej wycinanek bądź wydzieranek dłoni. Na bieżąco mogą kompozycję uzupełniać innymi (niż wycinanki bądź wydzieranki dłoni) elementami wyciętymi bądź wydartymi z kolorowego papieru. Kompozycję mogą też uzupełniać stosując technikę rysunku.

6) Afirmacja

Nauczyciel zaprasza zespoły na środek sali do prezentacji. Prosi, aby każde dziecko wypowiedziało się na temat wspólnie stworzonej kompozycji oraz jej fragmentu, które samo wykonało; z czego najbardziej jest zadowolone; czyje i jakie wykorzystano pomysły; czy, w którym miejscu i jak uwzględniono zasady kompozycji rytmicznej i arytmicznej. Należy zwrócić uwagę, że każde z dzieci ma powiedzieć o sobie i o swoich pozytywnych przeżyciach związanych z wykonywaniem pracy. Szczególnie ważna jest motywacja dzieci, które w mniejszym zakresie brały udział w powstawaniu kompozycji, jak i tych, które nie wierzą w swoje zdolności plastyczne.

7) Ewaluacja

- a) Dzieci mają za zadanie poukładać wszystkie prace obok siebie – np. podłodze.
- b) Następuje rozmowa z dziećmi na temat walorów prac, realizacji własnych pomysłów w ramach przyjętych tematów.
- c) W rozmowie tej nauczyciel używa określeń związanych z realizowanymi przez dzieci układami kompozycji rytmicznej i arytmicznej, jak też środków wyrazu: wielobarwności, różnorodności, kontrastowości, jasności itp.; wartości kreacyjnej kompozycji: oryginalności, pomysłowości, staranności wykonania itp.

8) Informacje o realizacji

Przykładowe prace studentek kierunku Pedagogika, powstałe na warsztatach plastycznych w Krakowskiej Akademii im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego.

Fot. J. Gabzdyl

Przykładowa praca plastyczna wykonana przez dzieci i wyeksponowana w pomieszczeniu klasy Szkoły Podstawowej „Cogito” w Poznaniu, przy ul. Sierakowskiej 23 – styczeń 2016.

Fot. J. Gabzdyl

9) Uwagi, spostrzeżenia, przemyślenia nauczyciela

Temat V

Przykłady kompozycji w rzeźbie i sztuce dekoracyjnej

TEMATY I ZAJĘCIA PRAKTYCZNE W KL. 2.
– OKREŚLONE W MODELU NAUKA – SZTUKA – EDUKACJA

PROPOZYCJE TEMATÓW
ZAJĘĆ PLASTYCZNYCH W KL. 2

Temat I. Przykłady kompozycji w rzeźbie i sztuce dekoracyjnej

Tworzenie bryły płaskiej i przestrzennej, statycznej i dynamicznej, charakterystyka proporcji ciała człowieka i zwierzęcia, stylizacja formy; rośliny, ptaka, zwierzęcia, techniki zdobienia; elementy powtarzalne (tradycja, symbolika).

Zadania tematyczne do wyboru:

zaprojektować motyw, wykonać szablon lub pieczętkę i powielić w układach kompozycyjnych, wykonać relief z elementów powtarzalnych, układanka z prostych brył – kompozycja równoważna, dynamiczna, asymetryczna itp.

1. Z kogutem na czele - wielkanocne życzenia – projekt motywu na kartkę świąteczną – elementy powtarzalne – tradycja i symbolika w sztuce dekoracyjnej
2. „Takiej szafy nie miał nikt na świecie”* – człowiek w rzeźbach Wita Stwosza – proporcja ciała człowieka i zwierzęcia
3. Ogniste i płonące ptaki Hasióra – stylizacja formy zwierzęcia

* Tytuł artykułu omawiający wspomnienia prof. Karola Estreichera: <http://www.polskieradio.pl/39/156/Artykul/852001,Oltarz-Wita-Stwosza-takiej-szafy-nie-ma-nikt-na-swiecie>

Temat V / Warsztat plastyczny 1

Scenariusz ogólny

1. Temat: Z kogutem na czele - wielkanocne życzenia – projekt motywu na kartkę świąteczną – elementy powtarzalne – tradycja i symbolika w sztuce dekoracyjnej.

2. Zagadnienia plastyczne:

- Symbolika w sztuce ludowej na przykładzie symbolu koguta.
- Techniki zdobienia, elementy powtarzalne w tradycji i symbolice, sztuka dekoracyjna – elementy dekupażu i scrapbookingu.

3. Działalność plastyczna:

- Dziecko zna pojęcie sztuka dekoracyjna, dekupaż, scrapbooking.
- Dziecko umie wytłumaczyć znaczenie symbolu koguta w sztuce ludowej.
- Dziecko tworzy prosty projekt motywu na kartkę świąteczną tradycyjną w ludowym przekazie życzeń.
- Dziecko zainspirowane sztuką ludową, dekoracyjną stosuje elementy scrapbookingu w dekoracji kartki świątecznej.

4. Metody kształcenia:

- Waloryzujące.
- Poszukujące.
- Praktyczne.
- Podające.

5. Formy kształcenia:

- Zbiorowa.
- Jednostkowa.

6. Technika plastyczna:

- Technika dekoracyjna na płaszczyźnie: elementy dekupażu i scrapbookingu

7. Środki dydaktyczne:

- Fotografie sztuki dekoracyjnej malowanej wsi Zalipie oraz sztuki dekoracyjnej, kartek świątecznych inspirowanych sztuką ludową (patrz płyta CD temat V/1).
- Kolorowe kartki, folia spożywcza, serwetki z motywem ludowym do dekupażu, wstążeczki, ozdobne koronki do scrapbookingu, żelazko (do dyspozycji nauczyciela).
- Komputer z podłączeniem do Internetu; tablica interaktywna bądź rzutnik multimedialny.

8. Czas realizacji:

2x45 minut

9. Informacje o realizacji, uwagi itp.:

- Zajęcia warto przeprowadzić przed Świętami Wielkanocnymi.
- Dzieci mogą wykorzystać kartki świąteczne jako oryginalne życzenia dla najbliższych rodziny i przyjaciół.
- Dzieci będą proszone o przyniesienie kartek świątecznych z motywem ludowym, warto zadanie domowe zadać wcześniej, aby dzieci zaopatrzyły się w serwetki na czas warsztatów.

Scenariusz szczegółowy

1) Relaksacja i motywacja

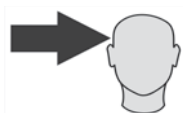
Rozmowa nauczyciela z dziećmi na temat ich pozytywnych przeżyć nawiązujących do tematu pracy zapisanego przez nauczyciela na tablicy.

Nauczyciel pyta dzieci czy wiedzą: Co oznacza pojęcie sztuka dekoracyjna? Pyta: Jakie znają sposoby dekorowania? Co można dekorować? Gdzie widziały udekorowane różnymi sposobami przedmioty? Co oznacza według nich pojęcie sztuka ludowa? Gdzie zetknęły się ze sztuką dekoracyjną, ludową? Gdzie widziały postać będącego w temacie warsztatów koguta? Czy wiedzą co oznacza pojęcie symbol? Czy wiedzą co oznacza kogut jako symbol?

Na koniec tego etapu nauczyciel przypomina o miłym zwyczaju składania życzeń świątecznych za pomocą kartek wysyłanych lub własnoręcznie wręczanych. Motywuje uczniów do stworzenia takiej kartki dla najbliższych.

2) Inicjacja/wprowadzenie

- a) Do realizacji zadań – wyjaśnienie pojęć, instruktaż, ustalenie planu działania
- b) Nauczyciel nawiązując do tematu warsztatów: *Z kogutem na czele* przybliży uczniom historię symboliki koguta w sztuce dekoracyjnej. Opowiada dzieciom o pojawiających się **w sztuce symbolach**, omawia najciekawsze przymioty **koguta**. Ucieleśnia on bowiem trzy najbardziej istotne aspekty natury – płodność, słońce i odradzanie się życia. Często występuje w sztuce ludowej. Pojawia się najczęściej na wiosennych pisankach, serwetkach i wycinankach, ale także na zwieńczeniu kapliczek, przydrożnych krzyży, czy na odzieży np. na koszulkach. Występuje na nich jako symbol szczęścia, odpędzania złych duchów, zwiastun odradzania a także strażnik przed pożarem. Ciekawe informacje do wyboru nauczyciela i dodatkowe zdjęcia znajdują się w artykule Danuty Sztynch: http://www.izoo.krakow.pl/czasopisma/wiadzoot/2012/4/art09_WZ_2012_4.pdf
- c) Nauczyciel prosi dzieci o oglądnięcie zdjęć obrazujących malowaną wieś Zalipie, wprowadza pojęcie **sztuka ludowa** pokazując poszczególne zdjęcia (malowanych domów, studni, pieca, kołyski, budy dla psa i samochodu).

1

2

3

4

5

6

Fotografie 1-6 pochodzą ze strony: <http://powisle-dabrowskie.pl/porta/kolorowe-zalipie>

- d) Następnie nauczyciel pokazuje dzieciom prace osób, które uczestniczyły w jednym z konkursów na najpiękniejszą kartkę wielkanocną z tzw. przytupem, czyli z motywem ludowym motywując do wykonania podobnej, według własnego projektu.

Źródło: www.art-piaskownica.blogspot.com

W tle opowieści może odtworzyć ludowy utwór *Piejo, kury piejo...* Zob. https://www.youtube.com/watch?feature=player_embedded&v=mw-boSbDiKg

Pokazuje wybrane prace konkursowe:

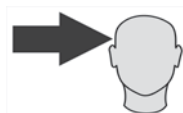
1

2

3

1. Źródło: <http://mokagie.blogspot.com/2014/03/kartki-z-motywm-ludowym.html>

2, 3. Źródło: <http://dorotamakota.blogspot.com/2014/03/na-ludowo.html>

- e) Następnie nauczyciel wyjaśnia, jakie czynności wykonają dzieci, aby mogły stworzyć swoją piękną kartkę z życzeniami świątecznymi, wielkanocnymi:
- pierwsze zadanie to stworzenie projektu kartki (całej, bądź części serwetki do zaprasowania, bądź wyciętej części serwetki np. z motywem koguta)
 - drugie zadanie to przygotowanie papieru, brązowego lub białego, gdzie później zapiszą dzieci życzenia, przycięcie folii spożywczej i przyłożenie jej do kartki oraz wzorem do góry serwetki (**elementy sztuki dekupażu**),
 - serwetkę ze względów bezpieczeństwa przyprasowuje nauczyciel, uczniowi, który zgłosi gotowość (najlepiej żelazkiem bezprzewodowym)
 - dzieci projektują dalej wykorzystując **elementy scrapbookingu** dekoracje kartki świątecznej (umieszczają wstążki, koronki, symbol koguta itp.)
 - ostatnie zadanie to wpisanie życzeń dla wybranej osoby, rodziny i przyjaciół także przyjaciół z klasy.

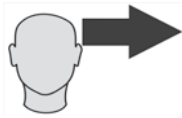
Autorka bloga <http://dorotamakota.blogspot.com/2014/03/na-ludowo.html> podaje dwa sposoby jak wykonać papier z serwetki:

Jak zrobić papier na kartkę z serwetki:

1. kładziemy serwetkę (wzorem do dołu); wyrzucamy 2 spodnie warstwy, używamy tylko pierwszej warstwy
2. cieniutką folię spożywczą
3. papier
4. zaprasowujemy, dokładnie.

Można też w drugą stronę: papier – folia – serwetka (wzorem do góry) i przeprasowujemy przez papier.

Można użyć papier zarówno biały, jak i brązowy.

3) Realizacja zadań cz. 1

Nauczyciel pokazuje uczniom poszczególne etapy przygotowania do zaprasowania serwetki, dzieci próbują powtórzyć te etapy, na razie przygotowawczo. Próbują wybrać wzór do zaprasowania i ułożyć dekoracje.

4) Wizualizacja

Nauczyciel prosi dzieci, aby usiadły wygodnie w ciszy, zamknęły oczy i wyobraziły sobie swoją oryginalną kartkę. Którą serwetkę użyją? W jakim otoczeniu znajdzie się ich kogut i co będzie symbolizował?
Dla kogo będzie przeznaczona ich kartka?
Wybrane dzieci proszone będą o wypowiedź na temat własnej wizualizacji.

5) Realizacja zadań cz. 2

Dzieci wykonują zasadniczą część pracy:

1. Przycinają brązowy lub biały papier, zaginają tak, aby na wierzchu (awersie) była przyprasowana serwetka, a na następnej stronie pozostawało miejsce na wpisanie życzeń.
2. Przycinają folię spożywczą i układają ją na papierze
3. Projektują wzór serwetki, jego część lub wybrany fragment, przykładają wierzchem do góry.
4. Informują nauczyciela o zakończonym przygotowaniu do dekupażu (przyprasowania wzoru).
5. Nauczyciel przyprasowuje wzór.
6. Dzieci przygotowują elementy do scrapbookingu, dekorują kartkę używając kleju i wstążek różnie ułożonych, koronek lub kogutów wycinanek ciekawie rozmieszczonych na wzorze dekupażu.
7. Na koniec zapisują życzenia dla wybranej osoby lub rodziny.

6) Afirmacja

Nauczyciel zaprasza dzieci na dywan, dzieci siedzą wokół. Każde dziecko opowiada o swojej kartce i jej adresatach. Podkreśla, co udało mu się najlepiej, a co mogło być bardziej dopracowane. Warto poprosić, aby i inne dzieci odnalazły w dziełach swoich kolegów i koleżanek pozytywne, charakterystyczne elementy (oryginalne pomysły, ciekawe rozmieszczenie dekoracji, staranność wykonania itp.). Bardzo ważna jest także motywacja dzieci, którym nie udało się stworzyć dzieła do końca lub które nie wierzą w swoje zdolności plastyczne.

7) Ewaluacja

Dzieci gromadzą kartki na powierzchni ławki (ławek, jeśli jest taka potrzeba). Nauczyciel zwraca uwagę na walory tych małych prac dekoracyjnych, używając pojęć wprowadzonych na warsztatach: **sztuka dekoracyjna, sztuka ludowa, symbol, technika dekupaż, technika scrapbooking**. Ocenia sposoby przygotowania, dekorowania kartek, chwali za staranność lub oryginalność. Zakończenie zajęć, poskładanie na przeznaczone do tego miejsce używanych przez dzieci pomocy. Posprząatanie miejsca pracy. Pożegnanie.

8) Informacje o realizacji

Dodatkowe informacje o planowanych zajęciach (jeśli jest taka potrzeba) oraz uwagi o przeprowadzonych zajęciach, krótka „refleksja” nauczyciela, co można zrobić na następnych zajęciach, aby np. rozwijać umiejętności, utrwalić pojęcia, itp.

Praca plastyczna ze zbiorów J. Aksman (kartka świąteczna wykonana metodą dekupaż i scrap-booking):

9) Uwagi, spostrzeżenia, przemyślenia nauczyciela

Temat V / Warsztat plastyczny 2

Scenariusz ogólny

1. Temat: „Takiej szafy nie miał nikt na świecie” – człowiek w rzeźbach Wita Stwosza – proporcja ciała człowieka

2. Zagadnienia plastyczne:

- Rzeźba, rzeźbiarz. Przypomnienie o rodzajach rzeźb: wykuwanych, modelowanych, odlewanych i konstruowanych (patrz temat IV kl. 1).
- Kształt, wielkość i proporcje części ciała ludzi ujętych w rzeźbach – kompozycje statyczne i dynamiczne na przykładzie dzieła Wita Stwosza – ołtarz mariacki w Krakowie.
- Wit Stwosz jako twórca monumentalnej szafy ołtarzowej.

3. Działalność plastyczna:

- Przestrzenne kształtowanie postaci do szopki – modelowanie z materiału miękkiego, tj. z masy solnej wybranych postaci: św. Józefa, Maryi, Dzieciątka Jezus i zwierząt: woła, owieczek, psa pasterskiego. Malowanie farbami plakatowymi.
- Rozróżnianie kompozycji statycznych i dynamicznych w przedstawionych rzeźbach.

4. Metody kształcenia:

- Podające.
- Poszukujące.
- Waloryzacyjne.
- Praktyczne.

5. Formy kształcenia:

- Zbiorowa.
- Grupowa.
- Jednostkowa.

6. Technika plastyczna:

- Modelowanie, lepienie; elementy konstruowania rzeźb, malowanie.

7. Środki dydaktyczne:

- Urządzenie multimedialne pozwalające na odtworzenie zdjęć rzeźb: komputer z podłączeniem do Internetu; tablica interaktywna bądź rzutnik multimedialny.
Fotografie kościoła Mariackiego w Krakowie i fotografie ołtarza mariackiego (patrz: płyta CD, temat V/2)
Zdjęcia pochodzą ze stron:
<http://www.polskieradio.pl/39/156/Artykul/852001,Oltarz-Wita-Stwosza-takiej-szafy-nie-ma-nikt-na-swiecie>
<http://blog.globtroter-krakow.com/2015/05/27/st-marys-basilica-bazylika-mariacka>
Film obrazujący otwarcie ołtarza:
https://www.youtube.com/watch?v=_MTY2y1Seb0
- Podstawki zabezpieczające stoliki; masa solna; patyczki: obłe, płaskie, zaostrome itp.; miseczki z wodą; farby plakatowe, pędzle, wierzch pudełka tekturowego np. po butach.

8. Czas realizacji:

2 x 45 minut

9. Informacje o realizacji, uwagi itp.:

- Warsztaty plastyczne, jeśli to możliwe powinny odbyć się po wycieczce do Krakowa i odwiedzeniu kościoła Mariackiego, zobaczeniu ołtarza mariackiego.
- Warsztaty powinny towarzyszyć zajęciom w okresie przedświątecznym.

Scenariusz szczegółowy

1) Relaksacja i motywacja

Nauczyciel przypomina dzieciom informacje o rzeźbie uzyskane w klasie 1. Prosi, aby powie-
działy wszystko, co już wiedzą o rzeźbach. Dzieci w luźnej rozmowie przypominają dotychczasowe
wiadomości o rzeźbach, jak wyglądają, kto je tworzy, z czego i za pomocą czego.

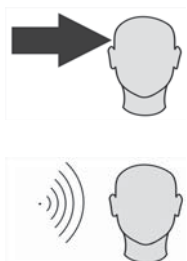
Nauczyciel prosi o wskazanie miejsc, gdzie widziały rzeźby i jeśli pamiętają podanie nazwisk
rzeźbiarzy. Zapytuje o materiał, z którego były wykonane i ich przeznaczenie.

2) Inicjacja/wprowadzenie

- a) Nauczyciel opowiada dzieciom o historii ołtarza mariackiego stworzonego przez słynnego rzeź-
biarza Wita Stwosza. Zaznacza, że to monumentalne dzieło tworzone było przez 12 lat i ma
już przeszło 500 lat. Zaś samo drzewo, z których wykonane są postaci ma już przeszło 1000
lat. Ma monumentalna „szafa ołtarzowa” ma 13 metrów wysokości i 11 metrów szerokości, jej
zewnątrzne ściany zawierają 12 scen z życia Maryi i Jezusa, co ciekawe także sceny z życia Maryi
z rodzicami.

Nauczyciel prezentuje fotografie ołtarza Wita Stwosza zadając dzieciom pytania: *Jak sądzą, ja-
kie postaci ta fotografia przedstawia; Jak te postaci wyglądają (w tym jakie są kształt, wielkość
i proporcje poszczególnych części ich ciał, jaki jest wygląd ich ubrań)?*

Informuje dzieci, że postaci w nawie głównej ołtarza mają 3 metry wysokości, są ponad natural-
nej wysokości, a ich ubiór faluje się także nienaturalnie – zabieg ten został użyty przez W. Stwo-
sza, aby ukazać ruch postaci, ich dynamiczność. W scenie głównej dzieci odnajdują postać Ma-
ryi, Anioła oznajmiającego jej śmierć oraz św. Jakuba podtrzymującego Maryję oraz na lewo od
niej św. Piotra.

1.

2.

3.

4.

1. Kościół Mariacki w Krakowie i ołtarz zakryty i otwarty (kolaż). Źródło: <http://blog.globtroter-krakow.com/2015/05/27/st-marys-basilica-bazylika-mariacka>
2. Otwarty ołtarz mariacki www.polskieradio.pl. Źródło: <http://www.polskieradio.pl/39/156/Artykul/852001,Oltarz-Wita-Stwosza-takiej-szafy-nie-ma-nikt-na-swiecie>
3. Zakryty ołtarz mariacki. Źródło: <http://blog.globtroter-krakow.com/2015/05/27/st-marys-basilica-bazylika-mariacka>
4. Drewniane rzeźby z nawy głównej ołtarza mariackiego. Źródło: <http://www.polskieradio.pl/39/156/Artykul/852001,Oltarz-Wita-Stwosza-takiej-szafy-nie-ma-nikt-na-swiecie>

b)

Nauczyciel przypomina wiadomości z klasy 1:

– rzeźby to takie dzieła plastyczne, które wykonywane są po to, aby komuś przedstawić, jak coś wygląda z każdej strony. Rzeźbę można obejść, pooglądać i zauważyć, jak się zmienia widok tego, co ona przedstawia,

– rzeźbiarze rzeźbią, wykonują pomniki w kamieniu lub drewnie, lepią i wypalają z gliny, odlewają z metalu, np. żeliwa, brązu itp.

Dzieci jeszcze raz patrzą na rzeźby postaci z ołtarza mariackiego z nawy głównej i próbują w zbliżeniu przyglądać się i zobaczyć drzewo. Nauczyciel zwraca uwagę na to, że rzeźby można malować. Tak też uczynił Wit Stwosz. Nauczyciel pyta: *Jakie kolory dzieci obserwują i Jakie kolory dominują?*

c)

Następnie nauczyciel razem z dziećmi ogląda krótki film obrazujący otwarcie ołtarza mariackiego: https://www.youtube.com/watch?v=_MTY2y1Seb0

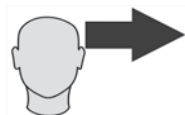
d)

Na zakończenie inicjacji warsztatów plastycznych nauczyciel pokazuje fotografię jednej z części ołtarza. Zadaje pytanie: *Jakie wydarzenie według dzieci obrazuje ta scena?* Dzieci przyglądają się uważnie postaciom, wymieniają je, wymieniają także zwierzęta, które przedstawione są na tej płaskorzeźbie. Nauczyciel zadaje zadanie domowe, terenowe: odszukać w kościele Mariackim w Krakowie lub w zasobach Internetu lokalizację tej sceny w szafie ołtarzowej. Nauczyciel przedstawia dzieciom materiał, którym będą podczas warsztatów operować, rzeźbić. Będzie to masa solna, którą dzieci modelować będą postaci i zwierzęta ze sceny Bożego Narodzenia, według własnej kompozycji, na podobieństwo płaskorzeźby Wita Stwosza.

5. Scena obrazująca Boże Narodzenie (z Ołtarza Mariackiego). Źródło: <http://blog.globtroter-krakow.com/2015/05/27/st-marys-basilica-bazylika-mariacka>

3) Realizacja zadań cz. 1

- a) Nauczyciel inicjuje rozmowę z dziećmi na temat sceny Bożego Narodzenia. Pyta dzieci: *Gdzie widziały takie przedstawienie artystyczne tej sceny? Jakie postaci tam widziały? Kto je wykonał? Z jakich materiałów zostały wykonane?* Rozmowa dotyczy zarówno postaci ludzkich, jak i zwierzęcych.
- b) Nauczyciel rozdaje dzieciom po kawałku masy solnej. Dzieci na podkładkach formują kulę, próbują urywać kawałki masy i je dolepić.
- c) Następnie nauczyciel pokazuje, w jaki sposób z masy solnej można uformować postać ludzką, zwraca uwagę na wielkość i proporcje poszczególnych części ciała wykonywanych postaci, (głowa, tułów, ręce, nogi; cechy indywidualne i charakterystyczne danej postaci, ubiór, nakrycie głowy, i inne). To samo przedstawia formując postać zwierzęcia np. ośła. Pyta dzieci o wysokość ośła w stosunku do wysokości człowieka, dbając o proporcje postaci. Dzieci wykonują próbnie postaci razem z nauczycielem.

4) Wizualizacja

- a) Dzieci siadają wygodnie na dywanie w kole razem z nauczycielem.
- b) Nauczyciel informuje dzieci, że tematem ich działań plastycznych będzie wykonanie w ramce lub tekturowej przykrywce pudełka po butach jednej ze scen szafy ołtarzowej, będzie to scena Bożego Narodzenia. W związku z tym nauczyciel prosi dzieci, aby zamknęły oczy, pomyślały o swoim wyobrażeniu tej sceny, o postaciach, które tam umieszczą (nie muszą to być wszystkie postaci ze sceny Wita Stwosza) oraz o wybranych zwierzętach, które tam będą. Nauczyciel przypomina dzieciom, że na początku stworzą wybrane postaci z masy solnej, następnie je wypieką, a dopiero później pomalują. Dzieci w ciszy wyobrażają sobie swoją pracę. Następnie nauczyciel pyta dzieci o ich wyobrażenia.

5) Realizacja zadań cz. 2

- a) Nauczyciel proponuje dzieciom zabawę w rzeźbiarzy, tworzących rzeźby modelowane. Dzieci używają do modelowania własnych dłoni oraz patyczków: obłych, płaskich, zaokrąglonych. Nauczyciel przypominając jednocześnie o zasadach bezpiecznego korzystania z ostrych narzędzi zwłaszcza przekazywania, pożyczania koleżance/koleździe z ostrzem skierowanym w swoją stronę. Modelują postaci do sceny Bożego Narodzenia układają je w oprawce tekturowej. Nauczyciel zwraca uwagę na proporcje przedstawianych postaci. Na tym etapie powinna zakończyć się pierwsza część warsztatów. Masa solna powinna ulec wypieczeniu. (patrz płyta CD, temat V/2)
- b) Po wypieczeniu i wystudzeniu figur do sceny z szafy ołtarzowej dzieci przystąpią do malowania ich odzienia i malowania wnętrza pudełka. Następnie doklejają postaci do tektury.

6) Afirmacja

Nauczyciel prosi, aby każde dziecko powiedziało coś pozytywnego o stworzonym przez siebie dziele, jednej z części do szafy ołtarzowej, o swoich pozytywnych przeżyciach związanych z wykonywaniem pracy, z czego najbardziej jest zadowolone, a co wymaga dopracowania. Namawiamy dzieci, aby próbowały określić wielkość i proporcje poszczególnych części ciała swoich postaci oraz cechy charakterystyczne tych postaci. Ponadto może także omówić: materiały i narzędzia, które zastosowało. Prosimy, aby koleżdy i koleżanki dopowiadały, jeśli zauważą ciekawe elementy w pracy koleżanki/kolegi.

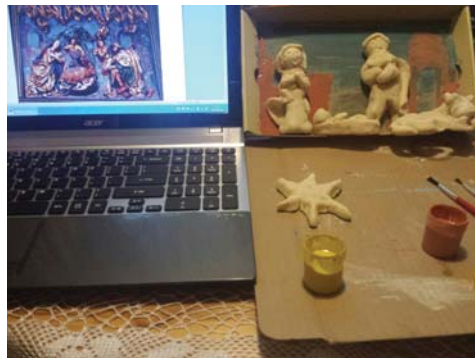
7) Ewaluacja

- a) Dzieci układają wszystkie prace obok siebie – np. podłódze lub opierają je o ścianę.
- b) Nauczyciel prowadzi z dziećmi rozmowę na temat walorów ich rzeźb, chwali ich realizację. W rozmowie tej używa określeń związanych ze stworzonymi przez dzieci rzeźbami, np. różnymi sposobami modelowania; odmiennymi wielkościami całych rzeźb; podobieństwami i różnicami w zakresie ich kształtów i proporcji, **ułożoną kompozycją statyczną lub dynamiczną**, tak jak w rzeźbach Wita Stwosza.
Razem z dziećmi klasyfikuje powstałe przedstawienia na statyczne i dynamiczne.
Na koniec dzieci mogą razem z nauczycielem na dwóch ławkach próbować ułożyć sceny w podobnym układzie jak drzwi zewnętrzne do ołtarza mariackiego (tyle, że złożonego z jednej, ale warto zauważyć jakże odmiennie w realizacji dzieci sceny).

8) Informacje o realizacji

Prace plastyczne wykonane techniką: modelowanie w masie solnej, szopka inspirowana kwa-
drą ołtarza mariackiego Wita Stwosza, ze zbiorów J. Aksman:

Fot. J. Aksman

9) Uwagi, spostrzeżenia, przemyślenia nauczyciela

Temat V / Warsztat plastyczny 3

Scenariusz ogólny

1. Temat: Ogniste i płonące ptaki Władysława Hasiora – stylizacja form zwierzęcia

2. Zagadnienia plastyczne:

- Wyróżnienie i określenie barw, wielkości, kształtów i proporcji poszczególnych części postaci ptaków: egzotycznych oraz wyobrażonych i samodzielnie stworzonych przez dzieci podczas zajęć plastycznych.
- Dzieła plastyczne, rzeźby konstruowane, montowane z różnych materiałów, także zwyczajnych przedmiotów połączonych ze sobą. Władysław Hasiór jako twórca tego typu dzieł.
- Analiza instalowanych, plenerowych rzeźb Władysława Hasióra: *Płonące ptaki* i *Ogniste ptaki*.

3. Działalność plastyczna:

- Przedstawienie przestrzenne wyobrażonej postaci zwierzęcia – fantastycznego ptaka – z materiałów i przedmiotów wybranych.

4. Metody kształcenia:

- Podające.
- Problemowe.
- Waloryzacyjne.
- Praktyczne.

5. Formy kształcenia:

- Zbiorowa.
- Jednostkowa.

6. Technika plastyczna:

- Technika rzeźby (konstruowanie, montowanie, modelowanie itp.)

7. Środki dydaktyczne:

- Zdjęcia prezentujące dzieła W. Hasióra: *Ogniste ptaki*; *Płonące ptaki*; jak też prezentujące autorską Galerię Władysława Hasióra w Zakopanem (patrz płyta CD, temat V/3).
- Zdjęcia, pocztówki itp. wizerunki ptaków egzotycznych, rzadko w Polsce spotykanych (przyniesione przez dzieci i/lub patrz płyta CD, temat V/3).
- Komputer z podłączeniem do Internetu; tablica interaktywna bądź rzutnik multimedialny.
- Różne materiały i narzędzia, np.: korki, druciki, ptasie pióra, szyszki, kora, liście, cekiny, wstążki, kolorowe włóczki, butelki plastikowe, plastelina, klej, spinacze, zszywacz i zszywki, dziurkacz, nożyczki, flamastry, farby, pędzle, pojemniki z wodą, podkładki do pracy (np. drewniane).
- Mapa Polski; kolorowe szpilki pozwalające wyraźnie oznaczyć miejscowości na mapie.

8. Czas realizacji:

90 minut

9. Informacje o realizacji, uwagi itp.:

- Niniejsze zajęcia z plastyki poprzedzone powinny być zajęciami z edukacji przyrodniczej, nt. ptaków.
- Działania plastyczne dzieci przebiegać mogą w zespołach kilkusobowych – w celu użyczenia sobie różnych materiałów i narzędzi plastycznych. Stąd ważnym jest odpowiednie zorganizowanie miejsc pracy dzieci przed rozpoczęciem zajęć lekcyjnych.

Scenariusz szczegółowy

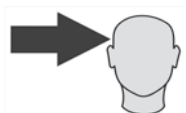
1) Relaksacja i motywacja

- a) Nauczyciel inicjuje rozmowę z dziećmi na temat ptaków, które omawiali już podczas zajęć z edukacji przyrodniczej. Rozmowa dotyczy różnorodności gatunku ptaków, w tym zwłaszcza różnorodności kształtu ich sylwetek i barw upierzenia. Nauczyciel pyta dzieci, za pomocą jakich środków plastycznych (technik plastycznych) przedstawić można wizerunki ptaków. Dzieci wymieniają różne techniki plastyczne. Nauczyciel chwali dzieci za wielość podanych propozycji technik plastycznych i podkreśla szczególną wartość rzeźb w przedstawianiu wizerunków ptaków, czy innych zwierząt – dających możliwość ich oglądania z różnych stron.
- b)

2) Inicjacja/wprowadzenie

- a) Nauczyciel prosi dzieci o przypomnienie informacji na temat rzeźb (pojęcie rzeźb; rodzaje rzeźb; materiały i narzędzia, za pomocą których się je wykonuje).
- b) Nauczyciel informuje dzieci, że dzisiaj poznają niektóre dzieła współczesnego, już nieżyjącego, polskiego rzeźbiarza, Władysława Hasiora. W Zakopanem znajduje się autorska Galeria Władysława Hasiora. Wspólnie z dziećmi nauczyciel odszukuje i zaznacza na mapie Polski miejscowość Zakopane. Zachęca dzieci do samodzielnego odszukania informacji na temat tej Galerii (korzystając ze strony internetowej: www.muzeumtatrzańskie.pl), jak też do jej odwiedzenia, gdy będą w Zakopanem bądź jego okolicach. Prezentuje też dzieciom kilka fotografii Galerii i niektórych dzieł Władysława Hasiora tam znajdujących się. Zwraca uwagę, że znany jest On z tworzenia dzieł plastycznych, w tym rzeźb instalowanych, czy też montowanych z różnych materiałów, także zwyczajnych przedmiotów łączonych ze sobą (nazywanych „asamblażami” – nazwę można wprowadzić fakultatywnie).

1.

2.

3.

4.

1. Galeria Władysława Hasiora (widok z zewnątrz). Źródło: <http://www.atrakcje.regionataty.pl/atrakcje/zakopane/kultura-i-folklor/galeria-wladyslawa-hasiora/549>
2. Galeria Władysława Hasiora (1 widok z zewnątrz). Źródło: <http://www.watra.pl/zakopane/kultura/2013/12/31/hasior-nowa-ekspozycja>
3. Galeria Władysława Hasiora (2 widok wewnątrz). Źródło: http://www.archiwum.zakopane.eu/index.php?option=18&action=articles_show&art_id=1039&cat_id=181&menu_id=462
4. Galeria Władysława Hasiora (3 widok wewnątrz). Źródło: <http://www.muzeumtatrzańskie.com.pl/?stro-na,doc,pol,glowna,1376,0,1307,1,1376,ant.html>

- c) Nauczyciel informuje dzieci, że (oprócz omawianej galerii) dzieła Władysława Hasiora oglądać także można w innych miejscach, takich jak muzea, wystawy, czy plenery. Bardzo znane są rzeźby plenerowe umiejscowione w Szczecinie i Kaliszu, które przedstawiają ptaki w nowoczesnej, dynamicznej i zmienionej artystycznie formie.
- d) Nauczyciel wspólnie z dziećmi odszukuje i zaznacza na mapie Polski Koszalin.
- e) Informuje dzieci, że w Koszalinie znajduje się rzeźba plenerowa Władysława Hasiora *Płonące ptaki*, która poświęcona została „Tym, co walczyli o polskość i wolność ziem Pomorza”. Nauczyciel wyświetla fotografie ilustrujące omawianą rzeźbę plenerową, instalowaną.

5.

6.

7.

8.

5 i 6. Władysław Hasiór. Fragmenty rzeźby plenerowej *Płonące ptaki*. Koszalin. Źródło: http://zakladkibezp.blogspot.com/2014_08_01_archive.html

7. i 8. Władysław Hasiór. Fragmenty rzeźby plenerowej *Płonące ptaki*. Koszalin. Źródło: <http://www.furgaleria.pl/blog/49/W%C5%82adys%C5%82aw+Hasi%C3%B3r+%E2%80%93+powr%C3%B3t+mistrza.+O+arty-%C5%9Bcie+z+okazji+wystawy+w+MOCAKu..html>

- f) Nauczyciel informuje dzieci, że Władysław Hasiór pracował nad instalacją tej rzeźby przez dwa lata. Przydatne elementy wyszukiwał najczęściej na złomowiskach, a następnie sam je spawał. Rzeźba w całości wykonana jest z żeliwa. Ma około 80 metrów długości, a w najwyższym fragmencie aż 6,5 metra wysokości. Ptaki symbolizujące orły są elementem dominującym. Osadzone są na bojowych rydwanach i ciągną za sobą wieloskibowe pługi. Na skarpie znajdują się dwadzieścia cztery takie obiekty rzeźbiarskie. Jedną z form łączących całą konstrukcję są strzały, sugerujące płomienne pociski. Płomienne ptaki przy okazji ważnych uroczystości, happeningów i imprez płoną naprawdę. W specjalnych zagłębieniach rzeźb rozpala się wówczas ogień.
- g) Nauczyciel informuje dzieci, że w Szczecinie znajduje się inna rzeźba Władysława Hasióra, podobna do tej znajdującej się w Koszalinie. Wspólnie z dziećmi odszukuje i zaznacza na mapie Szczecin.
- h) Nauczyciel informuje dzieci, że w Szczecinie Władysław Hasiór zainstalował swoją inną plenerową rzeźbę. Zatyłował ją *Ogniste ptaki*. Proponuje dzieciom, aby podczas oglądania fotografii prezentujących fragmenty tej rzeźby spróbowały odgadnąć, dlaczego tak została ona nazwana. Następnie wyświetla kilka fotografii.

9.

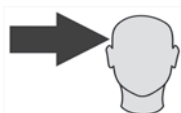
10.

11.

12.

Władysław Hasiór *Ogniste ptaki*. Szczecin. Źródło: <http://szczecin.blogx.pl/2011/09/03/ogniste-ptaki-w-parku-kasprowicza>

10–12. Wybrane elementy *Ognistych ptaków*, Władysława Hasióra. Szczecin. Źródło: <http://szczecin-daily-photo-2.blogspot.com/2013/10/ogniste-ptaki-hasiora-z-daleka-i-z.html>

- i) W trakcie oglądania przedstawianych fragmentów rzeźby dzieci zwracają uwagę, że elementem dominującym (podobnie jak w przypadku poprzednio oglądanej rzeźby: *Płonące ptaki*) są również ptaki. Przy czym są one bardziej kolorowe, płomienne. Nauczyciel dodaje, i że podczas odsłonięcia, rzeźba została podpalona. To nietypowe widowisko przyciągnęło wielu szczecinian. Wraz z dziećmi nauczyciel opisuje także rzeźbę m.in. następująco. Wykonana została ze stalowych kształtowników, łańcuchów, prętów i blachy. Przedstawia kolorowe ptaki osadzone na metalowych kołach o różnej wielkości. Ptaki te ukazane są z profilu, o dekoracyjnie postrzępionych skrzydłach. Pomalowane zostały głównie odcieniem błękitu i różu. Obręcze kół i elementy pionowe (łańcuch, drabinka) są czarne, elementy wypełniające obręcze kół z przewagą błękitów, zieleni i akcentami żółci. Promienie otaczające formy nasadzone na elementy pionowe są błękitne (owal) i żółte (prostokąt).
- j) Podsumowując nauczyciel podkreśla, że zasadniczy element omawianych rzeźb stanowiły ptaki, które Władysław Hasiór, według własnych pomysłów, wystylizował. Informuje dzieci, że dziś będą bawić się w Władysława Hasióra, próbując, podobnie jak on, wystylizować montowane przez siebie rzeźby ptaków. Zastosują w tym celu różne, wybrane przez siebie materiały – spośród tych, jakie przynieśli do szkoły. Przy tym swoje ptaki przedstawiają jako: *Fantastyczne ptaki*. Jako inspirację do ich stworzenia przyjmą wizerunki ptaków egzotycznych.

3) Realizacja zadań cz. 1

- a) Nauczyciel podkreśla, że oprócz ptaków znanych dzieciom na co dzień, które to ptaki dzieci spotykają w parku, w lesie, na łące, istnieją także ptaki egzotyczne. Spotkać je można na przykład w polskich ogrodach zoologicznych. Często mają one niespotykane kształty i proporcje poszczególnych części ciała oraz ubarwienia. Nauczyciel prosi następnie dzieci, aby przedstawiły przyniesione przez siebie zdjęcia, pocztówki itp. wizerunki egzotycznych ptaków, rzadko w Polsce spotykanych.

- b) Dzieci prezentują fotografie i opisują charakterystyczne cechy budowy egzotycznych ptaków: wielkość, kształt i proporcję poszczególnych części ciała (tułowia, głowy, nóg i skrzydeł) oraz ich barwę.

W przypadku, gdy dzieci nie przyniosą ww. wizerunków ptaków, nauczyciel prezentuje przygotowane przez siebie, np.:

13.

14.

15.

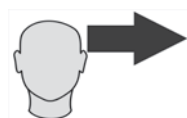
16.

13. Papuga. Źródło: http://tapety.tja.pl/tapeta_17656

14. Żuraw koroniasty. Źródło: <https://zielonakonewka.wordpress.com/2015/01/27/zuraw-koroniasty>

15. Paw indyjski. Źródło: http://pl.123rf.com/photo_7136089_pi%C3%84%E2%84%A2kne-paw-indyjski-z-fanned-pe%C3%85%E2%80%9Ani-ogon.html

16. Pelikan. Źródło: <https://pixabay.com/pl/pelikan-ptak-wodny-zwierz%C4%85t-bill-1193416>

4) Wizualizacja

- a) Nauczyciel prosi dzieci, aby przyglądnęły się przygotowanym na stolikach materiałom, z których mogą korzystać tworząc *Fantastycznego ptaka*.
- b) Następnie prosi dzieci, aby zamknęły oczy i wyobraziły sobie wygląd *Fantastycznego ptaka*, jego wielkość, proporcje i kształt ciała oraz upierzenie.

5) Realizacja zadań cz. 2

- a) Nauczyciel uzgadnia z dziećmi, że spróbują przedstawić wyobrażonego sobie *Fantastycznego ptaka*. Zastosują technikę rzeźby konstruowanej, czy też montowanej z użyciem samodzielnie wybranych materiałów i narzędzi.
- b) Nauczyciel zachęca dzieci – w ramach danych zespołów, bez przemieszczania się po klasie – do wzajemnego użyczania sobie różnych materiałów i narzędzi, przypominając jednocześnie o zasadach bezpiecznego korzystania z niebezpiecznych narzędzi (korzystania z nich na siedząco; nie odwracania się na boki i niewstawania, kiedy trzyma się je w dłoniach).

6) Afirmacja

Dzieci opisują kształty, barwy, wielkości i proporcje części ciała ptaków, które stworzyły. Ponadto mówią o swoich pozytywnych przeżyciach związanych z wykonywaniem pracy, z czego najbardziej są zadowolone. Omawiają materiały i narzędzia plastyczne oraz sposoby pracy, które zastosowały.

7) Ewaluacja

- a) Dzieci mają za zadanie poukładać wszystkie prace obok siebie– np. podłódze. Jeśli nie ma miejsca, to eksponują je w postaci wystawy, w miejscu do tego przeznaczonym na ścianie.
- b) Nauczyciel prowadzi z dziećmi rozmowę na temat walorów ich prac, realizacji własnych, odmiennych pomysłów. Dzieci próbują nadać „fantastyczne nazwy” wybranym ptakom.
- c) W rozmowie z dziećmi nauczyciel używa określeń związanych z realizowaną przez dzieci techniką rzeźby, tj. rodzajami zastosowanych brył i wynikających stąd kształtów, jak też kolorystyki i środków wyrazu: wielobarwności, różnorodności, kontrastowości, jasności itp.; wartości kreacyjnej *Fantastycznych ptaków*: oryginalności, pomysłowości, staranności wykonania itp.

8) Informacje o realizacji

Przykładowe prace studentek kierunku Pedagogika, powstałe na warsztatach plastycznych w Krakowskiej Akademii im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego.

Fot. J. Gabzdyl

9) Uwagi, spostrzeżenia, przemyślenia nauczyciela

**TECHNIKI PLASTYCZNE
WPROWADZONE
W KLASIE II**

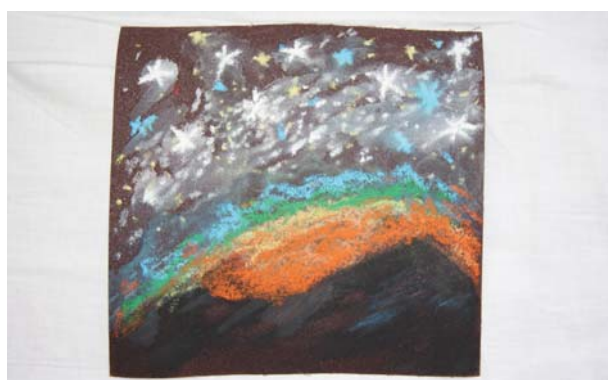
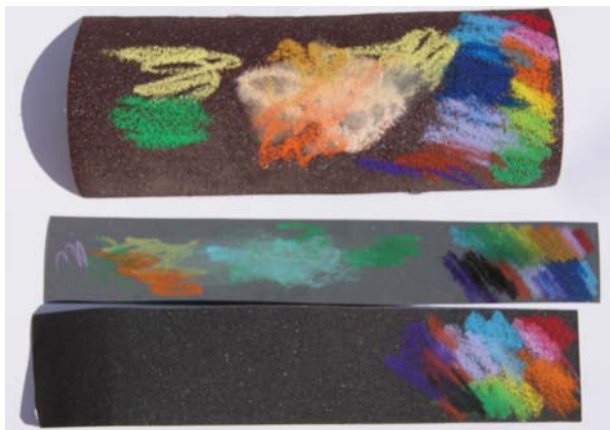
Techniki plastyczne wprowadzone w klasie II i ich tematy

Techniki rysunku:

- rysunek węgłem (Temat I/1: Moje ulubione miejsca węgłem rysowane – inspiracje twórczością Wiktora Zina)

- pastele na papierze ściernym (Temat II/3: Gwiazdzone niebo Van Gogha – temperatura barw)

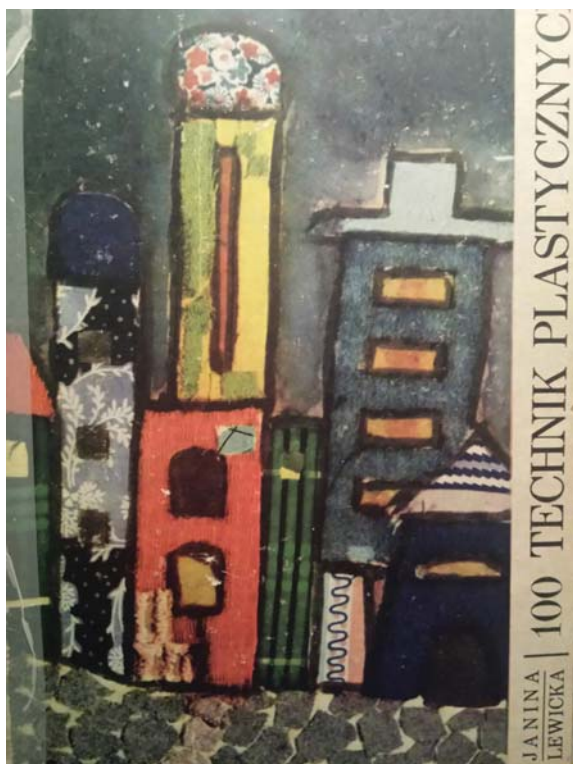

Techniki malarskie:

- malowanie akwarelą z białą pastą do zębów (Temat IV/2: Futurystycznie o moim ulubionym zwierzątku – kompozycja statyczna i dynamiczna na przykładzie pracy Giacomo Balla)

- malowanie z wyklejanką (Temat I/2: Świat naszych snów – surrealistyczna ściana dekoracyjna. Malujemy jak Salvador Dali (kompozycja zwarta – rozcłonkowana))

- malowanie na podkładzie z kaszy (Temat IV/1: Śniegiem malowane – pejzaż z moich wspomnień (kompozycja otwarta – zamknięta) w obrazach Józefa Chełmońskiego)

- malowanie farbami plakatowymi (Temat II/1: Barwny świat motyli – jak u Salvadora Dali – kompozycja symetryczna i asymetryczna)

- malowanie kulką (Temat II/2: Czaruję kulkami dysharmonijną kompozycję barw – inspirowaną twórczością W. Kandinsky'ego i S.I. Witkiewicza (Witkacego))

Techniki modelowania:

- modelowanie w masie solnej. Temat V/2: „Takiej szafy nie miał nikt na świecie” – człowiek w rzeźbach Wita Stwosza – proporcja ciała człowieka i zwierzęcia

- modelowanie: formowanie bryły z tektury i papieru (Temat III/3: Szopka w cieniu i świetle wielkiego miasta – przestrzeń w tworzeniu obiektów architektury)

- modelowanie w modelinie (Temat III/2: Kolczyki dla mojej Mamy – prosta forma użytkowa)

Źródło: <http://cekin.pl/moda-kazdej-z-nas/bizuteria-z-modeliny-1524>.

- technika rzeźby (konstruowanie, montowanie, modelowanie itp.) Temat V/3: Ogniste i płonące ptaki Władysława Hasióra – stylizacja form zwierzęcia

Techniki dekoracyjne:

- elementy scrapbookingu, elementy dekupażu (Temat V/1: Z kogutem na czele – wielkanocne życzenia – projekt motywu na kartkę świąteczną – elementy powtarzalne – tradycja i symbolika w sztuce dekoracyjnej)

- wielobarwna kompozycja na płaszczyźnie z użyciem wybranych przez poszczególne dzieci narzędzi i materiałów, w tym sypkich (Temat I/3: Nasze mandale malowane według szablonu – kompozycja centralna i zamknięta)

- wyklejanka, w tym wycinanka bądź wydzieranka z elementami rysunku (Temat IV/4: Tworzę kompozycję, jak Richard Long – kompozycja rytmiczna vs arytmiczna)

Techniki graficzne:

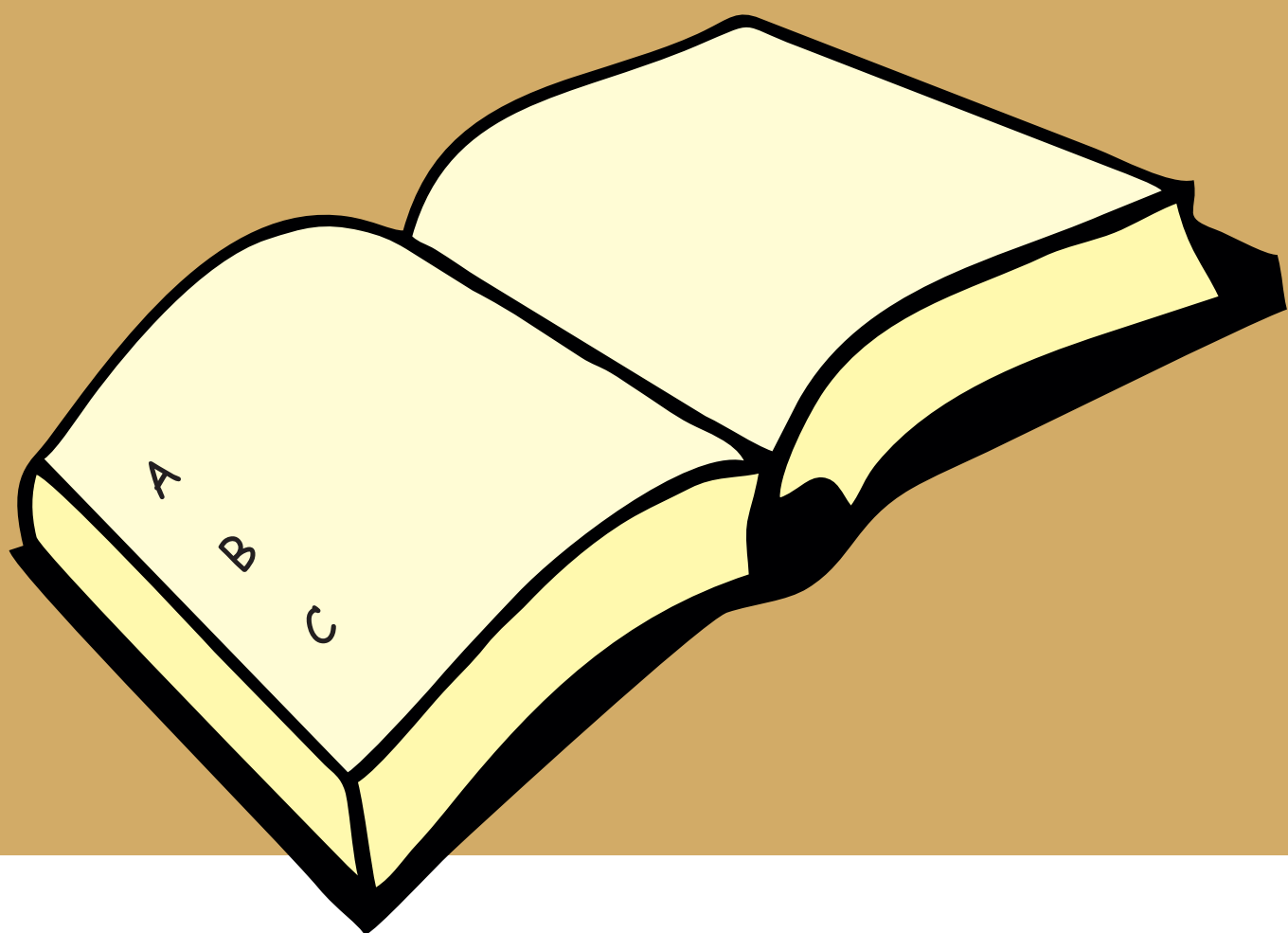
- grafika – technika druku wypukłego: „plastelino-ryt” (Temat I/4: Zabawa w grafika: plastelino-rytnika)

Techniki mieszane

- collage, rysunek, elementy papieroplastyki (wg uznania autora) (Temat III/1: Piękno wokół nas – kompozycje ogrodów przydomowych)

**SŁOWNIK TERMINÓW
PLASTYCZNYCH
WPROWADZONYCH
W KLASIE II**

Słownik pojęć plastycznych wprowadzonych w klasie II

Antropomorfizm – przypisywanie cech ludzkich przyrodzie żywej i martwej (zjawiskom przyrody, zwierzętom, roślinom i przedmiotom), np. gwiazdy mówią mi..., nawet niebo płacze; antropomorfizacja, uczłowiczenie.

Cytat ze strony: <http://sjp.pl/antropomorfizm>

Dekupaż – pochodzi z języka francuskiego i oznacza „wycinać”. Technika ta znana już była plemionom zamieszkującym wschodnią Syberię, które w ten sposób dekorowały groby zmarłych. Chińczycy wykorzystywali tę technikę dekorując meble, lampiony, parawany. Przyklejali kolorowe obrazki do przedmiotów i pokrywali je warstwą lakieru z laki, Europejczycy, zwłaszcza Włosi w XVII wieku używali lakieru z sandaryku (żywica z jałowca i cyprysu). W XX wieku metoda ta stała się ponownie popularna w Stanach Zjednoczonych, zaczęto wówczas zdobić także przedmioty codziennego użytku (toaletki, pudełka, szkatułki, tace, talerze i inne).

Przygotowano na podstawie: *Encyklopedia młodego artysty*, red. E. Wójcik, tekst J. Babiarz, Wydawnictwo SBM, Warszawa 2015, s. 116–117.

Draperie – tkanina ułożona w dekoracyjne fałdy, powtarzające się. Jej imitacja stosowana była także w innych materiałach: drewnie, kamieniu, stiuku) w rzeźbie, malarstwie czy grafice. Draperie w rzeźbach Wita Stwosza układają się w fałdy, które prawie zawsze są przestylizowane, służą dzięki temu do wypełnienia przestrzeni, wywołują efektu ruchu.

Przygotowano na podstawie: K. Michocka-Rachubowa, *Słownik szkolny. Terminy i pojęcia z wiedzy o sztuce*, WSiP, Warszawa 1994, s. 118 oraz

<http://www.polskieradio.pl/39/156/Artykul/852001,Oltarz-Wita-Stwosza-takiej-szafy-nie-ma-nikt-na-swiecie>.

Genius loci – określenie niejednoznaczne i złożone, którego badaniem zajmują się naukowcy różnych dziedzin nauki: architekci, urbaniści, historycy sztuki, psychologowie, pedagodzy, socjologowie przestrzeni, geografowie, prawnicy, historycy kultury, filozofowie, ekolodzy czy poloniści. Dlatego powstało wiele definicji tego zjawiska. Polskie równoważniki to: aura miejsca, atmosfera miejsca, poetyka miejsca, tożsamość i tradycja miejsca.

Przygotowano na podstawie: K. Łakomy, *Genius loci w sztuce ogrodowej. Aspekty historyczne i współczesne*, „Czasopismo Techniczne Politechniki Krakowskiej” 5-A/2010, z. 13, R. 107 (Biblioteka Cyfrowa Politechniki Krakowskiej) suw.biblos.pk.edu.pl/resources/i2/i6/i2/i7/r2627/LakomyK_GeniusLoci.pdf.

Kontur – linia, która obrysowuje kształty.

Na podstawie: http://old.mac.pl/flipbooki/Plastyka_lubie_tworzyc_kl4/files/assets/basic-html/page7.html.

Kreska i linia – ślady narzędzi rysunkowych na powierzchni kartki.

Na podstawie: http://old.mac.pl/flipbooki/Plastyka_lubie_tworzyc_kl4/files/assets/basic-html/page6.html.

Kwaterny retabulum – kwadratowe lub prostokątne pole pokryte malowidłem lub płaskorzeźbą, wydzielone obramieniem, stanowi część np. retabulum.

Przygotowano na podstawie: K. Michocka-Rachubowa, *Słownik szkolny. Terminy i pojęcia z wiedzy o sztuce*, WSiP, Warszawa 1994, s.88.

Malarstwo rodzajowe – obrazuje sceny z życia codziennego. Postacie na obrazach są zawsze w sytuacjach zwykłych zajęć, odpoczynku, zabawy, pracy. Malarstwo rodzajowe rozwinęło się w czasach starożytnych (Egipt, Grecja, Rzym) Najsilniej rozwinęło się w XVI i XVII wieku w Niderlandach (np. Jan Vermeer). **Sceny rodzajowe** stosowane były w **malarstwie realistycznym** i impresjonistycznym.

Przygotowano na podstawie: *Encyklopedia młodego artysty*, red. E. Wójcik, tekst J. Babiarz, Wydawnictwo SBM, Warszawa 2015, s. 60.

Ołtarz – miejsce składania ofiar kultowych, znane we wszystkich religiach, początkowo płyta umieszczona na podporach, składająca się z mensy (wierzchnia płyta) i podstawy. Na mense stoi tabernakulum, od XI wieku na mense w tylnej części wznoszono retabulum ozdobiane malowidłami i reliefami łączące się z mensą za pomocą predelli, zakończone u góry zwieńczeniem. W gotyku wznoszono charakterystyczne szafiaste wieloskrzydłowe retabula. Wyróżniamy ołtarze główne i boczne oraz przenośne.

Przygotowano na podstawie: K. Michocka-Rachubowa, *Słownik szkolny. Terminy i pojęcia z wiedzy o sztuce*, WSiP, Warszawa 1994, s.118.

Płaskorzeźba – (relief) rzeźba wykonana na płaszczyźnie, na ogół przeznaczona do oglądania z jednej strony.

Przygotowano na podstawie: K. Michocka-Rachubowa, *Słownik szkolny. Terminy i pojęcia z wiedzy o sztuce*, WSiP, Warszawa 1994, s. 149.

Polska sztuka ludowa – należy do jednej z najbardziej różnorodnych w Europie. Jej najstarszymi dziedzinami są: budownictwo drewniane **snycerstwo** oraz **garncarstwo**; budownictwo podhalańskie i kurpiowskie (świeckie i sakralne) (kościoty, kaplice, bóżnice, domy mieszkalne, karczmy, kuźnie, spichlerze), np. w Chochołowie, Witowie oraz w **parkach etnograficznych** (Zubrzyca, Sanok, Nowy Sącz, Olsztynek, Wdzydze). Bogate tradycje posiada tkactwo ludowe, **haft** (łowicki, kurpiowski, podhalański, złoty i srebrny haft kaszubski, biały haft krakowski i sądecki), koronkarstwo (Koniaków i Istebna na Śląsku Cieszyńskim, okolice Opoczna). Znaczną urodą i zróżnicowaniem odznaczają się stroje ludowe (kilkadziesiąt typów), zwł. łowickie, kurpiowskie, góralskie. Ważne miejsce zajmuje ludowe **kowalstwo** (kraty, okucia, zamki, krzyże, spinki i klamry do ubiorów), wyrób przedmiotów skórzanych (skórzane buty i pasy, np. góralskie, sądeckie, lubelskie, śląskie). Osobne miejsce w polskiej sztuce ludowej zajmują wycinanki z papieru kolorowego (kurpiowskie, łowickie, opoczyńskie), ozdoby wnętrz (pająki, podłazniki), przedmioty związane z obyczajami i świętami, np. **szopki**, palmy wielkanocne, maski a zwłaszcza pisanki (zw. też kraszankami). Wysoki poziom osiągnęła rzeźba ludowa, drewniana (gł. w drewnie lipowym), rzadziej kamienna, przeważnie o tematyce sakralnej, związana ze zwyczajem stawiania przydrożnych kapliczek. Oprócz obrazów na płótnie, tekturze, papierze, rozwinęło się od XVIII w. malarstwo na szkle (gł. na Podhalu i Śląsku); od końca XIX w. pojawiła się oprócz religijnej także tematyka świecka (scenki rodzajowe, zbójnickie, związane z podaniami ludowymi, portrety); w grafice dominował **drzeworyt**; szczególną formą malarstwa jest malowanie zewnętrzne i wewnętrzne ścian chat – głównie motywy roślinne (**Zalipie**) oraz malowane na płótnie makaty nad łóżka.

Źródło: *Słownik encyklopedyczny*, Wydawnictwo Europa i Tekst, w skrócie pochodzi ze strony: <http://leksykony.interia.pl/haslo?hid=140745>.

Rzeźba – patrz klasa 1, s.1 09.

Rewers i awers skrzydeł ołtarza – rewers – tylna strona przedmiotu, awers – przednia strona przedmiotu, np. skrzydeł ołtarza.

Przygotowano na podstawie: K. Michocka-Rachubowa, *Słownik szkolny. Terminy i pojęcia z wiedzy o sztuce*, WSiP, Warszawa 1994, s. 18.

Scrapbooking – metoda zachowywania osobistych lub rodzinnych wspomnień, stosowana często przy pisaniu pamiętników lub tworzeniu albumów ze zdjęciami, np. poprzez zdobienie ilustracjami, notatkami, suszonymi kwiatami, wstążkami, notatkami z prasy i innymi. metoda pochodzenia anglosaskiego, popularna w XV-wiecznej Anglii, poprzez zdobienie książek przez co każda z nich stawała się niepowtarzalna, 100 lat później do mody weszły Albumy Przyjaźni jako zapisy z podróży zawierające podobne drobne dekoracje. Metodę tą rozpowszechnił amerykański prezydent Thomas Jefferson dokumentując w ten sposób czas swojego urzędowania (1801–1809). Entuzjastą scrapbookingu był także amerykański pisarz Mark Twain.

Przygotowano na podstawie: *Encyklopedia młodego artysty*, red. E. Wójcik, tekst J. Babiaryz, Wydawnictwo SBM, Warszawa 2015, s. 114–115.

Snycerstwo – sztuka rzeźbienia w drewnie za pomocą np. noży snycerskich.

Szkic – to wstępny rysunek, który ma zobrazować w bardzo ogólny sposób rzecz lub postać, która będzie namalowana lub wyrzeźbiona. Zadaniem szkicu ma być przedstawienie proporcji przedmiotu lub postaci i ich usytuowania na papierze, płótnie czy w przestrzeni. Szkic do obrazu wykonuje się zazwyczaj za pomocą ołówka, czarnej kredki, tuszu, węgla, sepii (barwnik z gruczołu mątwy) lub innego jednokolorowego materiału, a szkic do rzeźby w glinie, plastelinie lub wosku.

Przygotowano na podstawie: *Encyklopedia młodego artysty*, red. E. Wójcik, tekst J. Babiaryz, Wydawnictwo SBM, Warszawa 2015, s. 10.

Sztuka dekoracyjna – sztuka użytkowa, termin stosowany współcześnie, określający twórczość artystyczną, głównie w dziedzinie rzemiosła i dekoracji wnętrz; od ok. połowy XIX w. funkcjonuje też termin „sztuka stosowana”.

Definicja hasła ze strony: <http://encyklopedia.pwn.pl/haslo/sztuka-dekoracyjna;3983501.html>.

Surrealizm – kierunek, który ujawnił się zarówno w literaturze, jak i sztuce. Kierunek rozwinął się w 1924 roku. Inną nazwą kierunku jest nadrealizm. Nazwa kierunku została stworzona przez Guillaume Apollinaire, który był również teoretykiem kubizmu. **Cechy, opis, założenia**. Surrealizm skupiał się na przedstawianiu „wnętrza” człowieka. Istotnymi w tym nurcie były przeżycia artysty, jednak związane one były bardziej z jego podświadomością niż świadomym odnotowaniem emocji. W surrealizmie istotna jest rola wyobraźni, **marzenia senne** czy też postrzeganie świata, które wymyka się regułom i ograniczeniom nakładanym przez ludzki umysł. Surrealizm i jego powstanie związane było także z pojawieniem się psychoanalizy. Na obrazach tworzonych przez surrealistów znaleźć można było fantastyczne postaci, które zestawione były na niezwykłych zasadach. Takie podejście stanowiło hołd dla siły wyobraźni i podświadomości ludzkiej.

Cytat ze strony: <http://wypracowania.pl/wypracowania/surrealizm-charakterystyka-kierunku-cechy-przedstawiciele-opis-zalozenia>.

Literatura wykorzystana i związana z edukacją plastyczną dzieci

Książki:

Aksman J. (red.), *Nauka – Sztuka – Edukacja. Innowacyjny model diagnozy, metod, form opieki nad uczniem zdolnym plastycznie*, Kraków 2013 (+ *Dobre praktyki wdrażania Modelu NSE. Materiał filmowy* – płyta DVD).

Aksman J., Gabzdyl J., *Innowacyjny model wczesnoszkolnej edukacji plastycznej. Klasa I. Metodyczne opracowania i materiały dla nauczycieli i studentów do realizacji modelu Nauka – Sztuka – Edukacja*, Kraków 2015, oraz płyta CD z materiałami pomocniczymi.

Bobrowska L., *Plastyka w klasach początkowych*, Warszawa 1985.

Bonar J., *Rozwijanie twórczości uczniów klas początkowych poprzez zadania dydaktyczne w toku kształcenia zintegrowanego*, Łódź 2008.

Brausem M., *Dzieci i kreatywność. Pomysły na cały rok*, Kielce 2007.

Chermet-Carroy S., *Zrozum rysunki dziecka, czyli: jak interpretować rysunki małych dzieci: kolory, kształty, postacie*, tłum. J. Kluza, wyd. 2, Łódź 2008.

Cizbok-Nowak J., *Twórcza aktywność dzieci w zajęciach plastycznych i konstrukcyjnych: nowoczesne tendencje, nowatorskie rozwiązania: (materiały pomocnicze)*, Łódź 1991.

Czerwosw Z., *Dzieci lubią rysować*, Warszawa 1986.

Daszyńska M., *Papieroplastyka: techniki plastyczne*, Warszawa 1994.

Daszyńska M., *Rzeźby z papieru*, Warszawa 1997.

Dobrzańska-Piętkowska S., *Nikt nie powiedział, że ładnie rysuję*, Warszawa 2006.

Dorance S., *Zajęcia twórcze w przedszkolu: przedmioty i obrazy*, Warszawa 1999.

Drzał E., Skibińska-Czechowicz I., *Inscenizacje w nauczaniu zintegrowanym*, Gdańsk 2004 (1 płyta CD).

Encyklopedia młodego artysty, red. E. Wójcik, tekst J. Babiaryz, Wydawnictwo SBM, Warszawa 2015.

Fleck-Bangert R., *O czym mówią rysunki dzieci. Dostrzeganie i rozumienie zawartych w nich znaków. Poradnik dla rodziców i pedagogów*, tłum. M. Jałowicz, Kielce 2004.

Gazińska D. (red.), *Plastyka w klasach I–III: materiały metodyczne*, Poznań 1986.

Gloton R., Clero C., *Twórcza aktywność dziecka*, Warszawa 1985.

Hohensee-Ciszewska H., *Podstawy wiedzy o sztukach plastycznych*, Warszawa 1976.

Jąder M., *Techniki plastyczne rozwijające wyobraźnię*, Kraków 2005 (+ płyta CD).

Kończyńska M., Dymarska J., *Osiągnięcia uczniów – jak je badać?: Plany wynikowe i sprawdziany kompetencji: kształcenie zintegrowane w klasach 1–3*, Warszawa 2005.

Kostrubiec B., Mirucka B. (red.), *Rysunek projekcyjny w badaniach relacji społecznych. Problemy wychowawcze i kliniczne*, Lublin 2007.

Kostrubiec B., Mirucka B. (red.), *Rysunek projekcyjny w badaniach obrazu siebie*, Lublin 2004.

Krauze-Sikorska H., *Edukacja przez sztukę. O edukacyjnych wartościach artystycznej twórczości dziecka*, Poznań 2006.

Lewicka J., *100 technik plastycznych*, Warszawa 1973.

Lewicka J., Czajkowski S., *Zajęcia plastyczne z dziećmi klas początkowych*, Warszawa 1971.

- Lowenfeld V., Brittain W. L., *Twórczość a rozwój umysłowy dziecka*, Warszawa 1977.
- Łaguna M., Lachowska B. (red.), *Rysunek projekcyjny jako metoda badań psychologicznych*, Lublin 2003.
- Madej J., *Ceramika w edukacji szkolnej: poradnik metodyczny dla nauczycieli*, Kraków 2002.
- Marcinkowska K., *Bryły i reliefy: techniki plastyczne*, Warszawa 1998.
- Marcinkowska K., Michejda-Kowalska K., *Gładkie i chropawe*, Warszawa, 1995.
- Marcinkowska K., Michejda-Kowalska K., *Mowa linii*, Warszawa, 1995.
- Marcinkowska K., Michejda-Kowalska K., *Techniki plastyczne. Barwne fantazje*, Warszawa 1993.
- Marcinkowska K., Michejda-Kowalska K., *Techniki plastyczne. Malarskie techniki dekoracyjne*, Warszawa 1993.
- Marcinkowska K., Michejda-Kowalska K., *Techniki plastyczne. Techniki graficzne powielane i odbijane*, Warszawa 1993.
- Marcinkowska K., Michejda-Kowalska K., *Techniki plastyczne. Wydzieranki, wycinanki*, Warszawa 1993.
- Michejda-Kowalska K. (red.), *Czy kolor różowy może być smutny? Z doświadczeń nauczycieli plastyki w nauczaniu początkowym*, Warszawa 1987.
- Michejda-Kowalska K., *O dziecięcej wyobraźni plastycznej, czyli jak inspirować dziecko do twórczości*, Warszawa 1987.
- Michocka-Rachubowa K., *Słownik szkolny. Terminy i pojęcia z wiedzy o sztuce*, WSiP, Warszawa 1994.
- Misiurska A., *Kalendarz plastyczny w przedszkolu: poradnik praktyczny dla nauczycieli i rodziców*, Warszawa 1993.
- Musolesi D., Sarti M., *Szkoła wyobraźni. Zajęcia o sztuce – ćwiczenia. Cz. 1. i 2.*, Warszawa 2000.
- Natorff A., Wasiluk K., *Wychowanie plastyczne w przedszkolu*, Warszawa 1990.
- Nauka – Sztuka – Edukacja, opracowanie i upowszechnianie Innowacyjnego Modelu diagnozy, metod, form pracy i opieki nad uczniem zdolnym plastycznie. Raport zawierający wnioski i rekomendacje dotyczące dalszego wdrażania i upowszechniania modelu*, Kraków 2013.
- Nimschowski I., *Dziecinnie proste origami. Bis*, tłum. B. Floriańczyk, Warszawa 2000
- Olinkiewicz E., Repsch E. (red.), *Warsztaty edukacji twórczej. Jak rozwijać osobowość przez sztukę? Program interdyscyplinarny*, Wrocław 2004.
- Oster G. D., Gould P., *Rysunek w psychoterapii*, tłum. A. Kacmajor, M. Kacmajor, Gdańsk 2002.
- Parnowska-Kwiatowska M., *Badanie twórczości plastycznej dzieci 3–4-letnich*, Warszawa 1960.
- Pełzowski A. (red.), *Plastyka w klasach I–III szkoły podstawowej*, Warszawa 1986.
- Piasecka A., *Kota Pysia potyczki z plastyką. Cz. 1*, Łódź 2004.
- Pietras H., *Plan pracy dydaktyczno-wychowawczej z plastyki dla klasy I: poradnik metodyczny*, Warszawa 1986.
- Popek R. (red.), *Zajęcia plastyczne w placówkach wychowania pozaszkolnego*, Warszawa 1988.
- Popek S. (red.), *Twórczość artystyczna w wychowaniu dzieci i młodzieży*, Warszawa 1985.
- Popek S., *Analiza psychologiczna twórczości plastycznej dzieci i młodzieży*, Warszawa 1985.
- Popek S., *Barwy i psychika. Percepcja, Ekspresja, Projekcja*, Lublin 2003.
- Read H., *Wychowanie przez sztukę*, Ossolineum, Wrocław, 1976.
- Sowińska A., *Kota Pysia potyczki z plastyką. Cz. 2*, Łódź 2004.
- Stasiakiewicz M. P., *Prototypowy obraz świata w rysunku dziecka*, Toruń–Poznań 2000.
- Szeliga K., *Historia Guziołka, czyli jak tworzyć i wykorzystywać bajki i opowiadania w biblioterapii oraz rozwoju aktywności twórczej dziecka w wieku przedszkolnym. Poradnik dla Dzieci, Rodziców i Nauczycieli*, Kraków 2005 (+ płyta CD).
- Szuman S., *Sztuka dziecka. Psychologia twórczości rysunkowej dziecka*, Warszawa 1990.
- Szućcik U., *Kształtowanie percepcji wzrokowej jako stymulator działań plastycznych dziecka*, Cieszyn 1999.
- Trojanowska-Kaczmarska A., *Dziecko i plastyka*, Warszawa 1983.
- Wallon Ph., Cambier A., Engelhart D., *Rysunek dziecka*, Warszawa 1993.
- Warchołowski J., *Polska Sztuka dekoracyjna*, MCMXXVIII Warszawa, Kraków (Volumina.pl Reprinty).

Węglińska M., *Jak pracować z obrazkiem*, Kraków 2000.

Żórawska-Dobrowolska E., *Nitką malowane. ABC wyszywania*, Opole 2003.

Czasopisma:

Ciebień B., Maliszewska A., *Zwykłe i niezwykłe techniki plastyczne*, „Życie Szkoły” 2006, nr 4.

Ciekierda U., *Konkursy plastyczne dzieci*, „Wychowanie w Przedszkolu” 2007, nr 6.

Ćwiek I. i in., *Bal wśród morskich fal*, „Bliżej Przedszkola” 2005, nr 2.

Gajo B., *Psychologiczna analiza rysunku dziecka*, „Wychowawca” 2009, nr 5.

Gorzelał M., Małko A., Siwik K., *Rozwijanie ekspresji i percepcji*, „Bliżej Przedszkola” 2005, nr 7–8.

Jakubowska A., *Mały odkrywca w świecie sztuki*. Życie Szkoły” 2013, nr 8.

Jaskulska B., Wszędryówny E., *Zajęcia plastyczne i techniczne: pokarmowy ludek, języki... i inne cudaki*, „Życie Szkoły” 2005, nr 3.

Kalinowska I., Sorsa A., *Fantazyjne stworki*, „Bliżej Przedszkola” 2005, nr 2.

Karczmarzyk M., *Język rysunkowy dziecka*, „Edukacja i Dialog” 2007, nr 2.

Łakomy K., *Genius loci w sztuce ogrodowej. Aspekty historyczne i współczesne*, „Czasopismo Techniczne Politechniki Krakowskiej” 5-A/2010, Zeszyt 13, Rok 107 (Biblioteka Cyfrowa Politechniki Krakowskiej) suw.biblos.pk.edu.pl/resources/i2/i6/i2/i7/r2627/LakomyK_GeniusLoci.pdf.

Łosiewicz A., *Niebieska buzia i zielone oczy mamy*, „Edukacja i Dialog” 2007, nr 2.

Mielnik B., *Fantazyjne oblicza*, „Bliżej Przedszkola” 2005, nr 10.

Niwińska M., *Świat w rysunkach dzieci a malarstwo staroegipskie*, „Wychowanie w Przedszkolu” 2006, nr 9.

Opala A., *Rysunek dziecka, etapy rozwoju, znaczenie, aspekt psychologiczny twórczości plastycznej dziecka: zestawienie bibliograficzne w wyborze za lata 1980–2002*, „Wszystko dla Szkoły” 2004, nr 6.

Piechal A., *Dziecko w świecie roślin, barw i faktur – wybrane zagadnienia twórczości plastycznej*, „Wychowanie na co Dzień” 2006, nr 6.

Przybylska A., *Stymulująca wartość twórczości plastycznej*, „Życie Szkoły” 2010, nr 3.

Ryś M., *Mały Artysta*, „Bliżej Przedszkola” 2005, nr 7–8.

Sajcherska B., *Aktywność plastyczna sześciolatków*, „Wychowanie w Przedszkolu” 2001, nr 8.

Sowińska A., *Pasy, paski, paseczki*, „Życie Szkoły” 2009, nr 12.

Stachnik L., *Akcje plastyczne – co to takiego?*, „Życie Szkoły” 2005, nr 3.

Stańko S., *Aktywność plastyczna jako metoda remediacji poznawczej*, „Wychowanie w Przedszkolu” 2006, nr 6.

Strzelec W., *Techniki plastyczne*, „Życie Szkoły” 2007, nr 7.

Sznajder A., *Na zajęciach plastycznych*, „Życie Szkoły” 2007, nr 6.

Szuścik U., *Twórczość plastyczna dziecka*, „Życie Szkoły” 2005, nr 3.

Śliwińska E., *Świat twórczości dziecka. Plastyczne interpretacje tekstu literackiego przez dzieci w klasach początkowych*, Warszawa 2000.

Śodrzejewska-Świgulska S., *Rysunek w diagnostyce problemów dziecka. Cz. 2*, „Remedium. 2005, nr 9.

Śodrzejewska-Świgulska S., *Rysunek w diagnostyce dziecka*, „Remedium” 2005, nr 7/8.

Tołłoczko J., *Lampion z masy solnej*, „Życie Szkoły” 2013, nr 2.

Wawrzyniak S., *Twórczość rysunkowa dziecka*, „Wychowanie na co Dzień” 2007, nr 3.

Winczewska A., *Techniki plastyczne*, „Życie Szkoły” 2010, nr 3.

Winczewska A., *Współczesne techniki plastyczne*, „Życie Szkoły” 2011, nr 1.

Wojciechowicz E., *Zrozumieć co dziecko mówi rysunkiem*, „Bliżej Przedszkola” 2009, nr 7/8.

